

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Första Kammaren. N:o 35.

Torsdagen den 15 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och bankoutsrottets förslag till Riksdagens skrivelser:

n:o 100, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om ändringar i förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883;

n:o 101, till fullmäktige i riksbanken, angående anvisande af ytterligare medel för fullbordande af riksdags- och riksbankshusen på Helgeandsholmen m. m.; samt

n:o 102, till fullmäktige i riksgäldskontoret, angående anvisande af ytterligare medel för fullbordande af riksdags- och riksbankshusen på Helgeandsholmen m. m.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 122, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 89.

Vid föredragning af statsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 90, angående arfvode åt den tjensteman, som hos bevillningsutskottet anstälts att såsom sekreterare biträda vid handläggningen af

Kongl. Maj:ts proposition angående en inkomstskatt för år 1903, biföll kammaren hvad statsutskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtande n:o 92, äfvensom bankokskottets samma dag bordlagda memorial n:o 12.

Vid föredragning af andra särskilda utskottets under gårdagen bordlagda memorial, n:o 7, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjening, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 13 och 14 i denna månad bordlagda memorial n:o 91, angående statsreglering för år 1903.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. afsättning till arbetareförsäkringsfonden.

Punkten 2.

Herr Rettig: Jag kan icke låta denna punkt gå förbi oanmärkt. För mig synes egendomligt att afsätta medel till en fond, hvars ändamål man icke känner till. Sedan Riksdagen beslutat att anordna obligatorisk arbetareförsäkring samt att inrätta en riksförsäkringsanstalt, och medel samlats till så stort belopp som 10¹/₂ millioner kronor, hvaraf räntan är fullt tillräcklig för denna anstalts besörjande, synes mig icke vara skäl att för närvarande ytterligare afsätta medel till en fond, hvars ändamål man icke känner till, och får jag med anledning häraf, herr greffe och talman, yrka afslag på ifrågavarande punkt.

Herr Tamn, Hugo: Om denna punkt har naturligtvis varit tal äfven inom afdelningen, och jag kan icke neka till att de skäl, som framfördes af den siste talaren, kunna hafva full bärkraft, men dels var omöjligt att inom utskottet finna understöd för afslagsyrkande rörande denna punkt, dels är det onekligen så, att skall denna punkt, som har en viss ömtålig natur, afslås, är det mera skäl att i frågan göres framställning genom motion under riksdagens lopp, så att vi icke i sista stund härom fatta beslut, som föranleder gemensam votering, i hvilket fall frågan genom afgörandet i sista ögonblicket med mycket glest besatta bänkar blefve ofantligt mycket mer retsam, än den behöfde vara. Vill någon således få densamma bort, bör det enligt min öfvertygelse hellre ske genom ett bestämdt uti motion framställt yrkande till ett annat år än att nu röra vid den, såsom jag sagt, i riksdagens sista timme. Jag anhåller om bifall till punkten, såsom den af utskottet föreslagits.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på afslag derå, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Herr Törneblad: Trots att det nu är riksdagens sista timme och äfven andra uppgifter föreligga oss, kan jag icke underlåta att begära ordet vid denna punkt, emedan den innehåller en nyhet, som synes mig kunna medföra ett för framtiden farligt prejudikat. Nyheten är den, att 1902 års Riksdag, som icke har att göra med annat än 1903 års statsreglering och med andra års icke i annan mån än hvad möjligen kan förekomma i afseende å kontrakt med enskilda personer, löner och dylikt, som kan inverka på det kommande, sysselsätter sig med afsättning för 1904 års statsreglering. Till grund för statsutskottets förslag ligger en framställning från regeringen om afsättande af ett belopp, motsvarande tilläggsbevillningen, till en kasernfond. Äfven detta förslag förefaller mig ganska skiljaktigt från hvad förr förekommit, ty väl kan man tänka sig en tilläggsbevillning vara behöflig, men att en tilläggsbevillning, som afser ett visst statsregleringsår och som, så vidt man rätt läser §§ 58, 59 och 62 regeringsformeu, egentligen skall afse att vara en fyllnadssumma i statsverkets behof för statsregleringsperioden, — att den skulle användas i sin helhet till grundläggande af en fond, det är något nytt i svenska statsförvaltningens historia. Såsom en röd tråd genomgår den tanken vår grundlag, att hvarje Riksdags särskilda finansmakt sträcker sig öfver en statsregleringsperiod, men icke deröfver, och genom bifall vare sig till regeringens eller statsutskottets förslag skulle denna grundsats i sjelfva verket blifva trädd för nära. Visserligen skulle kunna sägas, att bidrag till fonder förr understundom afsatts — vi hafva nyss gjort något liknande — men det har då alltid skett med beräkning, att tillgång derför fans. Att ater medel särskildt skulle åstadkommas genom en extra bevillning, har förut icke satts i fråga, så vidt jag vet, annat än för betäckande af brist, som redan uppstått. Nu går man till väga på sådant sätt, att, trots det att man börjat staten med ett relativt ganska stort öfverskott, man dock ytterligare söker göra tillägg till bevillningen för att skaffa reserv för framtiden. Af det öfverskott, som uppstått, hade jag kunnat tänka mig, att man skulle anse en större eller mindre del icke gerna kunna genast förtäras vid denna statsreglering, utan möjligen böra reserveras: det hade varit att minska en tillgång, ett öfverskott, och det hade i viss mån haft samma faktiska verkan, men icke samma formella verkan. Om jag nu bifaller statsutskottets förslag, har jag derigenom, såsom jag redan haft äran antyda, gifvit ett prejudikat, som kan blifva farligt. Af en motionär

*Ang. afsätt-
ning till
statsverkets
kassaförlags-
fond m. m.*

Ang. afsättning till statsverkets kassaförslagsfond m. m.
(Forts.)

i Andra Kammaren har saken framstälts så, att afsättning skulle ske till förstärkande af regleringen 1904, men han har också alternativt ifrågasatt, att något annat uttryck kunde väljas. Det vore nog äfven bättre att i sådant fall tillgripa den andra utvägen, som förut många gånger användts, om än icke i så stor skala, nemligen att öka statsverkets kassaförslagsfond, hvilken, såsom kammarens ledamöter behagade erinra sig, i sin nuvarande form grundades 1885. En sådan utväg vore så mycket mer af behovet pakallad, som man just i närvarande ögonblick genom täta omkastningar i afseende å det år, under hvilket bevillningen skall ingå till staten, kommit i viss mån in i en återvändsgränd. Först har man lyckats föra bevillningen på det år, hvarunder den inflyter; nu har man hvad beträffar inkomstskatten, denna särskilda art af bevillning, kommit ifrån det och måste sätta in dess liqvid på ett senare år, i detta fall 1904. Under sådana förhållanden är afsättning till statsverkets kassaförslagsfond så mycket mer af behovet pakallad, som den verkligen är en ersättning för det senare inflytandet af inkomstskatten år 1904. Jag tillåter mig därför vid denna punkt framställa yrkande, att Riksdagen, med afslag å såväl Kongl. Maj:ts som utskottets förslag, måtte afsätta motsvarande belopp, 6,500,000 kronor, till förstärkande af statsverkets kassaförslagsfond.

Herr Tamm, Hugo: Rigtigheten af den formella anmärkning, som mot denna punkt är gjord, kan jag för min del ej förneka, och då genom det af herr Törnebladh framställda förslaget samma mål skulle vinnas, som statsutskottet afsett, nemligen att få denna inkomstskatt flyttad in på rätt år, har jag för min del ej heller något emot ett bifall af detta förslag, som jag dock skall anhålla få gifva en något utsträckt formulering. Mot punkt 4 kan nemligen äfven anmärkas, att intet svar gifvits på Kongl. Maj:ts framställning att till en fond för kasernbyggnader afsätta ett belopp af 7,650,000 kronor; då sådant svar bör gifvas, anhåller jag, att klämman af denna punkt måtte erhålla följande lydelse: att Riksdagen må, med afslag å Kongl. Maj:ts förslag, att till en fond för bestridande af kostnader för kasernbyggnader måtte i riksstaten för 1903 afsättas 7,650,000 kronor, besluta att till statsverkets kassaförslagsfond öfverföra 6,500,000 kronor.

Herr Törnebladh: Jag skall be att få instämma i herr Tamms yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning beslöt kammaren, att, med afslag å Kongl. Maj:ts förslag att till en fond för bestridande af kostnader för kasernbyggnader måtte i riksstaten för år 1903 afsättas 7,650,000 kronor, till statsverkets kassaförslagsfond skulle öfverföras 6,500,000 kronor.

Punkterna 5—12.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 12 och 13 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt af §§ 13, 14, 16, 17 19 och 25 riksdagsordningen äfvensom inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Andra Kammaren.

Herr Blomberg: Jag tillåter mig hemställa, att konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6 måtte företagas till afgörande på det sätt, att punkterna 1—3 föredragas i ett sammanhang och att, efter det öfverläggningen slutats, propositioner först göras särskildt beträffande hvar och ett förslag till ändrad lydelse af grundlagsparagrafer, hvarvid början göres med det af utskottet i punkten 3 framställda, och sedermera fortsättes med hvar och ett af förslagen i punkten 1, punkten 2 b), såvidt den angår herr Brantings motion n:o 181, punkten 2 c), punkten 2 d) och punkten 2 e) äfvensom andra under öfverläggningen till äfventyrs framkomna förslag till ändrad lydelse af grundlagsparagrafer; att derefter propositioner göras särskildt beträffande hvar och en af punkterna 2 a) och 2 b), den senare i hvad den angår herr Brantings motion n:o 182, samt att slutligen propositioner göras beträffande punkterna 2 f), 2 g) och 2 h) jemte de öfriga skrivelseförslag, som vid öfverläggningens slut kunna föreligga till afgörande.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

Sedan i följd häraf *punkterna 1—3* blifvit upplästa, yttrade:

Herr statsrådet Hammarskjöld: Då hans excellens statsministern ansett sig böra taga plats i den kammare, hvaraf han är ledamot, skall jag tillåta mig att här yttra några ord i den föreliggande viktiga frågan.

Med hänsyn till innehållet i såväl utskottets betänkande som åtskilliga dervid fogade reservationer, är det icke nödvändigt att mycket orda om önskligheten af en rösträttsutvidgning och om de skäl, som påkalla en sådan. Vi veta alla, att nästan omedelbart efter antagandet af den nuvarande riksdagsordningen höjdes yrkanden på utvidgning af valrätten till Andra Kammaren. Vi veta, att dessa yrkanden, till en början temligen svagt ljudande och svagt grundade, alltmer vunnit i både inre och yttre styrka. De omständigheter, som föranlett detta, ligga ju också i öppen dag. Det är ju obestriddligt, att den allmänna bildningens nivå hos vårt folk höjts betydligt, att det politiska intresset vunnit en betydligt ökad utbredning samt att en förskjutning mellan de olika näringsgrenarne i afseende på vikt och betydelse för folkets ekonomi och för hela samhället också i väsentlig mån egt rum.

Naturligtvis kan man hysa olika meningar derom, huruvida icke dessa förändringar funnit en tillräcklig motsvarighet i de ingalunda obetydliga förändringar med afseende på rösträtten, som så att säga af sig sjelfva och utan ändring af grundlagen inträdt genom ändringar i taxeringsförhållandena. Alltmer allmänt har dock den meningen gjort sig gällande, att dessa faktiska förändringar i röstförhållandena icke äro tillräckliga för att uppväga de faktiska förändringarna inom

Om utsträckning af valrätten till Andra Kamraren.
(Forts.)

folkets lif. Ledd af denna uppfattning, beslöt Riksdagen 1900 en skrivelse, deri begärdes utredning, om och på hvad sätt en rösträttsutredning lämpligen skulle kunna ega rum. Denna Riksdagens skrivelse föranledde i sin ordning, att den dåvarande regeringen förestaltade om en utredning i nämnda ämne — till en början en statistisk utredning. Utan tvifvel hade regeringen afväntat resultatet af den sålunda anbefalda utredningens fullbordande, om icke en ny omständighet kommit emellan. Det nya förhållande, som inträdde, utgjordes, såsom alla veta, af de viktiga beslut i afseende på härordningen, hvilka sistlidet års Riksdag fattade. Genom dessa beslut kom — det erkändes på allt flera håll — rösträttsfrågan i ett förändradt läge. Hvarpå berodde då detta? Icke berodde det derpå, att rösträttsutvidgningen vore ett slags krediterad köpeskilling för medgifvande af försvarets stärkande. Denna uppfattning, orimlig i sig sjelf, när det gäller det högsta ett folk har, den viktigaste angelägenheten för ett folks sjelfbestånd, som kan tänkas, nemligen dess försvar, motsäges också alldeles af de faktiska förhållandena. Det är icke de, som högljuddast kräfvat rösträtt, det är icke de, som kunna tillräkna sig förtjensten af försvarsfrågans lyckliga lösning; och bortser man från de parlamentariska förhållandena och tänker på de bördor, som försvarsfrågans lösning ålagt folket, äro för visso icke de, som framställt rösträttskrävet, de, som ensamma eller ens i största mån drabbas af dessa bördor, vare sig ekonomiskt eller rent personligt. Derför kan det ingalunda vara rimligt att säga, att, när alla klasser och icke minst de förmögnare åtagit sig ökade bördor, de mindre bemedlade på grund deraf borde erhålla ökad politiskt inflytande. Tänker man särskildt på de personliga offer, som ligga i värnpligtens fullgörande, veta vi ju, att den beslutade 8 månaders beväringsofningen kommer att fullgöras först af den årsklass, som i år fyller 15 år, och det kan i sanning icke sägas vara rimligt, att, för att dessa nu 15-åriga komma att fullgöra denna sin värnpligt, alla äldre årsklasser, som kanske sjelfva sluppit undan med 30 dagar och derunder, skulle få ökad inflytande. Nej, det är icke fråga om någon krediterad köpeskilling! Men icke desto mindre var den uppfattningen fullkomligt riktig, att genom värnpligtsfrågans lösning rösträttsfrågan kommit i ett nytt läge. Skälet härtill var det, att värnpligtsfrågans lösning hvilade på förutsättningen om en stegrad allmänanda hos vårt folk. Denna förutsättning måste medföra konsekvenser äfven på öfriga områden. Å andra sidan låg det vikt uppå att genom förändrad lagstiftning i fråga om rösträtten, i stället för att framkalla splittring och missnöje, väcka till lif enighet och kärlek till fosterlandet i alltmer stegradt mått.

När saken så förhöll sig efter 1901 års Riksdag, fans det tydligen två vägar att gå. Närmast till hands, då man sätter en rösträttsutvidgning i sammanhang med värnpligtsutvidgningen, ligger att tänka sig en genomgående rösträttsutvidgning eller rent af införande af s. k. allmän rösträtt.

Den ena af de två utvägar, på hvilka jag nyss syftade, var därför den att tills vidare uppskjuta frågans lösning för att på en gång införa en mera vidtgående reform. Härför talade åtskilliga skäl. Härför talade, att på detta sätt skulle det blifva mera sannolikt, att den

lösning, som rösträttsfrågan erhöle, blefve af en mera varaktig beskaffenhet och af beskaffenhet att tysta missnöjet och ropen på förändring. Man må dock icke i detta hänseende hängifva sig åt några illusioner. De, som nu högljuddast kräfvat rösträtt, skulle för visso, äfven om den rösträtt, de erhöle, vore den mest utsträckta, icke i framtiden vara nöjda, derest det visade sig, att denna rösträtt icke vore af beskaffenhet att tillförsäkra dem makten i samhället; och skulle återigen makten komma att tillfalla de åsyftade elementen, det antydda partiet, blefve det helt säkert andra element i samhället, som komme att blifva missnöjda och kanske också gifva sitt missnöje till känna i högljudda rop.

En annan anledning att uppskjuta rösträttsfrågans lösning för att taga densamma grundligare och mera definitivt på en gång låg deri, att man på detta sätt skulle hafva större säkerhet för att de nödiga garantier och compensationer, som erfordras för att förebygga vådorna af en stor rösträttsutvidgning — att dessa garantier och compensationer skulle komma att blifva på ett för samhällsordningen tillfredsställande sätt afvägda. Det skulle ju då vara Riksdagen och Andra Kammaren med dess nuvarande sammansättning, som skulle hafva saken i sin hand och ega bestämma, hvilka garantier och compensationer skulle införas. Dessa skäl talade alltså, mina herrar, för att, oaktadt 1901 års beslut, låta bero vid den förut gifna planen att afvakta utredningens fullbordande, kanske till och med föranstalta om en väsentligt utvidgad utredning, och icke framlägga något rösträttsförslag, förrän en sådan omfattande utredning vore gjord, och ett långt gående rösträttsförslag sålunda kunde på en gång framläggas.

Men å andra sidan talade åtskilliga skäl mot ett sådant tillvägagångssätt. Erfarenheten från vårt land kan ju ingalunda sägas hafva ådagalagt behovet af att införa allmän rösträtt, och erfarenheten från andra länder är, såsom vi alla veta, i åtskilliga fall allt annat än uppmuntrande.

Det är redan antydt, att införandet af allmän rösträtt skulle efter all anledning påkalla införande af stora nyheter i vår lagstiftning, nyheter beträffande representationsrättens fördelning mellan land och stad, nyheter beträffande valkretsindelningen, nyheter beträffande valsättet, särskildt så, att proportionella vals införande lätteligen kunde ifrågasättas såsom en lämplig åtgärd i sammanhang med införandet af allmän rösträtt. Dessa antydda nyheter och flera med dem voro emellertid uppenbarligen af beskaffenhet att kräfvat lång tid för sitt förberedande och äfven jemförelsevis lång tid för att, så nya som de voro, blifva inarbetade i folkmedvetandet såsom rättvisa och lämpliga. Å andra sidan var det angeläget att så snart som möjligt komma till ett praktiskt resultat. Vi veta alla, att det icke saknas röster, som utså misstroende mot de maktogande inom landet, och som säga: det går nog an att lofva, men det är svårare att hålla löftena. Derfor var det af vigt att snart kunna uppvisa ett praktiskt resultat — att kunna uppvisa, att en rösträttsutvidgning verkligen följde på den nya härordningens införande.

Vidare kunde det anses nyttigt att icke på en gång taga ett alltför stort steg. Skulle man tänka sig införande på en gång af allmän

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

rösträtt, skulle antalet valberättigade blifva ungefär det tredubbla, och det är lätt att tänka sig, hvilka oerhörda omstörningar i alla valförhållanden deraf skulle föranledas. Å andra sidan är det lätt att förstå, hvilken vigt det ligger deruppå, att den skatt af erfarenhet, som är samlad hos de nuvarande valmanskårerna och de nuvarande representanterna i Andra Kammaren, icke kastas öfver bord eller göres onyttig, och att kontinuiteten, såvidt möjligt är, bevaras. Derfor fann sig regeringen böra göra försök med en mindre reform, en reform, hvars verkningar kunde bedömas på grund af en mindre fullständig utredning, en utredning sådan, som man skulle kunna åstadkomma till innevarande års Riksdag, en reform vidare, som icke kräfde så många nyheter, främmande för folkets föreställningssätt, och som därför icke heller ur den synpunkten behöfde så lång förberedelsetid för genomförandet.

Naturligtvis borde en sådan mindre reform under föreliggande omständigheter vara icke blott sådan, att den kunde anses vara i och för sig tillfredsställande; den borde också vara sådan, att, om erfarenheten sedan visade, att man behöfde gå längre, om åsigtarna sedan stadgades derhän, att allmän rösträtt borde införas, frågan icke vore förfuskad, utan snarare bragts på rätt väg — att sådana bestämmelser med afseende på garantier och kompensationer införts eller åtminstone antydts, af hvilka man kunde hafva godt under följande tider, då den stora reformen komme till genomförande. I denna uppfattning, att under föreliggande omständigheter det var bättre att försöka med en mindre vidtgående reform än att i afvaktan på en större och mera djupgående reform låta tiden gå och låta verkställa en så fullständig utredning, som för den vidtgående reformen nödvändigtvis erfordrades — i denna uppfattning hade regeringen stöd af det riksdagsparti, som framför andra inskrifvit rösträtsfrågans lösning på sitt program, och regeringen har, efter hvad det nu visat sig, äfven funnit en meningsfrände i detta afseende i Riksdagens konstitutionsutskott.

Huru den kongl. propositionen blifvit mottagen på olika håll, veta vi alla; dervid behöfver jag icke dröja. Så enhälligen, som det torde hafva förefallit de flesta, har dock fördomelsen visserligen icke framstått för den, som varit i tillfälle att temligen fullständigt följa uttalandena i landsortspressen och på åtskilliga möten rundt om i landet. Men det har varit fullkomligt nog ändå af nedgörande kritik, och den trösten är ju icke synnerligen stark, att kritiken oftast förts med samma skärpa ur helt och hållet motsatta synpunkter, så att hvad den ene funnit mest antagligt har den andre funnit vara allra mest förskräckande och omöjligt.

Efter den kongl. propositionens framläggande kommo till synes en stor mängd afvikande förslag både inom och utom Riksdagen. Detta förhållande, lika väl som den mångskiftande arten af den nyss antydda kritiken, bär ju ett starkt vittnesbörd derom, att den föreliggande uppgiften att genomföra en begränsad rösträtsreform på grundvalen af den nu möjliga utredningen var en synnerligen svårlöst uppgift. Äfven inom konstitutionsutskottet har det visat sig många olika meningar, hvilket också bestyrker, att frågan är synnerligen svår.

Äfven med risk att trötta herrarnes tålmod skall jag tillåta mig att med några ord utveckla propositionens innehåll i de delar, der vä-

sentliga skiljaktigheter finnas mellan propositionen och utskottets förslag. Jag anser nemligen icke erforderligt att nu ingå på sådana punkter, der utskottet har framställt någorlunda liknande förslag. De punkterna komma nog till behandling under den följande diskussionen.

Hufvudsakligen lika i propositionen och i utskottets förslag är den grund, hvarpå rösträtten skulle hvila, nemligen att rösträtten skulle hvila på den *nuvarande* kommunala rösträtten, och att det genom grundlag skulle fastslås vissa minimifordringar för den politiska rösträtten, så att icke hvilka som helst ändringar i de kommunala rösträttsbestämmelserna omedelbart skulle få inflytande på valrätten. Jag säger, att utskottets förslag är grundadt på den nuvarande kommunala rösträtten. Dervid har jag naturligtvis icke förbisett, att utskottet uppställt vissa censusstreck, som i någon mån äro högre än kommunalstreck, men de personer, som efter nuvarande förhållanden skulle uteslutas från rösträtt genom dessa streck, äro redan, enligt hvad statistiken utvisar, ganska fataliga och deras antal minskas ytterligare i följd deraf, att en stor mängd utaf dem utgöres af dubbelräknade, d. v. s. af sådana personer, som på andra grunder hafva rösträtt och sålunda icke beröras af ifrågavarande censusstreck. I nu nämnda afseenden stå de båda förslagen i motsats mot det s. k. samlingspartiets förslag, hvilket visserligen likställer den politiska rösträtten med den kommunala, men icke med den nuvarande, utan med en *blifvande* kommunal rösträtt, och därför också gör det möjligt att utan ändring af grundlagen införa snart sagdt hvilken politisk rösträtt som helst.

Lika äro propositionen och utskottsförslaget vidare i hufvudsak med afseende å det s. k. utskyldsstreck, det s. k. värnpligtsstreck och lättnaden i det s. k. flyttningsstreck, äfvensom beträffande de sekundära bestämmelserna om justeringsförfarandet och några andra detaljer.

Olika äro de deremot derutinnan, att allenast enligt det kongl. förslaget de större städerna skola fördelas i en-mansvalkretsar. Denna anordning har aldrig varit tänkt såsom en konservativ garanti — ur denna synpunkt skulle den utan tvifvel vara värdelös — utan den har varit tänkt såsom en ersättning för införande i de större valkretsarne af proportionella val, hvilket införande, såsom bekant, mött motstånd på den grund, att det icke vore lämpligt att bibehålla rena majoritetsval i en del valkretsar, under det att man införde proportionella val i andra valkretsar. Dessutom kan ju sägas, att genom den föreslagna anordningen skipas endast rättvisa mellan de olika valkretsarne.

Vidare är den kongl. propositionen ensam om att föreskrifva gradering af rösträtten och grundlagsfästade af de rösträttsbestämmelser, som inverka på Första Kammarens sammansättning, hvilka två anordningar utskottets förslag lemnat å sido, under det att enligt utskottets förslag större köpingar och municipalsambällen skola afskiljas från landsbygden och rösta tillsammans med städerna.

Hvad grundlagsfästandet af Första Kammarens sammansättning angår, skall jag endast i korthet anmärka, att, såsom af yttrandet till statsrådsprotokollet framgår, bestämmelsen härom är af supplementär natur samt hufvudsakligen är beroende derpå, att icke någon som helst anordning föreslagits i propositionen till utjemnande af städernas och

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

landsbygdens representationsrätt och att ej heller för öfrigt tillräcklig motvigt ansetts gifven mot den privilegierade ställning, städerna i ifrågavarande hänseende intaga.

Hvad graderingen åter beträffar, skall jag, då denna tanke dels är ny, dels blifvit i rätt vidsträckt omfang missförstådd, tillåta mig att med något större utförlighet tala härom. Gradering vid röstande är ju icke okänd hos oss. Den förekommer först och främst inom kommunerna och derigenom indirekt vid val till Första Kammaren, och vi erinra oss nog också, att det förekom gradering vid val till vår gamla ständsrepresentation. Något vidare upprörande ur liberal synpunkt kan ju icke heller ligga deri, då sådana män, för att citera två, som hos oss Geijer och i utlandet Stuart Mill förordat graderad röstskala. Ett land har, som bekant, nyligen infört graderad röstskala vid politiska val, nemligen Belgien, och erfarenheten derifrån har på sista tiden ofta återopats såsom bevis för graderingens förkastlighet. Det får emellertid icke förbises, att förhållandena der och här äro helt och hållet olika. Jag har varit i tillfälle att temligen fullständigt följa förhandlingarna i den belgiska riksdagen angående rösträttsfrågan och dervid funnit, att de anmärkningar, som framstälts mot den graderade röstskalan, till stor del bero på misstankar om otillbörligt förfarande från myndigheternas sida vid vallängdernas upprättande. Till sådana misstankar inbjuder också den belgiska graderingen i hög grad, då såsom bekant i Belgien ökad rösträtt medgifves på grund af vissa förmögenhetsförhållanden, som äro svåra att kontrollera — tillgodohafvanden i postsparbanken, innehafvandet af statsobligationer — något, som ännu mera gäller beträffande innehafvandet af vissa diplom öfver aflagda examina. I de fall, som i belgiska deputeradekammaren mest återopats såsom exempel på att myndigheterna gjort sig skyldiga till hvad man kallar valfusk, fall, som förskrefvo sig från den lilla staden Alost, var det fråga om sådana fall, då en valförrättande myndighet obehörigen uppfört den ene eller andre klerikale valmannen såsom diplomé, såsom innehafvare af ett sådant diplom öfver aflagd examen, som berättigar till ökad rösträtt. Dylika misstankar äro naturligtvis icke möjliga, då graderingen baseras på sådana grunder som enligt det kongl. förslaget, nemligen på sådana påtagliga och ovedersägliga förhållanden som giftermål och ålder, hvilka äro lätta att konstatera.

Det har icke varit meningen med denna gradering att motverka majoritetsförtryck. Graderingen har icke det minsta med den saken att göra; den hvarken ökar eller minskar majoritetens värde i förhållande till minoriteten, när man tänker på majoritet och minoritet såsom sådana. Det är helt andra synpunkter, som varit bestämmande. Dels har man beträffande giftermålsstreet kunnat återopa en viss representationssynpunkt, så till vida som man väl kan säga, att familjefadern representerar icke blott sig sjelf, utan äfven sin familj; dels har äfven hvad man kan kalla en kapacitetssynpunkt gjort sig gällande. på sådant sätt nemligen, att både den högre åldern och giftermålet innebure garantier för en så att säga bättre kvalitet hos valmannen och sålunda på detta sätt utgjorde en motsvarighet mot den i åtskilliga länder fordrade bofastheten och ett vittnesbörd om ett intimare för-

hållande till samhället. Om man vill hafva detta belyst, får man naturligtvis icke uppställa emot hvarandra en enstaka valman af det ena slaget och en enstaka valman af det andra slaget, utan man bör tänka sig skilda valkretsar med det ena slaget af valmän hopade i en valkrets och det andra slaget i en annan valkrets; och då skulle väl icke någon bestrida, att en valkrets, hvars valmän uteslutande utgöras af familjefäder, representerande troligen en folkmängd fem gånger så stor som männen sjelfva, borde hafva mera att säga än en valkrets, som uteslutande bestode af ensamman personer, lika många som nämnda familjefäder. Graderingens grundtanke torde för öfrigt af den dagliga erfarenheten bekräftas. Särskildt vädjar jag till de stora arbetsgifvarne inom industrien och landtbruket i fråga derom, hvilka element äro de pålitligaste, stabilaste och bästa, de gifta och äldre å ena sidan eller de ogifta och yngre å andra sidan. Dylika förhållanden låta naturligtvis endast med största svårighet uppvisa sig siffermessigt. För att emellertid få något i den vägen, har jag låtit anställa undersökningar dels med ledning af kriminalstatistiken, dels med ledning af uppbördsstatistiken, och har dervid kommit till ett resultat, som jag väntade och som jag skall taga mig friheten antyda. Jag skall icke trötta herrarne med många siffror, jag skall endast taga ett exempel från hvarje håll.

År 1899 var det af 100,000 män mellan 25 och 40 år 145, som gjort sig skyldiga till brott af beskaffenhet, som nu är i fråga, d. v. s. svårare brott, under det att i åldern mellan 40 och 70 år det endast var 40; således var kriminaliteten mer än $3\frac{1}{2}$ gånger så stor hos de yngre som hos de äldre. En jemförelse mellan de ogifta öfver 21 år och de gifta visar ett ännu gynsamare förhållande, ty der är det mer än 6 gånger så stor kriminalitet hos de ogifta som hos de gifta, inklusive enklingar och frånskilda. Och hvad häftandet för oguldna utskylder angår, kunde man vara benägen att tro, att de gifta skulle häfta i större utsträckning för utskylder, emedan de borde hafva svårare att komma ut dermed, men det visar sig, att förhållandet är alldeles motsatt. Jag skall äfven här endast taga fram ett par siffror för att icke trötta med för många och vill då anföra, att på landsbygden i Östergötlands län af kommunalt röstberättigade mellan 25 och 40 år 12.9 proc. häfta för oguldna kommunalutskylder, under det att af män öfver 40 år det endast är 6,5 proc. Förhållandet är ungefär detsamma, om man gör en jemförelse mellan ogifta å ena sidan och gifta å andra sidan.

Det är på denna högre kvalitet hos det ena slaget valmän i jemförelse med det andra slaget, som hufvudvigten ligger. Och emedan hufvudvigten ligger härpå, skulle också införandet af en gradering i detta hänseende vara en god förberedelse för den allmänna rösträtten, vara en god sak att medtaga vid det eventuella införandet af allmän rösträtt. Graderingen i fråga är i princip lika för alla samhällsklasser och kan således icke vara antidemokratisk och ur denna synpunkt otidsenlig. Mindre betydelse har det — men saknar dock icke sin vikt åtminstone såsom symptom — att en dylik gradering har en gynsam inverkan till förmån för å ena sidan de nu röstberättigade i förhållande till de nu icke röstberättigade och å andra sidan jordbruks-

Om utsträckning af valrätten till Andra Kamraren.
(Forts.)

Om utsträ-
ning af val-
rätten till
Andra Kam-
maren.

(Forts.)

intresset i förhållande till de andra intressen, som representeras af valmännen. Redan i yttrandet till statsrådsprotokollet finnes ett och annat i detta hänseende anförddt. Tiden har sedan dess medgifvit att göra en noggrannare undersökning med exakta siffror för ett antal särskilda valkretsar, och denna undersökning har lemnat det resultat, att i intet enda fall af de undersökta det händer, att den icke jordbrukande befolkningens inflytande ökas genom graderingen, och i intet enda fall händer, att de nytillkomna valmännens andel i den politiska makten ökas, utan i alla fall — utom ett, der förhållandena vore lika med och utan gradering — ökas å ena sidan de jordbrukande klassernas inflytande, å andra sidan de nu röstberättigades. Jag medgifver, att ökningen är svag i procent uttryckt, men det kan anmärkas, att i kretsar med blandad befolkning, d. v. s. i landtkretsar med temligen stor industriidkande befolkning, är den mest prononcerad, och det är ju der, som den skulle hafva sitt största värde. Som sagdt, det ligger mesta vikt på detta såsom symptom. Den ifrågavarande verkan af graderingen är icke stor, men det är dock så, att graderingen efter ålder och civilstånd verkar i rätt rigtning, i konserverande och samhällsbevarande rigtning.

Beträffande utskottets förslag att afskilja större köpingar och municipalsamhällen, anser jag icke lämpligt att nu ingå i någon egentlig kritik. Det har sagts ett och annat i yttrandet till statsrådsprotokollet rörande en dylik anordning och ett och annat kunde vara att tillägga. Jag skall dock, som sagdt, icke ingå på denna fråga; men då utskottet opponerat sig mot graderingen ur den synpunkten, att graderingen vore alldeles överksam såsom konservativ garanti, kan jag icke underlåta att påpeka, att såsom konservativ garanti är ett afskiljande af köpingar och municipalsamhällen icke så värdefullt, som man kunde vara benägen att föreställa sig. Den af utskottet vid betänkandet fogade tabellen innehåller uppgifter om de nu röstberättigade dels inom de samhällen, som föreslagits till afskiljande från vissa landtvalkretsar, dels inom dessa landtvalkretsar i deras helhet. För mig har det syntts vara af större intresse att undersöka, huru förhållandena skulle ställa sig, om man tänker sig rösträtten utvidgad i ungefärlig öfverensstämmelse med utskottets förslag, d. v. s. med kommunalstrecket såsom grund, och jag har därför låtit verkställa en sådan undersökning rörande dessa nu ifrågavarande 44 kretsar. Jag har dervid funnit — hvilket också är naturligt — att de jordbrukande klassernas inflytande ökas öfver hela linien genom köpingars och municipalsamhällens afskiljande, men underligt nog ökas icke jordbrukarnes — jordbrukare då taget i propositionens mening, nemligen såsom innefattande jordegare med minst 500 kronors och arrendatorer med minst 3,000 kronors taxeringsvärde för fastigheten — ökas icke jordbrukarnes minoritet, der de stannat i en sådan, till majoritet i flera än fyra kretsar af de 44. I 9 kretsar kommer dessutom jordbrukarnes andel i röstetalet att från under 40 proc. uppgå till öfver 40 proc. af hela röstsumman, och blifva de således en stark makt att räkna med.

Nu skyndar jag att tillägga, att betydelsen af köpingarnas och municipalsamhällenas afskiljande nog är större, än med siffror kan uppvisas. Då denna befolkning är koncentrerad på ett mindre område,

kan den lättare deltaga i valen och lättare ena sig om gemensamt uppträdande än de spridda valmännen på den egentliga landsbygden; men jag har velat anföra det nämnda för att påpeka, att den konservativa verkan af detta system med köpingars och municipalsamhällets afskiljande icke får öfverskattas, utan kan tåla att närmare undersökas.

Om utsträckning af valrätten till Anira Kam-maren.
(Forts.)

Ur någon annan synpunkt vill jag, som sagdt, för närvarande icke inlåta mig på kritik af utskottets förslag vare sig i denna eller öfriga punkter.

Åsigtorna äro, såsom förut nämnts, ofantligt skiftande, och vid detta förhållande kan man väl hafva anledning att förtvifva om möjligheten att redan vid denna riksdag komma till en tillfredsställande lösning i den mån grundlagen det tillåter, d. v. s. om möjligheten att få ett tillfredsställande förslag förklaradt hvilande. Utsigtorna att vid en kommande riksdag komma till bättre resultat äro ju ej heller synnerligen ljusa, då meningarna äro så starkt delade. Men ingen fråga är olöslig och allra minst denna, som ju icke kan falla, sedan den en gång på allvar kommit upp, och som *skall* lösas, om en hvar i sin stad griper sig an med att arbeta på dess lösning i den fosterländska anda, som under de senare åren lyckligtvis allt mer uppenbart besjälat vårt folk.

Herr Berg, Gustaf Axel: Bland den mängd af reservationer, som finnas fogade vid det nu föredragna utskottsberäkandet, äro fyra, hvilka i mångt och mycket sluta sig till hvarandra, jag menar herrar Mobergs, friherre Alströmers, herr Boëthii samt min. Herr Boëthius och jag hafva kommit till fullständigt samma yrkande, samma framställning uti den s. k. klämman, och herr Moberg står detta yrkande mycket nära, så nära, att jag skulle nästan vilja säga, att den enda skillnaden dervidlag är den, att herr Moberg har i sin motivering lagt in det hufvudsakliga af hvad herr Boëthius och jag uttalat i klämman.

Dessa fyra reservationer utmynna alla uti samma tanke, den tanken nemligen, att det enda sättet att lösa denna fråga, vare sig man ser på den allra närmaste framtiden eller ett eller annat år framåt, är den allmänna rösträtten under vissa vilkor och förutsättningar.

Inom utskottet hafva vid bedömandet af den stora rösträttsfrågan gjort sig gällande tre särskilda, olika grundskådningar. Den första af dessa åskådningar hafva de omfattat, som ställt sig på den s. k. status quo-ståndpunkten, d. v. s. de, som yrka och önska afslag å alla föreliggande förslag och ej heller med utskottets motionsrätt velat göra någonting i saken. Den andra åskådningen representeras af dem, som önska nedsättning eller nedprutning i nu gällande censusbestämmelser på ett eller annat längre gående eller mindre omfattande sätt. Den tredje slutligen har varit den, till hvilken de fyra reservanterna slutit sig.

Den första åskådningen eller status quo-principen, den rena afslags-ståndpunkten, är efter mitt förmenande fullkomligt ohållbar, och detta af ganska många skäl. Dessa skäl har herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i sitt anförande temligen vidlyftigt berört och utvecklats. Jag skall endast tillåta mig att göra några få antydningar.

Jag vill då i detta hänseende först säga, att jag tror, att folkmeningen i vårt land alldeles bestämdt går i den riktning, att här *måste*

Om utsträckning af valrätten till Andra Kamraren.
(Forts.)

göras någonting för rösträttens utsträckning. Jag hemtar bevis för detta mitt påstående från de allmänna val, som höllos senast 1899, och jag är fullt öfvertygad om att de allmänna val, som vi gå att i höst förrätta, skola ytterligare på ett ganska betecknande sätt bestyrka detta mitt antagande.

Värnpligten är, såsom herr statsrådet framhöll, en insats i vårt politiska lif, som ovilkorligen måste hafva sitt inflytande på den politiska rösträtten. Det kan icke nekas, att den utsträckta värnpligten måste ställas uti ett visst förhållande till rösträtten. Man bör icke och kan icke heller i längden — utan att det straffar sig sjelft — hålla den, som fullgjort sin värnpligt, borta från valrätten. Erfarenheten visar, att man kommit till klarhet derom i andra länder, och all billighet och klokhet säga detsamma.

Ett annat förhållande, som jag anser allra kraftigast böra verka för den utsträckning, hvarom jag nu tillåtit mig tala, är den höga grad af folkupplysning och folkbildning, som numera är utmärkande för vårt land. Vi veta ju alla, att Sverige i detta hänseende står kanske högst på skalan bland de europeiska kulturländerna, eller om icke allra högst, så intar det dock obestriddigen härvidlag ett bland de allra främsta rummen. Man kunde ju i detta fall möjligen framlägga en talande statistik, men jag vill icke besvära kamraren dermed, utan blott i sammanhang med detta konstaterade faktum angående den höga folkbildningen erinra om några statistiska uppgifter angående rösträttens utsträckning, som jag framlagt å sid. 122 i min reservation, hvaraf framgår, att skalan går från 27,9 procent röstberättigade af folkmängden till 23,5, 21,2 och sjunker sedan allt mer och mer, tills vi komma till Sverige, hvarest motsvarande siffra utgör 6,7. Sverige står sålunda i detta afseende nästan nederst på skalan och har endast ett land efter sig, nemligen Ungern med 5,4 procent. Inför detta faktum frågar jag, om billighet och rättvisa kunna leda derhän, att vårt land här skall intaga sin plats nästan allra längst ned. Jag tror alltså, att äfven ur denna synpunkt ett afslag å rösträttskravet vore både oklokt och orätt.

Men när jag nu kommit till det resultatet, uppstår frågan: hvilken väg skall jag välja för att tillmötesgå detta kraf? Vi hafva då den väg, Kongl. Maj:t anvisat och som utskottet nu anvisar och hvilken några reserveranter äfven anvisat, den väg nemligen, som innebär afprutning eller nedsättning i nu gällande censussiffror. Jag får bekänna, att denna väg aldrig någonsin tilltalat mig. Alla censussiffror hvilat på en godtycklig grund, och om man sålunda gör anmärkning mot den nu gällande förmögenhetscensus, kunna anmärkningar lika väl framställas mot hvarje annan sådan census, som man vill uppställa — den blifver alltid lika godtycklig. Och ännu en sak, denna afprutningsväg kommer icke att tillfredsställa någon. Det kan ju hända, att stämningen för dagen är sådan, att en eller annan skulle känna sig tillfreds med en dylik afprutning, men jag är fullständigt förvissad om, att det icke skall dröja längre än till nästa val, förrän man får se samma missnöje förefinnas och samma agitation bedrifvas i fråga om utsträckning af rösträtten. Dessutom beder jag att få påpeka, såsom jag äfven framhållit i min reservation, att förmögenhetscensus, om den

ock under vissa förutsättningar kan tjena som mätare för politisk mogenhet, dock icke är den enda — andra låta sig tänkas lika goda, för att icke säga bättre, och dessa mätare äro upplysning och allmän folkbildning.

Jag skall med några ord beröra utskottets förslag, dock utan att åtminstone för det närvarande ingå i någon närmare kritik af det-samma, men det är några synpunkter jag skulle vilja framhålla.

Utskottets förslag anser jag vara ett fullständigt *kompromissförslag*. Jag vill visst icke fördöma alla kompromisser. En kompromiss, jag erkänner det, kan vara både nyttig och behöflig, åtminstone såsom undantagsfall och exempelvis eller kanske rättare i synnerhet uti ekonomiska frågor, men jag vågar påstå, att frågor finnas, om hvilka något kompromissande icke får ske, och till den kategorien vill jag hänföra en så viktig fråga som den nu föreliggande: med fundamentalstadgandena i vår grundlag bör man ej kompromissa. Här föreligger dock, som sagdt, en kompromiss. I 14 § har man gjort åtskilliga eftergifter för rösträttskrafven och i 13 § har man gjort sådana för de mera konservativa krafven, utan att man haft någon fast, allmängiltig standpunkt att hålla sig vid; och detta synes mig vara en kompromiss af det slag, jag nyss betecknat såsom hvarken önskvärd eller riktig.

Utskottets förslag är vidare, synes det mig, ett fullständigt *tillfällighetsförslag* i den mening, att det afser att tillfredsställa för stunden, men utgör i sjelfva verket icke någon som helst lösning af den viktiga frågan. Jag vill visst icke förneka, att ej försöket i sig sjelf är ganska aktningsbjudande, och utskottet har utan tvifvel gjort ett ganska godt arbete på den korta tid, det haft till sitt förfogande. Det fördras emellertid bättre tid än hvad utskottet haft till sitt förfogande för att omarbete en af de viktigaste grundvalarne för vår statsförfattning, och jag erinrar mig, hurusom vår nuvarande riksdagsordnings upphofsman förklarade, att han behöft fyra år ifrån det han afgaf sin första promemoria i ämnet och intill dess han hade sitt förslag färdigt. Justitieministern har, efter hvad det uppgifvits, använt sju veckor, medan utskottet haft till sitt förfogande endast ett par veckor eller något mera. Detaljerna af förslaget skall jag, som sagdt, icke iulåta mig på, utan anhåller endast att få yttra några ord beträffande utskottets förslag i afseende å köpingar och municipalsamhällen.

Man tyckes föreställa sig, att dessa små samhällen skulle utgöra hårdar för radikalism, och det kan ju hända i en eller annan landsdel, att dessa mindre samhällen hafva en liberalare åskådning än hvad förhållandet är i omkringliggande landsbygd, men jag tror mig kunna försäkra, att många dylika samhällen finnas, der den politiska åskådningen fullkomligt öfverensstämmer med den omkringliggande landsbygdens, den må nu gå i konservativ eller liberal riktning.

Då jag sålunda icke kan vara med om detta s. k. afprutningsförslag, återstår för mig, såsom jag förut antydt, endast att komma till den allmänna rösträtten. Härvid gäller dock naturligtvis att tillse, att denna rösträtt ordnas så, att icke hela makten kommer i deras händer, som nu skulle träda in, de nykomna, utan att äfven ett visst fullt berättigadt inflytande bevaras åt de klasser, hvilka nu inom representationen räkna sina talrika representanter. Jag anser nemligen, att

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.

(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.
(Forts.)

man, då detta steg till den allmänna rösträtten uttages, bör skipa rättvisa både åt de nyinträdande och åt de nuvarande valmännen, att icke endast, om jag så får uttrycka mig, de nya skola lefva, utan äfven de gamla eller, om det tillåtes mig att begagna ett något vulgärt uttryck: man bör söka ställa kyrkan midt i byn, så att rättvisa måtte skipas åt alla håll.

De garantier, jag såsom reservant tagit mig friheten föreslå, bestå alltså först och främst i ett utjemnande af representationsrätten för stad och land. Då vi nog alla äro ense derom, att de mera liberala elementen finnas inom städerna och mera konservativa å landsbygden, bör en utjemning i detta afseende helt visst kunna tänkas verka i en viss konserverande riktning.

Vidare har jag såsom en annan garanti uppställt fordran på en minimi-ålder af 25 år, och man kan väl icke annat än medgifva, att den unge mannen vid 25 år dock har en helt annan mogenhet än vid den civila myndighetsåldern.

Kommer så ytterligare fordran på fullgjord värnpligt och fullgjord skattepligt för såvidt att och i den mån, som sådana prestanda åligga den, som vill träda till valurnan. I fråga om skattepligten har jag endast afsett fullgjord skattepligt till staten; och dervid har jag ställt mig på en, jag får säga, ganska minimal ståndpunkt. Jag har endast ifrågasatt, att utskylderna till staten skola vara guldna för det år, då valet förrättas, samt för det närmast föregående året. Jag har icke räknat med någon längre tid, detta icke minst därför att jag föreställer mig, att en utsträckning i detta hänseende skulle verka till många svårigheter och mycket valtrassel.

Att jag endast fäster mig vid utskylderna till staten, beror, såsom jag i min reservation närmare utvecklade, derpå, att, då valrätten utgör en rätt att deltaga uti en af *statens* viktigaste angelägenheter, jag vill fordra, att den, som må utföra en sådan rätt, fullgjort de skyldigheter mot *staten*, som kunnat honom åligga. Andra skatteförhållanden böra ej här inverka.

Jag kommer slutligen till de proportionella valen. Man har ju velat säga, att dessa icke skulle passa för våra förhållanden, samt att de skulle blifva inkrånglade och svåra att utföra. Jag erkänner, att de skulle kunna blifva det, i fall man, såsom en eller annan lärd vetenskapsman gjort, skulle fordrat de mest matematiskt noggranna resultat i stora valkretsar med en mängd olika partier och en mängd olika kandidater. Men jag tror mig veta, och till den öfvertygelsen hafva äfven personer kommit, hvilka på sista tiden speciellt sysselsatt sig med dessa saker, att dessa val kunna göras ganska lättfattliga och ganska enkla att utföra.

Nu säger man, att om vi nu skulle lyckas nå fram till en sådan allmän rösträtt med vissa villkor och förutsättningar, skulle mot denna utvidgade rösträtt snart nog vända sig samma agitation som mot de nuvarande rösträttsförhållandena. Jag vågar dock för min del betvifla, att man har något sådant att befara; ty då man ställer sig på en sådan ståndpunkt som den allmänna rösträtten, reglerad af villkor, de der tillförsäkra såväl majoritet som minoritet sina tillbörliga insatser uti och sitt tillbörliga inflytande på representationen, har man derigenom,

förmenar jag, intagit en position så stark, så fast och så oangriplig, att man helt visst länge kan stå kvar vid densamma.

Jag skall icke söka upptaga hvad herr justitieministern nyss yttrade och icke söka följa honom uti hans sifferberäkningar utom i ett fall. Herr statsrådet yttrade nemligen, att genom den allmänna röst-rätten skulle valmännens antal nära tredubblas. Jag tillåter mig säga, att detta icke torde vara fullt korrekt. Enligt 1900 års siffror utgjorde antalet röstberättigade, då inberäknade både de, som betalt, och de, som icke betalt sina utskylder, i rundt tal 432,000 eller närmare 433,000. Jag vill nu endast taga den förstnämnda siffran, 432,000, och tredubbla den, då jag får siffran 1,296,000, eller nära 1,300,000 valmän. Men faktiska förhållandet är, att dessa valmän icke ens uppgå till 1,200,000, hvadan herr statsrådets uppgift innefattar minst 100,000 valmän mera, än verkliga förhållandet är. Måhända herr statsrådet dock endast fäst sig vid dem, som genom inbetalda utskylder egt utöfva valrätt.

Jag skall icke tillåta mig att för det närvarande vidare upptaga kammarens tid, utan anhåller endast att få yrka bifall till den af mig afgifna reservation.

Herr Billing: Det är anmärkningsvärdt, att de många yrkandena på utsträckt politisk rösträtt så godt som alls icke motiverats medelst någon kritik eller påvisande af fel uti den nuvarande Andra Kam-marens arbete, vare sig öfverträdelse- eller underlåtenhetssynder. Detta vittnar godt om den kammarens arbete. I dess ställe hafva de olika yrkandena motiverats med önskvärldheten eller nödvändigheten af att at de hittills rösträttslöse bereda rösträtt. För min del anser jag det vara både önskvärdt och nödvändigt, att denna rösträtt blifver ut-sträckt.

Af dessa båda premisser drager jag nu som konklusion min första grundsats om en rösträttsreform, och den lyder så: at de hittills röst-rättslöse bör beredas ett *verkligt* inflytande inom det politiska lifvet, men icke ett *öfverväldigande*.

Det kongl. förslaget brist är, såvidt jag förstår, framför allt, att det allt för lojalt eller slafviskt ställt sig 1900 års riksdagsskrivelse till efterrättelse. Regeringen synes hafva betraktat denna skrivelse nästan såsom ett recept, hvilket man endast hade att expediera. Den, såvidt jag förstår, utmärkt väl skrifna motiveringen till Kongl. Maj:ts proposition ådagalägger icke blott detta, utan också, att man, om man icke hade känt sig bunden af receptet, hade framlagt ett annat förslag.

Konstitutionsutskottets förslag må vara så godt, som man någonsin kunnat under nuvarande förhållanden åstadkomma eller begära. Jag skall underlåta all detaljkritik af detsamma och för öfrigt undvika all vidlyftighet. Två brister i detta förslag göra det för mig omöjligt att skänka detsamma min röst. Den första bristen är, att detta förslag icke torde fullt tillfredsställa någon enda ledamot i utskottet och ännu mindre någon större grupp inom vår svenska Riksdag. Det bäres icke upp af något verkligt starkt eller enigt medvetande, och därför — derpå tviiflar nog ingen — kan det ej heller skänka åt landet den fred, som man nu önskar och hoppas genom en rösträttsförändring.

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.

(Forts.)

Frågan om rösträttens utvidgning står lika fullt på dagordningen efter antagandet af det förslaget som dessförinnan.

Den andra bristen i utskottets förslag är den, att dess genomförande dock skulle i icke ringa mån demokratisera vår Andra Kammare och derigenom försvåra samarbetet med denna kammare för utförandet af den stora reform, som icke längre kan uppskjutas, försvåra ett samarbete, hvarigenom säkra garantier kunde erhållas. Här af drager jag som konklusion min andra grundsats: det är med den nuvarande moderata Andra Kammaren, som den stora reformen skall genomföras, och icke med en demokratiserad ny Andra Kammare.

Den tredje satsen, som bär upp min åskådning, är: allmän rösträtt med starka garantier, alltså icke allmän, lika och direkt rösträtt. För mig personligen har det synt, och jag håller fast dervid, att mot farorna i allmän rösträtt den bästa garantien är den graderade röstskalan, därför att den är den starkaste, den rättvisaste och den mest organiskt ur vårt nuvarande folklif uppväxande. Starkast, ty den kan göras huru konservativ och huru liberal man vill. Rättvisast, ty det kan icke vara annat än rättvist, att, då Riksdagens kanske mest ömtåliga och mest betydelsefulla uppgift är sjelfbeskattningen, den, som skattar mycket mer, har något mer att härvid säga än den, som skattar mindre eller alls intet. Den synpunkten har ytterligare skärpts genom den nya väg, man i år beträdd i fråga om skatterna. Den är också den mest organiskt ur vårt nuvarande folklif uppväxande, ty den bäres upp af en erfarenhet, icke blott — hvilket betyder mindre — från den gamla ständsriksdagens tider, utan af hela vårt kommunala lif, der man nu i 40 år vant sig vid att räkna med en graderad röstskala. Jag behöfver naturligtvis icke nämna, att jag aldrig tänkt på en graderad röstskala, liknande den kommunala, utan tänkt mig på sin höjd tre grader. Emellertid, för ögonblicket är denna garanti icke populär, men när år 1893 motion väcktes om utsträckt rösträtt med garantier af proportionella val eller graderad röstskala, möttes den från ena hållet med öfverlägset hän, från det andra af ett medlidsamt leende. Den, som nu ser, huru vid alla nu föreliggande rösträttsförslag talet om garantier går tillbaka, och ser den popularitet, som i dag uppbär talet om proportionella val, behöfver icke misströsta om att det kan blifva möjligt, att man efter någon tid äfven finner talet om graderad röstskala hafva varit ett ganska förståndigt tal. — Proportionella val! Då jag sjelf har motionerat om införande af proportionella val, behöfver jag ju icke vidare försäkra, att jag för min del är en vän af desamma, och detta helt enkelt därför, att den proportionella valmetoden hvilar på rättvis grund, eller, om man vill uttrycka saken mera logiskt och distinkt, kan man säga, att den förebygger den mest skriande orättvisa, så att den åt minoriteten betryggar något inflytande, då minoriteten icke är allt för obetydlig. Men jag vill nu tillägga, att man dock synes tillmätta den proportionella valmetoden en allt för stor betydelse just i dessa dagar, någonting, som den, hvilken i många år intresserat sig för denna metod, icke kan undgå att märka. Fullt tillfredsställande vore den proportionella valmetoden, om det numeriskt rättvisa äfven vore det i alla afseenden rättvisa, om det vore rättvist och för landet gagnande, att majoriteten af valmännen äfven

hade majoritet i Riksdagen, eller, för att icke röra mig med abstrakta satsar, utan taga ett exempel in concreto: den proportionella valmetoden vore tillfredsställande, om det nu, såsom ställningen för närvarande är i vårt land, vore önskvärdt, rättvist och för landet gagneligt, om de hittills icke röstberättigade, ledda utaf en despotisk styrelse, en mera despotisk, än verlden någonsin förr har skådat, nu finge en pluralitet af två tredjedelar i vår svenska Riksdags Andra Kammare. Det tror jag *icke*, och därför anser jag, att till den proportionella valmetoden måste komma andra garantier.

Många sådana kunna tänkas, många sådana hafva nämnts under förberedande debatter, och många flera sådana finnas, än som hafva blifvit nämnda. Jag skall icke uppräknas eller försöka uppräknas dem alla. Den ene hoppas mera af *den* garantien, den andre hoppas mera af *en annan*. Det få vi väl dock alla medgifva, att det först och främst är ett faktum, att för närvarande inom Riksdagen icke finnes någon enighet om huru denna öfver måttan stora fråga bör lösas; vidare att det är skäl att noggrant och allsidigt pröfva både den ena och den andra uppfattningen, ståndpunkten och garantien utan att i förväg och opröfvadt binda Riksdagen vid någon och jemväl utan att borteliminera någon, som borde få blifva föremål för utredning. En sådan allsidig utredning, baserad på önskvärdheten af en utsträckt rösträtt, till och med af den allmänna rösträtten, det är hvad jag för min del anser, att Riksdagen bör begära hos Kongl. Maj:t och på samma gång uttala önskan, att den måtte komma att företagas så hastigt som möjligt, dock icke med intrång på den nödvändiga allsidigheten och grundligheten. Det är önskvärdt, att en dylik utredning kunde föreligga redan vid början af 1904 års riksmöte, det är kanske omöjligt, men då jag för min del dock vill föreslå, att detta ställes i utsigt, -ker det därför, att jag härigenom vill gifva ett uttryck för att det är Riksdagens allvarliga ästundan att icke uppskjuta denna fråga så länge som möjligt, icke uppskjuta den längre, än till dess en fullständig utredning verkligen kommit till stånd.

Jag anhåller därför att få väcka följande förslag, som föreligger i tryck på herrarnes pulpeter, men som bör inkomma i protokollet. Derför anhåller jag att få uppläsa detsamma. Det lyder så:

»De mångskiftande meningar, som funnit uttryck i ett stort antal inom Riksdagen väckta motioner och i konstitutionsutskottets i ärendet afgifna ntlåtande med dervid fogade reservationer, vittna derom, att ögonblicket ännu icke är inne för en definitiv lösning af den stora och för vår samhällsordning så betydelsefulla fråga, som genom den kongl. propositionen blifvit bragt under Riksdagens behandling. Endast derom synes man vara mera allmänt ense, att vid ändring i rösträttsbestämmelserna valrätt bör inträda först vid 25 års ålder, under förutsättning att vederbörande icke uraktlatit sina åligganden i afseende på värnpligt och skattepligt; men rörande sättet i öfrigt för frågans lösning har icke inom Riksdagen någon stadgad öfvertygelse ännu kunnat bringas till stånd. Det synes därför vara nödigt, att, i öfverensstämmelse med hvad som redan uttalats i Riksdagens skrifvelse af den 10 maj 1900, en fullständigare och mer ingående undersökning af frågan eger rum, än som genom nu verkställda utredningen kommit

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

densamma till del. Vid en sådan undersökning, vare sig densamma anses böra öfverlemnas åt en komité eller verkställas på annat sätt, synes äfven böra komma under bedömande, huruvida en reform af landets representation skulle hellre än på ändring i gällande censusbestämmelser kunna, med upphäfvande af den olika representationsrätten för stad och land, grundas på allmän rösträtt i förening med införandet af en proportionel valmetod, anordnad vare sig med medelbara eller omedelbara val, eller med tillämpning af graderad röstskala, eller andra bestämmelser, som må vara egnade att åt de nu valberättigade bibehålla ett skäligen inflytande på afgörandet af landets angelägenheter.

Med hänvisning till hvad sålunda anförts, hemställes, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta verkställa en från alla synpunkter fullständig utredning af frågan om utsträckt valrätt till Riksdagens Andra Kammare samt för Riksdagen, om möjligt, vid början af 1904 års riksmöte framlägga resultatet af denna utredning jemte de förslag, Kongl. Maj:t finner deraf föranledas.»

Herr Tamm, Hugo: Den fråga, som nu föreligger, torde aldrig kunna lösas annorledes än genom ett regeringsförslag. För min enskilda del måste jag djupt beklaga, att det icke nu föreligger ett sådant förslag af beskaffenhet, att det kunnat föra frågan fram till en lycklig lösning. Här förefunnos dock i år, synes mig, många förutsättningar för en sådan lösning, då onekligen öfver allt det förspörjes en sådan villighet och redobogenhet att få denna fråga löst i riktningen af utsträckt valrätt till Andra Kammaren.

Om jag skulle söka efter anledningen, hvarför vi icke nu kunna enas om något förslag, synes det mig väsentligen bero derpå, att man allt för mycket aktat på hvad jag skulle vilja kalla de små intressesynpunkterna och bortsett från fragans stora, sanna innebörd.

För mig står icke denna fråga som en sådan, der det gäller att afväga, om makten skall ligga här eller der, eller om de, som nu hafva makten, skola få behålla densamma orubbad, utau för mig ligger frågans vikt deruti, att jag uti densamma ser ett sätt att samla så många, som möjligen kunna samlas för att uppfylla de fosterländska pligterna, samlas i fosterländskt intresse till offervillighet för Sveriges land. Ty i sista hand, mina herrar, kommer dock Sveriges öde att hänga på den kärlek, som det svenska folket hyser till sitt land. Hotas Sveriges bestånd och lugna utveckling verkligen genom en utsträckning af rösträtten till de mogna män, som fullgjort sin värnpligt, som fullgjort och fortfarande fullgöra sin skattepligt till staten; fruktar man, säger jag, att intaga dessa bland dem, som bestämma om landets öden, så är jag öfvertygad om, att man har lika mycket skäl att frukta, om de lemnas utanför valrätten. Ty hänger Sverige på det, är Sverige till sitt bestånd i fara, kommer det att falla, då, mina herrar, beror detta icke på större eller mindre valrätt, utan då hänger det nog i själfva verket på andra djupare orsaker, på etiska hänsyn, nemligen på att laglöshetens och sjelfsväldets anda inträdt i stället för pligtens.

För min del inser jag äfven, att en fara kan vara förenad med en allmän utsträckning af rösträtten, men denna fara ligger för mig

icke deruti, att de många få denna valrätt sig medgifven, utan deruti, att de många genom sin mängd kunna komma att utestänga lika berättigade intressen från andra samhällsklasser. Enligt min uppfattning är det framför allt emot detta, man har att söka bot, så att denna fara icke blir alltför stor.

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammarerna.
(Forts.)

Man står i denna stund inför den frågan, huru man skall afgöra sig och gifva sin röst. Uti konstitutionsutskottets betänkande förekomma, som redan blifvit sagdt, tre särskilda grupper af förslag.

Der förekomma rena afslagsyrkanden. Ja väl, jag förstår mycket väl denna ståndpunkt. Den är den försigtiges ståndpunkt, som vill se, hvart det bär, innan han fattar ett beslut. Den hvilat dessutom på gammal häfd. Jag undrar dock, om de, som vilja gifva sina röster för detta afslagsyrkande, äfven derest de nu vore i stånd att ensamme besluta jemväl för oss andra, vore beredda att taga på sig ansvaret för följderna af att lägga sina nej-röster i urnan.

Den andra gruppen är den, inom hvilken man träffar Kongl. Maj:ts förslag, utskottets förslag och liberala samlingspartiets förslag. Dessa förslag hafva alla i mina ögon det felet, att de söka upp en ny censusgrund för valrätten. Den gamla grunden vacklar, men tror man väl någonsin, att den nya grunden skall blifva mera bestående? Vill man verkligen söka att samla krafterna i Sverige, icke blir det väl på sådan grund någonting af en sådan samling! Tvärtom är jag öfvertygad om för min del, att anfallen på det nya strecket skulle blifva ännu kraftigare, än någonsin anfallen varit på det gamla, ty i alla händelser skulle valmanskåren blifva så ökad af de nytillkomne, att jag är öfvertygad om, att man icke skulle hafva långt till den dag, då såväl inom som utom Riksdagen krafvet på allmän rösträtt skulle blifva så starkt, att den komme att införas utan några som helst garantier.

Emot konstitutionsutskottets betänkande har jag en särskild anmärkning, nemligen mot dess förslag, att municipalsamhällena skulle sammanslås med städerna och skiljas från landsbygden, äfven detta af det skäl, att jag fruktar, att man derigenom ingalunda vinner hvad man åsyftar. Man kommer visserligen formelt att stärka vår landtbruksbefolkning, men man kommer också ofelbart att framkalla agitation och sedan hat hos den jordbrukande befolkningens alla underhafvande, hvilka till stor del skulle vara beröfvade rösträtt. Långt ifrån att gagna den klass, som man vill gagna och stärka, skulle man således lätt komma att försvaga densamma.

Aterstå då skrifvelseförslagen, det af herr Moberg, det af herr Berg och slutligen det nu af herr Billing framlagda. Det sistnämnda af dessa förslag synes mig hafva det stora felet, att det är alltför omfattande. Under detsamma kunna rymmas rena afslagsyrkanden, under detsamma kunna äfven rymmas de längst gående önskningsar om utsträckning af rösträtten. Det visar onekligen ett alldeles ofantligt stort förtroende till Kongl. Maj:t, hvilkens förslag jag dock icke hört någon här förorda, att, då man icke sjelf kan utleta någon acceptabel ståndpunkt, öfverlemna åt Kongl. Maj:t att ur detta virrvarr af meningar utleta ett *något*, som sedermera skall passa in.

Jag kommer antagligen — då jag har en förkänsla af att detta förslag kommer att blifva kammarrens beslut — att gifva äfven min

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammarerna.
(Forts.)

röst för detta förslag, men just på grund af den omfattning, förslaget har, anser jag dock, att man har skyldighet mot Kongl. Maj:t att angifva, hvad man anser böra utgöra grunden för ett annat förslag. Det är också endast på denna grund, som jag för min del anser mig böra i största korthet redogöra för den ståndpunkt, jag i frågan intager, och skälen till, att jag trots mig böra ställa mig på denna ståndpunkt. Jag står för min del mycket nära de två nyssnämnde reservanterna, hvilka inom utskottet förordad en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning. Jag skiljer mig från dem egentligen endast deruti, att jag icke anser det vara något lyckligt förslag af dem att ifrågasätta tillsättandet af en komité af alla möjliga meningar för att utarbeta ett förslag. Det skulle sannerligen blifva ett tidsödande arbete, det skulle blifva kamp och strid, det skulle blifva reservationer utan all ända eller, hvad ändå värre är, det skulle göras försök att kompromissa i hop ett *något*, hvarmed ingen är nöjd. Nej, har man det förtroende till Kongl. Maj:t, som aflåtandet af denna skrifvelse förutsätter, nemligen att han skall lösa frågan och utarbeta ett förslag utan någon gifven vägledning, må väl Kongl. Maj:t äfven få bestämma det sätt, hvarpå förarbetena skola verkställas.

För min del kan jag icke heller biträda den ställning, som biskop Billing bestämdt intagit och reservanterna äfven vidrört, nemligen förordandet af den graderade skalan. Denna graderade skala blir alltid enligt mitt förmenande en konstlad grund och just precis en grund, som kommer att gifva ständiga anledningar till anfall, hvarjemte den äfven kommer att motverka hvad som dock synes mig vara önskligast, nemligen att få frågan definitivt löst utan att utså nya frön till strid.

För min del, herr talman, står jag helt enkelt på den ståndpunkten, att jag är villig att medgifva en utsträckning af valrätten till hvarje till 25 års ålder kommen svensk man, som i fråga om värnpligt och skattepligt fullgjort och, hvad den senare beträffar, fortfarande fullgör sina pligter emot stat och kommun, detta dock *under vilkor* af en *utjemning* af representationsrätten mellan stad och land samt af införande af *proportionella val*.

Jag skall icke ingå uti någon diskussion om dessa proportionella val. Alla erkänna dock, att de äro den rättvisaste grund, som finnes. då alla de grupper, som äro af större betydelse, derigenom få möjlighet att kunna göra sin talan gällande inom den svenska representationen. Denna minoritetens rätt är för mig af så mycket större vikt, som det ligger i sakens natur, att de personer, som väljas af en minoritet, säkerligen komma att blifva de skickligaste, de kraftigaste och de bästa representanterna, ty minoriteten tvingas till att välja sådana personer, om den vill uppehålla sitt inflytande; och ofta beror ju utslaget här i världen mindre på antalet än på ledningen och de personliga krafter, som insättas i ett arbete. Stunden att nu göra detta vore nu den rätta; komme ett mera ensidigt parti i Andra Kammarerna till öfvermakt — kan det vara för sent.

Dessa äro, herr talman, de *anordningar*, som jag anser vara nödvändiga för valrättens utsträckning. Men bredvid dessa finnas äfven vissa, om jag så får säga, organisationsfrågor inom sjelfva representationen, hvilka jag för min del anser vara af den vikt, att, då frågan

i sin helhet skall komma under Kongl. Maj:ts behandling, Kongl. Maj:t bör taga äfven dem uti öfvervägande. Dit hörer, bland annat, frågan om förlängda perioder för Andra Kammaren. Dit hörer, efter min mening, äfven en sådan ändring uti 71 § regeringsformen och dermed sammanhängande andra stadganden, att bestämmandet af grundvalen för den direkta beskattningen endast bör ske genom sammanstående beslut af Riksdagens begge kamrar, och detta, herr talman, hvarken för penningarnes eller beskattningens skull, utan därför, att jag ser en framtida fara, som kanske ännu icke hotar, med den besinningsfulla Andra Kammare, som för närvarande sitter, men som dock kan framdeles framträda, den faran nemligen, att den jemvigt, som 1863 års grundlagsbestämmelser om gemensam votering fastslogo, kan komma att störas, då man naturligtvis måste vara beredd på att kanske mindre besinningsfulla element kunna komma att sitta i denna kammare. Jag anser äfven denna fråga väl värd att framhållas redan nu, emedan det synes mig vara ärligare att redan nu hafva uttalat dessa betänkligheter och icke först framdeles komma fram med dem.

Det är på dessa grunder, herr talman, som jag för min del anhaller att få hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes ej mindre låta verkställa erforderlig utredning rörande de vilkor — såsom utjemning af städernas och landsbygdens representationsrätt samt proportionella val — under hvilka valrätten till Andra Kammaren må tillerkännas hvarje till 25 års ålder kommen svensk man, som i vissa hänseenden, i fråga om värnpligt och skattepligt, fullgjort sina åligganden till samhället och icke saknar sådana kvalifikationer, som angifvas i 26 § riksdagsordningen, än äfven till Riksdagen, helst ej senare än år 1904, inkomma med det förslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning.

Häruti instämde i hufvudsak friherrarne Sparre och Lagerbring samt herrar Wallén, Leman, Almgren, Oscar, Swartz, Asker, Apelstam, Pettersson, Almström, Almgren, Fredrik, Afzelius, Östberg, Nyström, Thomas, Ekströmer och Berlin.

Herr Rodhe: Af min vid utskottets betänkande fogade reservation framgår, att jag icke kunnat biträda utskottets förslag om utsträckning af rösträtten, för hvilken i hela vårt samhällslif så djupt ingripande reform jag för öfrigt icke funnit tiden ännu vara inne. Mot detta sista har nu visserligen från olika håll åter och åter framhållits, att just nu vore tiden inne för en dylik reform, eftersom den är så allmänt och så starkt påyrkad, att den politiska klokheten kräfer den, att ett uppskof skulle vara farligt, och att ett sådant blott skulle föranleda till att man framdeles kunde blifva nödsakad att taga något sämre, än hvad som nu står att få.

Ett sådant resonnement kan jag för min del icke gilla. Jag instämmer till fullo uti den andre talarens yttrande, att eftergifvenhets- eller kompromisspolitiken, om den kan vara tillätlig och ursäktlig, när det gäller mindre viktiga saker, är alldeles förkastlig och ytterst farlig, när det gäller en så viktig sak som den ifrågavarande, rätten att utse de personer, som skola deltaga i lagstiftningsarbetet och afgöra så många

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kamraren.
(Forts.)

frågor, på hvilka landets ve och väl äro beroende. I en sådan fråga synes mig hänsynen till fosterlandets bästa böra vara det ensamt bestämmande, äfvensom hänsynen till det dryga ansvar, som de, i hvilkas händer makten blifvit lagd, draga öfver sig, om de lemna den ifrån sig till dem, om hvilka det kan vara anledning frukta, att de icke skola begagna den med nödig varsamhet, så att fara kan uppstå, att åtskilligt kan blifva nedrivet af hvad som hos oss blifvit uppbyggt af kristlig kultur och lagbunden ordning. Att uppgifva de garantier emot ett sådant nedrifningsarbete, hvilka synas mig ligga deruti, att åt den jordegande klassen i vårt land är inrymdt ett öfvervägande politiskt inflytande, det har jag för min del icke kunnat vara med om, och därför har jag icke heller kunnat ansluta mig till utskottets förslag, oaktadt det i vissa afseenden synt mig ganska tilltalande, såsom byggt på historisk grund och erbjudande flera värdefulla garantier emot ett öfvervälde af de mindre inkomsttagarne. Jag fruktar dock, att en utsträckning af rösträtten, sådan som utskottet föreslagit, i framtiden skulle visa sig komma bra nära den allmänna rösträtten, hvilken man dock velat afvärja, och jag fruktar, att de garantier, man velat uppställa, i längden skulle visa sig icke vara nog starka till att förekomma det massvälde, som jag anser vara det olyckligaste af allt, och hvilket i sjelfva verket skulle medföra, att lagstiftningen komme i händerna på vissa yrkespolitici.

Om en utsträckning af rösträtten till förmån för den egentliga s. k. arbetareklassen skall ega rum, så kan det väl icke vara rimligt, så måste det väl anses vara att gå för långt, om man i dess hand lägger den hufvudsakliga eller så godt som all makt.

Vare det långt ifrån mig att bestrida, att inom denna klass finnas många, som skulle begagna sin makt till fosterlandets bästa. Jag vet väl, att inom denna klass finnas många goda och ädla krafter, som man gerna skulle vilja se verksamma äfven på det politiska området; men att icke det stora flertalet skulle komma att begagna makten på nämnda sätt, att inom denna klass ännu icke i allmänhet är för handen den mognad, den sans och varsamhet och sjelfständighet, som böra förefinnas hos dem, som skola deltaga i det politiska arbetet, det torde ofta upprepat kända företeelser väl gifva anledning att frukta. Och för öfrigt, männe icke tillfälle redan nu är beredt för alla dugliga arbetare att ernå rösträtt? Valmännens antal har, sedan det nya statsskicket infördes, vuxit i stadig och ganska hastig progression.

Herr Berg har i sin reservation bifogat en tabell öfver procenttalet af de valberättigade i förhållande till folkmängden inom olika länder, och af denna tabell skulle framgå, att Sverige i detta hänseende står mycket lågt på skalan.

Jag fruktar dock, att denna tabell är mycket vilseledande. Den upptager icke alla dem, som uteslutit sig sjelfva från valrätten, fastän lagen tillerkänner dem denna valrätt. Om alla blefve taxerade till den inkomst, de verkligen ega, och betalade dem påförd skatt, skulle utan tvifvel procenttalet af de valberättigade visa sig vara vida större, än denna tabell angifver. Valmännens antal uppgafs redan år 1896 hafva efter det nya statsskickets införande vuxit med omkring 50 procent, och sedan år 1893 hafva årligen tillkommit nära 10,000 nya valmän

utaf de mindre inkomsttagarne. Kan man då verkligen säga, att här förefinnes ett trängande behof af utsträckning af rösträtten? Bör det icke anses mera helsosamt, att ökningen af valmännens antal sker på detta sätt småningom, än att på en gång flera hundra tusentals valmän släppas in.

Om utsträckning af valrätten till Andra Kamraren.
(Forts.)

På dessa skäl har jag icke kunnat annat än för närvarande ställa mig afvisande gent emot de framlagda förslagen. Jag vet väl, att man, om man intager en sådan ståndpunkt, stämplas såsom intransigent och reaktionär, ja, till och med såsom uppviglare, som en tidning bebagat uttrycka sig. Sådana domar bringa mig icke ett ögonblick att vackla från ståndpunkten. Men då man äfven velat göra troligt, att jag skulle vara fiendtlig emot hvarje reform på detta område, så är detta alldeles icke sant. Jag skall gerna vara med om en sådan reform, äfven jag, men jag vill icke, att den skall företagas i hast och liksom på måfå. Jag vill, att den skall erbjuda något bättre eller åtminstone icke något sämre, än hvad vi redan ega. Att kasta bort detta på grund af än så starka och många yrkanden, det anser jag vara en otrohet, som kan draga olycka öfver land och folk. Ett folk främjar allra bäst sin framtida lycka genom den trohet, hvarmed det tager vara på det goda, som fallit på dess lott.

En reform af ifrågavarande art anser jag böra föregås af en långvarig och noggrann pröfning och böra vara fotad på en fullständig utredning, hvilken, af Riksdagen begärd hos Kongl. Maj:t, ännu icke föreligger. Denna sista omständighet har gjort, att jag icke kunnat vara med om en skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvilken jag anser vara obeflög, efter som Riksdagen ännu icke fått det fullständiga svaret på den skrifvelse, den för två år sedan aflät. Jag har så mycket mindre kunnat vara med om en sådan skrifvelse, som jag icke kunnat eller vågat afgöra, i hvilken rigtning den nya undersökning, man begärde, skulle företagas.

Allra minst är jag öfvertygad om värdet af de proportionella valen, och detta icke blott därför, att denna metod lärer blifva mycket svår att tillämpa i vårt land, utan framför allt därför, att den förutsätter en partibildning och en sträng partidisciplin, som jag visst icke anser för något godt, hvarförutom den ingalunda torde vara i stånd att afvärja den allmänna rösträttens oberäkneliga vådor.

Under sådana förhållanden återstår för mig ingenting annat än att bibehålla den ståndpunkt, jag i min reservation har intagit, och jag tillåter mig därför yrka, att kammaren i afvaktan på den fullständiga utredning, Riksdagen af Kongl. Maj:t begärt, för närvarande afslår såväl utskottets förslag som den kongl. propositionen äfvensom de i ämnet väckta motionerna. Då jag framställer detta yrkande, sker det under innerlig önskan, att, när reformen en gång skall företagas, den måtte företagas på ett sätt, som länder vårt gamla Sverige till lycka, på ett sätt, hvarigenom dess ära, frihet och sjelfbestånd blifva tryggade.

Herr Wieselgren: Det är säkerligen herrarne väl bekant, att det icke är första gången, som frågan om rösträttens utsträckning till det s. k. kommunalstrecket föreligger till Riksdagens behandling. År 1891 framlades ett förslag i denna rigtning utaf dåvarande leda-

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren. (Forts.) moten af denna kammare, landshöfding Bergström, och vid det tillfället ingick kammaren i en omfattande diskussion af denna fråga. En af de då uppträdande talarne, biskop Billing, yttrade dervid ett ord, som jag tror erfarenheten sedan dess hafva verifierat. Han sade nemligen, att den politiska utvecklingen går i vågrörelser. Ja, nog har det påståendet äfven nu visat sig vara sant. Då var man ju ännu uppe på en vågkam; sedermera har vågen sjunkit. Och hvarför har den sjunkit, hvarför har man nu betänkt sig mer än en gång inför en fråga, för hvilken man då ansåg sig kunna med godt mod rösta — hvilket icke mindre än 45 ledamöter af kammaren gjorde? Naturligtvis kommer det sig af det inflytande, som man sett den socialdemokratiska ledningen ha förstått att tillvinna sig öfver vår arbetarebefolkning.

Då jag vid ifrågavarande tillfälle uttalade mig, motiverade jag mitt yrkande om bifall till förslaget med det argument, som kortast kan uttryckas i orden: nödvändigheten af samhallets solidaritet. Mot detta argument uppträdde då en högt ärad ledamot af kammaren, numera aflidne kapten Casparsson, med invändningen, att om detta skulle vara ett skäl för en rösträttens sänkning till kommunalstrecket, så måste konsekvensen leda till allmän rösträtt. Jag vet icke, om jag då var benägen att gå in på den meningen; men om jag hade svarat honom, skulle jag sannolikt hafva sagt: Ja, det är möjligt, men det kommer då att ske *steg för steg*.

Det har emellertid visat sig, att han fått rätt, ty då efter elfva år detta förslag å nyo föreligger till vår pröfning, så råder både inom och utom Riksdagen en djup känsla deraf, att den tid nu är försutten, under hvilken en dylik utsträckning af rösträtten skulle kunnat tagas steg för steg. Nu beherskas sinnena af en bestämd förnimmelse af att målet, man uppställer, omedelbart är allmän rösträtt.

Man anser i vida kretsar, att anslutning till detta kommunalstreck endast bevisar en antiqverad ståndpunkt; och som herrarne nog sett, hafva de, till hvilkas gagn liberala samlingspartiet föreslagit denna sänkning, på ett stort allmänt möte för några dagar sedan sjelfve afslagit detta streck. Allt flere och flere förklara nu, att målet bör utan dröjsmål vara allmän rösträtt.

Men krafvet på denna allmänna rösträtt väcker också kraf på »*garantier*»; vi hafva under den gångna diskussionen redan hört åtskilliga sådana omtalas. Man skulle möjligtvis kunna göra den frågan: behöfvas då dylika garantier? Vid den debatt, som egde rum år 1891, ifrågasattes ju inga sådana, utöfver det höjda åldersstrecket. Visserligen var då endast fråga om ett skrifvelseförslag; men det hade ju dock varit på sin plats att uttala sig om önskliga garantier, derest man ansett, att sådana vore nödvändiga. Frågar man åter nu, om sådana behöfvas, så tror jag icke, att jag skall röna motsägelse af någon, om jag förklarar, att allt hvad dessa, som lifligast demonstrera för allmän rösträtt, hafva kunnat göra för att bevisa nödvändigheten af garantier, det hafva de gjort. Man har i pressen sett uttalanden, jag kan nära nog säga exalterade uttalanden, deri man förklarar *beundransvärdt*, att demonstranterna kunnat tåga genom hufvudstadens gator utan att skräna och utan att ställa till slagsmål. Jag måste säga, att sådana

fordringar på kvalifikationer för allmän rösträtt äro för små; något mer behöfves det.

Men hvad som stämt mig till mycket allvar vid åskådandet af dessa demonstrationer och som gjort, att det imponerande intryck, som en framtågande massa vanligtvis gör, icke blifvit så djupt, som det kunnat blifva, det är den allmänt hörda hviskningen om att af dessa tiotusental, som uppvisat sig för oss, ett icke ringa antal *redan vore röstberättigadt*, om de blott icke underlåte att gälda sina utskylder till staten för sin *verkliga* årsinkomst. Detta oförnekliga förhållande förminskar starkt det imponerande i deras uppträdande. Det har icke heller varit mig möjligt underlåta att tänka, när jag sett det antal berusade, som, jag vill ej säga tillhört, men åtminstone åtföljt de demonstrerande, att, derest våra arbetare i allmänhet, i stället för att betala sina utskylder på krogen, betalat dem till staten, antalet demonstranter icke hade behöft vara så stort!

Men det allra allvarsammaste argumentet för behofvet af garantier, det ligger dock i de strejker, som nu äro anordnade. Hvarför ha de åvägabragts? För att tala om för oss, att vederbörande vilja hafva rösträtt? Det hafva de ju gjort tillräckligt ofta förut; vi känna ju alla deras önskan. För mig vittna dessa strejker om ett mycket farligt lynnesdrag hos åtminstone demonstranternas ledare. De vilja erinra Riksdagen om att de hafva utvägar att skaffa sig rätt, att få sin vilja beaktad derigenom att de kunna underkasta oss tvångsåtgärder, ställa oss under ett skräckregemente. Detta, mina herrar, är det allvarsammaste inslaget i de senaste dagarnes erfarenheter.

Man kan väl säga, att det här endast gäller att tala om teoretiska utgångspunkter för en afsedd grundlagsbestämmelse, att vi här blott hafva att resonera, jag höll på att säga, såsom vetenskapsmän eller statsrättslärde. Men såsom folkets representanter måste vi dock vara skyldige att hafva ögonen öppna för erfarenheter utanför Riksdagen, och detta just i fråga om de arbetareskarornas ledare, som ifrigast söka vidga den rätt, om hvilkens beviljande det nu gäller att besluta.

Jag kan ej se annat, än att om vi nu skulle tillmötesgå framtällda kraf på allmän rösträtt utan några garantier, så skulle en fullkomligt gifven följd häraf blifva, att Riksdagens Andra Kammare skulle blifva uteslutande besatt med representanter just för desse demonstrerande. Och hvad hindrar sedermera desse att använda samma metod vid förhandlingarna inom Riksdagen, som de nu använda utanför densamma? Hvad hindrar dem att när som helst framlägga sitt ultimatum för medkammaren och för dem, som möjligen skulle kunna till något ringa antal jemte dem ha inkommit i Andra Kammaren och säga: *rösten såsom vi*, annars fän I vara beredda på att vi skola genom anordnande af strejker utsätta eder för de svåraste obehag och olägenheter, som skola göra sig gällande i hvar enda hus, hos hvar enda familj; vi skola vidtaga åtgärder, som skola sätta samhallets sanitära och hygieniska förhållanden i den största fara, som skola insvepa staden i mörker. välla er de största förluster, göra er afbräck på alla sätt! Hvem hindrar dem häri? Om deras nu anlitade metod en gång befunnits kraftig och god, torde den lätt komma att använ-

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren. (Forts.)

das vid hvarje kritiskt tillfälle; och huru går det då med svenska Riksdagen, med den riksdagsmännen i första paragrafen af riksdagsordningen tillförsäkrade rätt att icke vara bundna af andra föreskrifter än rikets grundlagar och af sina egna samveten? Måste vi icke befara, att den egentliga ledningen af Riksdagens förhandlingar och den egentliga makten att bestämma Riksdagens beslut på detta sätt skall komma att ligga hos någon »strejkstyrelse» utanför Riksdagen?

Men man säger kanske: ni talar om garantier, men ni har ju redan en garanti, och detta den mest verksamma, den enda behöfliga: det är *Första Kammaren!* Redan förut har af ett par talare påpekats, att det icke är så helt med denna garanti, och att den icke är så betryggande, som man på visst håll tyckes anse. Vi få aldrig glömma, att vi i vår gemensamma votering hafva *enkammarssystemet* infördt i hjertat af den svenska Riksdagen. Om den numeriskt öfverlägsna Andra Kammaren skulle få en så ensidig sammansättning, som förut antydts, så står också Andra Kammaren såsom herskare öfver Riksdagens beslut i en utsträckning, om hvilken vi kanske ännu ej hafva gjort oss en riktig föreställning. Vi få icke förbise, att stadganden till bokstafven kunna stå kvar i en lag, utan att dock dermed dem tillförsäkras en verklig, en effektiv betydelse. En vetenskapsman, som för en tid sedan installerades i en professur, höll dervid ett föredrag om *döda* punkter i våra grundlagar; man skulle väl också när som helst kunna hålla föredrag om *svaga* punkter i våra grundlagar, och jag tror, att de der svaga punkterna böra föranleda oss till mycken betänksamhet, enär vi ju ej kunna vara fullt vissa om, att den riksdagsmannapersonal, som efter rösträttens utsträckning skall handhafva dessa lagars tillämpning, verkligen skall göra det så lojalt, som nödigt är. Första Kammaren skulle annars lätt kunna paralyseras på ett sätt, som skulle göra dess egenskap af garanti temligen obetydlig; och jag tror därför, att andra garantier behöfvas.

Här har i sådant afseende redan talats om proportionella val, om fullgjord värnpligt och skattebetalning, utsträckta valperioder etc. Jag skall därför ej stanna vid dem. Men *en* garanti har man förbigått — och det är dock enligt min öfvertygelse den kraftigaste af alla. Den har ej kunnat blifva fullständigt bortglömd, emedan den påpekats i en motion, som afgifvits inom Andra Kammaren, och har därför förelegat till behandling af konstitutionsutskottet — jag menar den motion, som afgifvits af herr Lindhagen, och i hvilken han anhåller, att Kongl. Maj:t ville för Riksdagen framlägga förslag till en särskild rösträttsreform i ändamål att bereda qvinna rösträtt vid val till Riksdagens Andra Kammare, derest hon i öfrigt uti tillämpliga delar uppfyller de för dylik rösträtt stadgade vilkor. Utskottet har förklarar, att det der låter sig teoretiskt taget mycket väl sägas, men att det icke har någon vidare praktisk betydelse. I den kongl. propositionen har emellertid den synpunkten icke fullkomligt lemnats ur räkningen; ty förslaget om två röster för den gifte mannen häntyder på att Kongl. Maj:t beaktat den betydelse, som familjelivet har för mannen, eller, om vi öfversätta detta i ett mindre abstrakt uttryck, den betydelse, som den gifta qvinnan har för sin man i hans egenskap af röstberättigad medborgare i staten. För min del måste jag, med bibehållande af min

ståndpunkt från år 1891, säga, att samhällets solidaritet kräver allmän rösträtt. Men tillhör då icke också kvinnan samhället? Har hon ej betydelse för samhället? Har hon ingen själfständig rätt? Jag vågar fråga: är hon ej lika »läskunnig», lika sedligt och intellektuellt utrustad, lika vaken, lika intresserad som mannen? Och om hennes individuella skaplymne har sin särskilda skiftning, olik mannens, bör ej den få göra sig gällande vid val till representation för det folk, af hvilket kvinnorna utgöra flertalet? Har hon ej sig ålagd en värnpligt, som kan kräva hennes lif och på hvars fullgörande folkets framtid beror? Hvilken betydelse har hon ej för hemmet, för familjen, af hvars fostrande kraft samhällets väl eller ve afhänger! För huru många af de män, om hvilkas rösträtt det nu gäller att besluta, hvilat icke frågan om jemvigten i deras ekonomiska ställning på hennes arbete? Huru många stödjas icke i sin verksamhet af sina hustrur? Och gå vi till statens officiella sedlighetsstatistik för att efterse, hvilka som dömts till straff för brott eller förseelser — hvilken plats intar kvinnan der, jemfördt med mannen? För det senast redovisade året (1899) ställer sig förhållandet så, att af 74,788 personer, som sakfäلتs för förbrytelser af skilda slag, voro 4,207 kvinnor och 70,581 män. Så långt tillbaka våra häfder gå, vittna de också om den djupa aktning, nordens män haft för kvinnan. Och i sanning — hon har genom sitt uppträdande ingalunda förverkat denna aktning — tvärtom. Men om Sveriges kvinnor alltjemt ega de starkaste kraf på vår aktning, är det då icke synnerligen lämpligt, att denna vår aktning gifver sig uttryck äfven i den nu föreliggande frågan, på sätt föreslagits i nyssnämnda motion.

Jag tillät mig redan för ett par år sedan att erinra kammaren om, huruledes vårt lands kvinnor nu stå på en helt annan bildningsståndpunkt än förr, och jag påpekade ock det besynnerliga i att man alltjemt lemna alldes derhän den bildade kvinnans kraf på rösträtt. den kvinnas, som tagit doktorsgrad i filosofisk, medicinsk eller juridisk fakultet, den kvinnas, som såsom egendomsegarinna visar sig kunna genom sina framstående egenskaper fullständigt leda ärendenas gång i en hel kommun, den kvinnas, som i sin undervisningsanstalt, sin affärsverksamhet, sin handelsrörelse har en mängd personer anställda och förstår att sköta och leda dem på det mest utmärkta sätt, att, säger jag, man lemna hennes rösträttskraf alldes derhän, under det att man anser statens välfärd bero på att den tjenare, den vaktmästare, som går med hennes bud, den dräng, som sköter hennes hästar, den karl, som säger hennes ved, får rösträtt? För min del finner jag detta alldes absurdt, och jag tror, att när utskottet säger, att det här är fråga om »en alldes ny princip» och på den grund vill parera krafvet på rösträtt för kvinnan, så bevisas dermed ingenting annat, än att det dock kan behöfva tagas i betraktande, huruvida det ej vore just oss värdigt att upptaga denna nya princip, om vi för öfrigt måste erkänna, att den är välgrundad och riktig.

Men, säger man, kvinnan begär icke rösträtt. Det synes dock verkliga så, som om hon nu började begära den. Men man behöfver ej se saken blott från kvinnans egen synpunkt; man både kan och bör se den äfven från samhällets. Ty enligt min bestämda öfvertygelse

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.
(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.
(Forts.)

behöfva vi hennes deltagande uti ifrågavarande statsfunktion. Vi behöfva henne, när det gäller att utsträcka rösträtten och att få den använd på ett för samhällets lugna utveckling betryggande sätt. Just därför att kvinnorna veta, att samhällets missförhållanden svårast komma att trycka dem, så skall deras flock i både öfver- och underklass säkrast vara på sin vakt, när det gäller att förekomma öfverilningar och afsteg. Och därför att *samhällets solidaritet* verkligen är en den viktigaste grundsats, ett det nödvändigaste mål för vår fortgående utveckling, så tror jag, att det också måste bedömas såsom blott ett halft steg, om man rycker fram till allmän rösträtt utan att dervid beakta kvinnans rätt till delaktighet deruti.

Hvad som skiljer de yrkanden, till hvilka jag för min del skulle kunna sluta mig, nemligen herrar Bergs och Tamms, är ju egentligen, huruvida man bör för frågans utredande begära en komité eller icke. Jag vet dock få tillfällen, der en komité, så sammansatt, som här ifrågasättes, en »parlamentarisk» komité, skulle vara mera berättigad, än då det, såsom här är fallet, gäller »parlamentet», gäller folkets representation. Och vill man ej utsätta regeringen för nya sådana anklagelser för hemlighetsmakeri och dylikt, som denna gång förekastats den, torde förslaget om en komité vara nästan oundvikligt. För min del vill jag därför ansluta mig till herr Bergs reservation. Men af hvad jag sagt lärer och tydligt framgå, att jag jemväl yrkar bifall till den af herr Lindhagen afgifna motionen.

Herr Blomberg: Då Riksdagen vid 1900 års riksmöte afslög då väckta motioner i rösträttsfrågan och till detta afslag anknöt en framställning till Kongl. Maj:t om en allsidig och fullständig utredning af denna fråga, så afgaf visserligen icke Riksdagen något som helst löfte, att Riksdagen, när denna utredning jemte derpå grundade förslag framlades, också skulle antaga något af dessa förslag. Men man torde alldeles icke bedöma Riksdagens uppfattning origtigt, om man vidgår, att Riksdagen redan då hade en förnimmelse af att den nu tagit i tu med en stor, viktig och allvarlig fråga, som ovilkorligen kräfde sin lösning inom en snar framtid. Riksdagen förklarade sig emellertid anse, att den för att kunna åt denna fråga egna en tillräckligt mogen ompröfning först och främst behöfde en grundlig och omfattande utredning, i hvilken kunde för Riksdagen framläggas olika förslag med deras olika grunder, hvilka Riksdagen kunde taga under ompröfning och jämföra med hvarandra, för att således vägledas i sin uppfattning af detta svåra spörsmål. Först derefter ansåg sig Riksdagen kunna vara mogen att fatta beslut. Riksdagen ansåg tydligen vid denna tid, att någon fara ej föreläge i den tidsutdrägt, som denna utrednings åstadkommande skulle kräfva. Kongl. Maj:t såg emellertid frågan från en annan, mera inskränkt ståndpunkt och gaf därför utredningen en snäfvare och mer begränsad omfattning. Följden deraf har också blifvit, att 1902 års Riksdag, då frågan af Kongl. Maj:t framlades för Riksdagen, icke bekom den utredning, som Riksdagen begärt och som varit nödvändig, för att Riksdagen skulle kunna upptaga frågan till pröfning i hela dess vidd, samt för att en mer genomgripande och mer vidtgående valrättsreform skulle kunna åstadkommas.

Nu hade man emellertid att för sig uppställa olika alternativ med afseende å sättet att gå till väga. För konstitutionsutskottet tedde sig saken så, att man egentligen hade två alternativ. Det ena var att på grund af den begärda utredningens uteblifvande förklara, att man ingenting i saken nu kunde åtgöra, således att tillstyrka ett mer eller mindre starkt motiveradt afslag, åtföljdt eller icke åtföljdt af en skrifvelse om fortsatt utredning, i hvilken skrifvelse man då skulle gifva den ena eller andra anvisningen, åt hvilket håll denna utredning borde gå. Det andra alternativet vore, att man skulle rigta sitt arbete på en mindre reform, som kunde företagas med den utredning, som Kongl. Maj:t i sin proposition framlagt och som redan nu kunde genomföras, därför att den byggdes på det beståendes grund och därför att man helt enkelt utgick från de rättsregler och rättsbestämmelser, som redan funnos i vår lagstiftning.

Om utsträckning af valrätten till Andra Kamaren.
(Forts.)

Den senare utvägen har utskottet ansett vara riktig, därför att utskottet förmenat, att frågan numera icke kan undanskjutas till en framtid, om hvilken man ej vet, huru den kan komma att te sig. Förhållandena hafva nemligen numera så utvecklats, att de ovilkorligen kräfva, att denna fråga oförtöfvadt allvarligt beaktas, noggrant diskuteras och pröfvas. Man har ej längre så god tid på sig, som man tillföre ansåg. Grunderna härför hafva af chefen för justitiedepartementet i dag så omsorgsfullt behandlats, att jag anser mig ej behöfva närmare ingå på dem.

Men utskottet hade också en annan anledning till sin uppfattning, och den anledningen låg i utskottets åskådningssätt, att man ej bör, när det gäller samhällsskicket och dess viktigaste bestämmelser, vidtaga större och mer omfattande ändringar, än som äro oundgängligen nödiga på grund af tidsförhållandena, och att man således ej bör öfvergifva de grundsatser, på hvilka lagstiftningen hvilar, förrän dessa grundsatsers öfvergifvande är en ovilkorlig nödvändighet på grund af nya omständigheter, som kräfva en mer omfattande omdaning. Utskottet ville ock noga iakttaga den maning, som 38 § riksdagsordningen innebär, nemligen att inga andra förändringar i grundlagarne böra af utskottet föreslås än sådana, som kunna anses högst nödiga, nyttiga och möjliga att genomföra. Men den maningen är icke en maning till ovilkorligt stillastående, utan till varsamhet vid behandlingen af grundlagsfrågor, och denna maning har utskottet ställt upp för sig såsom vägledande vid frågans behandling.

Utskottet har nemligen ansett det vara en högst nödig och nyttig åtgärd att beakta tidsförhållandena äfven med afseende å de medlemmar af folket, som må åtnjuta valrätt. Utskottet har ej kunnat förbise, att under de snart fyra årtionden, som förflutit, sedan 1866 års riksdagsordning genomfördes, samhällets olika klasser undergått en väsentlig förändring.

Det är en helt annan sammansättning vårt folk nu eger, än det egde före midten af 1860-talet. Nya klasser tränga sig ovilkorligen fram till inflytande i samhället. Och det är samhällets välförstådda intresse att akta på dessa tidsförhållanden, att söka i kretsen af de i valen deltagande införlifva alla nya krafter, som äro goda krafter, alla sådana, som genom ändrade förhållanden kommit till den mognad och

Om utsträckning af valrätten till Andra Kamraren.
(Forts.)

den sjelfständighet, att de kunna anses vara lämpliga och dugliga för det statsvärf, som innebäres i valrättens utöfning. Men lika visst som det är, att man skall akta på tidsförhållandena, lika visst bör man söka undvika att låta locka sig af framtidshägringar, hvilkas innebörd man alls icke kan uppskatta. Det är därför, som utskottet har menat, att det borde bestämdt afvisa allt tal om den allmänna rösträttens omedelbara antagande som grund för vår valrätt. Utskottet har menat, att den rätta vägen går ut ifrån den historiska ståndpunkten, och att man väl bör akta sig för att taga steget ut på alldeles okända marker, der man icke vet, huru långt man kommer bort ifrån de rättsregler, som öfver hufvud taget äro gällande i vår rätt. Utskottet har härvidlag alls icke gjort gällande någon sorts kompromisspolitik. Det har icke framlagt något kompromissförslag, om man icke med kompromissförslag menar, att man vid pröfning af den ena och den andra paragrafen i samma förslag väger de betänkligheter, som en paragrafs affattning kan föranleda, mot de betryggande bestämmelser, som kunna intagas i en annan paragraf. Ja, den kompromissen har utskottet visserligen begagnat sig af, men detta menar jag vittna om klokhet och försigtighet vid behandling af lagstiftningsfrågor.

Det föreliggande förslaget är således icke något kompromissförslag, utan det är ett förslag, utarbetadt på grundvalen af redan gällande rätt, med försigtighet och under noggrant öfvervägande af hvad som lämpligen kan ske utan att kasta samhället in i vådor för dess lugna utveckling, hvilka man ingalunda kan öfverskåda. Detta skulle man deremot göra, om man nu helt enkelt framkastar eller skänker bifall åt den vackra tanken, den vackra framtidsplanen om allmän rösträtt.

Men, säger man, vi hafva ju i dessa olika skrifvelseförslag, som i reservationerna äro framlagda eller i dag framburits — vi hafva ju i dag fått en ganska vacker profkarta på sådana skrifvelseförslag — förbundet den allmänna rösträtteu med garantier. Man kan emellertid, mina herrar, helt visst, då man går till undersökning af dessa garantier, komma i åtskilligt tvifvelsmål, huruvida garantierna verkligen ega det stora värde, som hvar och en, som upptagit dem på sitt program, tilltror dem. Och äfven om de skulle ega ett större värde, än utskottet vågat tillmäta dem eller åtminstone flertalet af dem, vill jag dock fråga: huru vågar man vara viss om, att dessa nu omtalade garantier verkligen också kunna komma att utverkas, verkligen skola realiseras? Det är af svaret härpå, som det väsentligen beror. För min del tror jag, att nog få de värda skrifvelseförslagens anhängare sina inbjudningar om allmän rösträtt välvilligt mottagna; men huru det går med de garantier, som man förhoppningsfullt tänkt skola åtfölja denna allmänna rösträtt, torde vara temligen osäkert. Man får nog den allmänna rösträtten, men garantierna blir man utan.

En garanti är ju emellertid af en alldeles särskild natur: den, som skulle innebäras i de proportionella valen. För min del vill jag ärligt förklara, att jag i de proportionella valen alltid sett och fortfarande ser ett mycket godt och verksamt medel för åstadkommande af en väl sammansatt folkrepresentation derutinnan, att man på detta

sätt kan bereda möjlighet för, att intressen kunna komma att få måls-
 män i representationen, hvilka eljest skulle komma att sakna sådana. Men jag tilltror sannerligen icke dessa proportionella val förmågan att hindra det öfvervälde, som skulle komma att ligga i händerna på en enda samfundsklass, om man nu skulle på en gång gå öfver till allmän rösträtt och sålunda öppna tillträde till de valberättigades krets för — jag vågar upprepa det — i det närmaste dubbla antalet af dem, som nu åtnjuta rösträtt. De personer, som sålunda minoriteter skulle inskaffa i kammaren, skulle blifva så få, att de föga eller intet skulle kunna der uträtta såsom politisk motvigt mot den stora homogena majoriteten.

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.
 (Forts.)

Man måste otvifvelaktigt bereda andra garantier för att motväga ett sådant majoritetsförtryck, och de garantierna anser jag måste sökas på annat håll, nemligen deruti, att man först söker utveckla medborgareandan hos dem, som kallas till valrätt, så att de sjelfve blifva fullt lämplige och duglige att utöfva densamma. Detta vinnes, efter mitt förmenande, bäst på det sätt, att man tid efter annan bland de valberättigade insläpper grupper af de hittills rösträttslöse, så att de blifva införlifvade med de förut befintlige valmännen och med dem få dela det ansvar, som det politiska inflytandet innebär, och sålunda ej hänga så fast samman med de ännu från valrätt uteslutne, när desse i sinom tid kunna komma att insläppas. Häri ligger en bättre garanti än någon annan för att ett fortskridande på rösträttsutvidgningens väg kan utan större fara tillstädjas, och efter min mening den enda säkra garantien. Härigenom vinner man också något annat, som för mig är af ytterligt stort värde, nemligen att man genom denna tid efter annan verkställda tillökning af deras antal, som äro valberättigade, också stärker sambandet mellan samhällets olika klasser, då man efter hand knyter tillsammans olika delar af folket och icke på en gång kastar en öfverväldigande skara nya valmän öfver de förutvarande. I sådant fall skall yrvaket medvetande af makt ovilkorligen göra den öfvermäktiga klassen till en oinskränkt herskare, och på detta sätt kommer lätteligen ett i hög grad menligt inflytande på samhällets lugna utveckling att öfvas.

Det är sålunda ett försigtighetsförslag, som här blifvit framställt, ett förslag, som derjemte är buret af en verklig önskan att införlifva talrika nya krafter i de valberättigades leder. Utskottets förslag åsyftar ett försök att bygga vår representation på ett så mangsidigt underlag af personliga krafter som möjligt, på det att den må blifva ett så godt och fullkomligt uttryck som möjligt för folkets alla lager; men utskottet vill göra detta så, att man icke sätter hela samhällets lugna utveckling i fara på en gång.

Jag skall icke ingå i några detaljer. Med afseende derå hänvisar jag till utskottets motivering. Jag vill blott ännu en gång betona, att härvidlag likasom i så många andra fall den rätta vägen går genom de partiella förändringarna, och att framför allt den bör gå i den riktning, som våra egna historiska förhållanden utvisa.

På grund af hvad jag sålunda anfört tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Om utsträckning af valrätten till Andra Kamraren.
(Forts.)

Herr Rettig: Äfven jag har önskat att i denna viktiga fråga i uttala mina åsikter.

Genast vid mottagandet af den kongl. propositionen hade jag den uppfattning, att denna Riksdag borde komma till ett definitivt beslut, och under den långa tid, som sedan dess gått, har min uppfattning derutinnan ej rubbats. Med afseende på alla de reservationer, som blifvit gjorda inom utskottet, och med afseende på de skrivelseförslag, som blifvit framställda, får jag säga, att jag på inga vilkor kan biträda något sådant. Jag skulle ej kunna vara med om att gifva löften, som jag i framtiden skulle se mig tveksam att kunna hålla. Jag skulle ej kunna vara med om en skrivelse, hvori till Kongl. Maj:t framställes fråga om upphäfvande af den olika representationsrätten för stad och land, ty enligt mitt förmenande böra stad och land särskildt representeras och ej sammanslås — jag skulle ej kunna vara med om en annan anordning. Jag skulle ej kunna vara med om en skrivelse angående tillämpning af en graderad röstskala, då jag tror, att erfarenheten derutinnan är sådan, att den ej gifver exempel till efterföljd. Jag skulle ej heller kunna vara med om en skrivelse om »andra bestämmelser, som må vara egnade att åt de nu representerade bibehålla ett skäligt inflytande på afgörandet af landets angelägenheter», ty jag vet ej, huru Kongl. Maj:t skulle uppfatta en sådan skrivelse. Jag var med om en skrivelse förlidet år, och vi hafva sett konsekvenserna af den skrifvelsen. Jag tror, att vi alla djupt ångrat, att vi voro med om densamma. Jag skulle ej kunna vara med på att skrifva om införandet af proportionella val. För min ringa del ber jag att få säga, att jag ej förstår detta valsätt; och jag tror, att de flesta, om de vilja vara upprigtiga, måste medgifva, att de ej veta, huru det kommer att verka. Ett par följder veta vi, att det skulle få. Det komme att befordra bildandet af partier, och sådant har efter min erfarenhet ej någon lycka med sig. Jag har funnit det bäst att låta detta vara detta, att låta hvar sak tala för sig; men enligt min öfvertygelse skulle det med proportionella val blifva idel partihat och splittring. Man skulle ej hålla frågorna skilda, utan partierna skulle alltid stå mot hvarandra. Vi hafva sett, huru det gått till i andra länder, och det är min öfvertygelse, att proportionella val skulle leda till likadana förhållanden i vårt land. Särskildt kan jag ej vara med om proportionella val därför, att i och med detsamma individualiteten måste uppgifvas. Hittills hafva valmännen hos oss alltid önskat att blifva representerade genom en för dem bekant man, för hvilken de hafva förtroende. Huru blefve det med proportionella val? Jo, valmännen finge kasta sina röster hit och dit och på personer, som vore fullkomligt främmande för dem. Det är den uppfattning jag har om proportionella val, och jag kan således ej vara med om en skrivelse derom till Kongl. Maj:t.

Hvad nu utskottets förslag beträffar, har det blifvit mycket kritiseradt och rätt hårdt bedömdt. Jag kan icke förstå det, ty utskottets förslag är ju blott en utveckling af de nu bestående förhållandena och kastar oss icke in i okända rymder. Vi kunna förstå utskottets förslag. Det innehåller kända principer, och man kan alldeles beräkna följderna deraf. Det kan ju hända, att det finnes vissa detaljer deri,

som kunde hafva varit uteslutna, såsom t. ex. bestämmelsen om, att municipalsambhällena skulle öfverflyttas till städerna. Men jag kan icke heller säga, att jag kan se något ondt deri. Hvad de af utskottet föreslagna garantierna beträffar, har jag ingenting emot dem, ehuru jag skulle vilja gå ändå längre än utskottet. Jag skulle kunna förena mig i herr Waldenströms förslag, att utskylsstreet skulle sättas till ett år i stället för, såsom utskottet föreslagit, till två.

Ja, detta är nu i korthet hvad jag velat hafva antecknad som min åsigt. Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, men på grund af hvad jag yttrat, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Säve: Då jag tillhört konstitutionsutskottets majoritet i denna viktiga fråga, anhåller jag att få något utförligare motivera, hvarför jag anslutit mig till densamma.

En flertusenårig erfarenhet lär oss, att, då politiska strömningar hafva sin källa i ett hos stora folkklasser djupt känt behof och upp bäras af den allmänna tidsutvecklingen, så äro de helt enkelt oemotståndliga. Man skall förgäves söka uppföra fördämningar mot dem. De skola genombrytas. Det finnes då för de samhällsbevarande krafterna ingenting annat att göra än att söka förebygga vådorna af samma strömningar genom att göra deras fåror vidare och djupare, så att ingen öfversvämning må inträffa.

Att vi nu stå inför en sådan strömning tror jag är tydligt och klart för oss alla. Huru stark den är, det är kanske svårare för oss att bedöma. Ty icke kunna vi mäta dess styrka efter dessa demonstrationståg, som, företrädda af röda fanor med revolutionära inskrifter, störa ordningen på våra stadsgator, eller efter dessa strejker, som vi nu få bevittna och som i sjelfva verket icke äro annat än brott mot arbetsaftalen, eller efter de trupper, som inkallats till Stockholm från landsorten för att skydda folkrepsanternas yttrandefrihet. Men vi kunna bedöma den af talrika mötesuttalanden inom skilda delar af Sveriges land, af yttrandena och voteringarna inom Andra Kammaren, då rösträttsfrågan derstädes kommit under debatt, den totala förändringen af den gamla äskådningen bland Första Kammarens ledamöter, af regeringens två senaste rösträttsförändringsförslag och icke minst af denna, om jag så får säga, resignerade apati hos de konservativa i landet, som haft till följd, att de midt under rösträttsagitationerna stå handfallna, utan handlingskraft, liksom tröstade de sig med ett »après nous le déluge» — efter oss kommer syndafloden — men nog går det i vår tid!

Man kan, huru konservativ man än är, icke bortse från detta. Det hjälper till intet, att man säger sig sjelf: vi hafva ju under hägnen af 1809 års regeringsform och 1866 års riksdagsordning gått lika raskt framåt som något annat folk i alla riktningar, på lagstiftningens, på förvaltningens, på den allmänna upplysningens, på näringslivets områden. De, som ifrå för en rösträttsreform, tro ej på detta. De tro ej heller på, att det nuvarande 800-kronors-street icke är högre, än att det kan med lätthet öfverhoppas af hvarje duglig arbetare, som har erforderliga kvalifikationer för att utöfva rösträtten med omdöme

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.
(Forts.)

och sans och fullt sjelfständigt. De tro ej heller, då man framhåller, att de de 430,000 valmän, som för närvarande finnas i Sveriges rike, äro en ganska god demokratisk basis, för att man derpå skall kunna bygga samhällets fortskridande i rent demokratisk riktning. Nej, man har dommit derhän, att man har tröttnat på det gamla. Man har kommit in i en stämning likartad med den, som förefans i Frankrike på Ludvig Philips tid under kampanjen för parlamentsreformen, hvilken stämning Lamartine karakteriserade med det bekanta *la France s'ennuie* — Frankrike har tråkigt. Ja, mina herrar, vi hafva kommit derhän med gamla Sverige, att äfven det börjat få tråkigt. Det har haft det för godt under de framfarna åren, men under en så lång tid, så att det blifvit ligkiltigt för det gamla och kommit att längta efter förändringar och omvexlingar. Med denna längtan har följt en nervositet, för hvilken det icke är i stånd att finna annat botemedel än det, som det tror skola ligga i en rösträttsreform. Men oss, som tillhöra Riksdagen, tillkommer det att se till, att, när vårt folk skall intaga detta botemedel, det icke intager större dosis af det, än det verkligen kan intaga utan att lida deraf.

Detta har åtminstone varit min tanke, då jag inom utskottet icke ansett mig kunna godkänna vare sig Kongl. Maj:ts proposition eller någon af de många motionerna i rösträttsfrågan, men deremot anslutit mig till konstitutionsutskottets eget förslag. Detta förslag är så tillmötesgående mot de liberala rösträttssträfvandena i vårt land, som man rimligtvis från det grundlagsvårdande utskottets sida kunnat begära. Det sänker ju det nuvarande penningstrecket från 800 till 500 kronor. Det sänker fastighetsstrecket från 1,000 kronor till respektive 600 och 300 kronor. Och i följd af denna sänkning lemnar det rösträtt åt icke mindre än 260,000 nya valmän, d. v. s. ett antal, motsvarande 60 procent af den nuvarande valmanskåren. Om man, man må för resten säga hvad som helst, söker göra sig reda för hvad dessa siffror betyda, tror jag, att man skall kunna säga, att de, som ifrå för en rösträttsreform, för att nya krafter skola kunna göras företrädde inom det politiska lifvet, böra känna sig tillfredsstälde. Tänker man efter, hvad utskottets förslag verkligen innebär, bör man kunna finna, att vi, som framlagt detsamma, äfven gjort det i akt och mening att söka i vår mån häfva den motsats mellan olika samhällsklasser, som man påstår grunda sig på de nuvarande rösträttsbestämmelserna. Äfven vi hafva sökt att i hvad på oss ankommit medverka till framkallandet af den enighet hos vårt folk, som är en af förutsättningarna för, att det i farans stund skall kunna värna sin gamla sjelfständighet, om den ställes i fara i följd af yttre våld.

Är nu emellertid det föreliggande konstitutionsutskotts-förslaget en eftergift för jemlikhetssträfvandena i vårt land, ja, är det, om man så vill, en eftergift för dagens fordringar, så är det dock icke någon eftergift för demagogien. Demagogien har sitt hufvudsakliga säte i städerna och de med dem likartade municipalsamhällena och köpingarna. Ser man efter, huru den af utskottet föreslagna sänkningen af strecket skulle komma att verka i dessa, torde man finna, att detta icke skulle blifva synnerligen betydelsefullt, ty 800 kronors inkomst, det hafva i sjelfva verket de flesta stadsarbetare, och ville de blott

låta sig uppskattas efter sina inkomster, skulle de redan nu hafva politisk rösträtt.

Mot de missförhållanden, som skulle kunna följa af streckets sänkning, har man ett skydd i åldersstrecket och utskyldsstrecket. Dessa båda streck borde kunna anses ganska effektiva. Åldersstrecket afser ju att från valmanskåren utgallra dem, som på grund af sin ungdom ännu icke kunna anses hafva den mognad, som erfordras för utöfvandet af rösträtt, och utskyldsstrecket åter afser att utgallra den sämre delen af medborgarne, sådana, som icke ännu lärt sig att inse det naturliga sambandet mellan medborgerliga rättigheter och medborgerliga skyldigheter.

En annan garanti, som utskottet uppställt, är fordran på fullgjord värnpligt. För min del får jag dock bekänna, att jag icke kunnat se denna fullgjorda värnpligt såsom någonting, som bör berättiga till att utöfva rösträtt. Värnpligten är nemligen en medborgerlig skyldighet, som åligger alla män. Rösträtten återigen är, efter den uppfattning jag har och vid hvilken jag torde allt framgent fasthålla, ingenting annat än en funktion, som samhället utdelar till dem, som det anser vara kvalificerade för att kunna utöfva den. Men det finnes emellertid ett naturligt samband mellan värnpligten och rösträtten. Den unge medborgaren, som går att fullgöra sin värnpligt, får dock derunder blicken fäst på hvad fosterlandet af honom kräver. Han vänjer sig vid den tanken, att de tider kunna komma, då det blir hans absoluta skyldighet att för fosterlandet gifva det dyrbaraste han eger, sitt unga lif. Han lär sig mångahanda ting. Han lär sig framför allt ordning och disciplin, och när han slutar sin värnpligtstid och går ut i det medborgerliga lifvet, är han en helt annan menniska, än när han började fullgöra denna pligt, och vida bättre kvalificerad än förr att utöfva rösträtten, när den tillkommer honom.

En gifven följd af hvarje större utsträckning af den politiska rösträtten är naturligen den, att Andra Kammarens sammansättning blifver en annan, än den nu är. I hvilken riktning förändringen kommer att gå, tör väl vara tydligt för oss alla. Den besuttna jordegareklassen, som hittills lemnat den svenska Riksdagen så många värdefulla element, kommer att öfverflyglas vid riksdagsmannanalen af denna i politiskt afseende vida yngre, för vexlande intryck mera mottagliga och mera rörliga, icke besuttna arbetareklass, som nu tränger fram och fordrar politisk rösträtt och politisk makt. Det har helt naturliga skäl för sig att då söka, som utskottet gjort, åstadkomma en jemkning mellan de nuvarande valkretsarne genom att öfverflytta köpingar och municipalsamhällen till stadsvalkretsarne. Jag tror ej, att de lagstiftare, som år 1865 antogo den nuvarande riksdagsordningen, någonsin tänkt sig, att den arbetareklass, hvarom jag nu talar, skulle blifva den dominerande, icke allenast i städerna, utan äfven i en stor del af landsbygden, då de för städerna bestämde ett i proportion till folkmängden vida större antal representanter än för landsbygden. Deras motiv för att städerna skulle få ett så stort antal representanter var, att dessa skulle kunna bilda en motvigt mot den jordbrukande landsbygden, hvars representanter eljest befarades inom Andra Kammaren skola få ett allt för öfverväldigande inflytande. Nu kommer emeller-

Om utsträckning af rösträtten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Om utsträck- tid detta inflytande att blifva väsentligen försvagadt; men dermed bort-
 ning af val- faller också grunden för skiljaktigheten vid riksdagsmannavalen mellan
 rätten till stad och land. Derför har jag inom utskottet framhållit, att jag skulle
 Andra Kam- hafva ansett det riktigast, om utskottet icke nöjt sig med att till stads-
 maren. valkretsarne öfverflytta köpingar och municipalsamhällen, utan att det
 (Forts.) bort redan nu hafva föreslagit upphäfvandet af skilnaden mellan stad
 och land i fråga om utseende af riksdagsmän.

Om jag bortser från den brist på konsekvens, som jag härantydtt, så synes det mig, som om utskottets förslag, till hvilket jag yrkar bifall, borde anses vara väl hopkommet. Det har för öfrigt den förtjensten framför åtskilliga andra förslag, att det hvilar på en rent historisk grund. Det har hittills från denna plats otaliga gånger framhållits såsom en förtjenst hos vårt statsskick, att det aldrig lemnat den historiska grunden. Det har varit Sveriges ära, liksom det varit Englands, att det alltid hållit fast vid denna säkra grundval. Nu vill man emellertid bygga på en helt annan grund, nemligen den allmänna rösträttens, och det märklige i detta synes mig vara, att yrkandet härpå med all styrka framställes från högerhåll. Men den allmänna rösträtten har hittills aldrig haft något fotfäste i vårt land. Dess fäste är att söka inom ett helt annat land, Frankrike, och der närmast i Rousseaus »Contrat social», från hvilket det inträngde bland de »allmänt menliga rättigheter», som kodifierades i 1791 års franska konstitution. Den har dykt upp mångfaldiga gånger sedan dess, alltid förebådande oro liksom stormfågeln i oväderstider. Nu vill man införa denna allmänna rösträtt hos oss. Den har dock, enligt mitt förmenande, ingen verklig, fast och säker grund att stå på, ty den hvilar på en oriktig princip. Någon allmän rösträtt finnes i sjelfva verket icke. Enligt den princip, på hvilken den stöder sig, skulle den anses tillhöra hvarje människa eller åtminstone hvarje medborgare i egenskap af att vara människa eller medborgare. I den omfattningen har den emellertid aldrig någonsin kunnat tillämpas; det veta våra förslagsställare mer än väl. Men det är ett farligt ord, detta »den allmänna rösträtten». Ty massorna upptaga det ordet och tolka det bokstafligt såsom det ljuder. Arbetaren betraktar den allmänna rösträtten såsom en *rätt*, som tillkommer honom i hans egenskap af medborgare och såsom en *allmän rätt*, som tillkommer alla myndige män. Nu är den emellertid hvarken en rätt eller allmän. Men kan man väl tro, att, om Sveriges regering och Sveriges Riksdag nu skulle vilja fastslå principen af allmän rösträtt, det vore möjligt att under någon längre tid med denna allmänna rösträtt förena någon sorts garantier? Tro icke kammarens ledamöter, att arbetarne, med den uppfattning de ha om denna allmänna rösträtt, skulle vara angelägna att söka bortgallra dessa garantier, den ena efter den andra? Ty de skulle i dessa garantier icke kunna se någonting annat än inskränkningar i en rätt, som de anse tillkomma dem i egenskap af medborgare, ren, odelad och utan ringaste begränsning.

Nu vilja åtskilliga inom kammaren söka inskränka denna rätt genom proportionella val. Men inse då icke dessa ärade herrar, att dessa proportionella val skulle från arbetarnes synpunkt betraktas på samma sätt som alla andra garantier, nemligen såsom en inskränkning

i den allmänna rösträtten? Arbetarne måste således sträfva efter att så fort som möjligt få bort denna garanti. Och jag fruktar, att de i sina sträfvanden skulle få understöd äfven från andra samhällslager. Ty dessa proportionella val skulle, om de infördes i vårt land, helt visst blifva allt annat än populära. För det första hvilade icke på historisk grund, för det andra förutsätta de en ganska besvärlig valteknik, och för det tredje äro svårigheterna att tillämpa dem i vårt vidsträckta land mycket stora. Dessutom medföra de den olägenheten, att det personliga förhållandet mellan valkandidaten och valmännen, som i så många afseenden är fördelaktigt, gifvetvis kommer att omöjliggöras. Den sunda princip, som ligger i 1866 års riksdagsordning, att valkretsen icke skall göras större, än att valkandidaten, som måste vara bosatt inom valkretsen, kan känna till dess lokala förhållanden, och opinionen kommer att snedvridas, då valkretsarne blifva tre gånger större än förr.

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Det är ganska egendomligt att se, att det praktiska England, som vid 1867 års parlamentsreform försöksvis införde proportionella val i ett fåtal valkretsar, funnit sig föranlåtet att öfvergifva detta valsätt. England står icke ensamt i detta afseende. Ty förhållandet lär vara alldeles detsamma i några andra stora stater. Det proportionella valsättet användes vanligen i våra dagar, der det blifvit infördt, vid val till kommunalrepresentationer, till provinsialrepresentationer eller till med dessa likartade representantförsamlingar i smärre federativa stater. Man kan lätt förstå, att detta kan gå bra för sig i sådana. Låt oss t. ex. tänka på de schweiziska kantonerna; inom vissa af dessa lära nemligen proportionella val vara i bruk. Men huru stora till omfånget äro de schweiziska kantonerna? Hela Schweiz med sina 22 kantoner är icke så stort som halfva Norrbottens län. Halfva Norrbottens län åter skulle — om det proportionella valsättet blefve infördt i vårt land — med sina 530 kvadratmil icke vara tillräckligt stort för att utgöra en enda valkrets. Man behöfver för öfrigt visst icke särskildt framhålla valkretsar med en så ofantlig vidd som detta Norrbottens län. Äfven om vi flytta oss till sydligare trakter, torde man lätt kunna inse, att de blifvande valkretsarne i alla händelser skola blifva allt för stora, för att den personliga beröring, som nu förefinnes mellan valmän och valkandidater, fortfarande skall kunna ega rum.

Att principen af allmän rösträtt med proportionella val kunnat vinna så stora sympatier inom denna kammare är för mig rent af ofattligt. Jag kan förstå, att man i länder, der man fått sig den allmänna rösträtten tilldelad såsom en olycksalig gåfva ur revolutionens Pandoraask, söker i tider af tillfällig reaktion begränsa vådan af denna allmänna rösträtt genom att åstadkomma proportionella val, men jag kan deremot icke förstå, huru konservativa högermän hos oss under yttre och inre fred och utan att dertill vara tvungna vilja drifva vårt gamla, kära Sverige bort från all landkänning och föra det ut på den allmänna rösträttens stormiga och klippuppfylda haf med de proportionella valen såsom enda nödankare.

Herr Nyström, Carl: Föredragningsättets egendomlighet tvingar mig att i *ett* yttrande — det skall icke blifva långt — sammanföra

Om utsträckt två heterogena saker, qvinnosaken och ett bemötande af den ärade taling af val-lare på smalandsbänken, som framstälde anmärkningar mot oss, hvilka rätten till yrkat afslag å hela denna fråga.
Andra Kam-maren.

(Forts.)

En föregående talare har ju redan nämnt något om qvinnosaken. Jag ber att derutöfver få upplysa herrarne, att inom utskottet höjdes röster, som begärde, att utskottet måtte välvilligt bedöma denna fråga. Så har också skett. Den har blifvit välvilligt behandlad, och därför äro vi, som tro på denna frågas framtid, nu mycket tacksamma. För min ringa del tycker jag visserligen, att temperaturen i utskottets utlåtande i detta ämne gerna kunnat vara en eller två grader varmare. Men må så vara! Det kan icke gå så fort. Qvinnornas röster äro svaga, och kammarens ledamöter äro nu förmodligen något lomhörda i sådana frågor, tack vare de häftiga ropen från karlarnes sida. Men det hindrar icke, att qvinnan till sist kommer att vinna gehör, och den dag kan komma, då vår räddning ligger i qvinnans rösträtt.

Jag ber således att till protokollet få anteckna min mening om denna framtidsfråga. Ty någonting annat än en framtidsfråga kan den sjelffallet icke vara i denna stund.

Återstå så några ord till den ärade ledamot på smalandsbänken, som nyss så ifrigt mot oss framhöll fyra omständigheter. Den första var statsrådet och chefens för justitiedepartementet anförande på förmiddagen, den andra var folkmeningen, den tredje var värnpligten, som skulle hafva skapat en rätt till allmän rösträtt, och den fjerde var den stigande folkbildningen.

Hvad då först beträffar, att statsrådet skulle hafva nu på förmiddagen förklaradt, att det skulle vara en fullkomligt ohållbar ståndpunkt att afslå det hela i frågans nuvarande skick, så kunde jag icke höra, att statsrådet yttrade något sådant. Han hade blott att försvara regeringens förslag. Men hvad följden för honom skulle blifva, om detta förslag faller, vet jag icke, och jag tror icke heller, att representanten på smalandsbänken vet det. Det skulle för visso icke innebära någon motsägelse, om han önskade rent afslag, i den händelse regeringens förslag, som han förfäktat, vid det slutliga afgörandet faller.

Hvad vidare beträffar folkmeningen, efter hvilken obeslutsamheten så gerna vill styra, så får jag bekänna, att den förefaller mig vara en ganska egendomlig ledstjerna. Tänk, om folkmeningen vexlar! Talar icke historien om att folkmeningen vexlar och ofta vexlar snabbt? Skola vi då trafva efter för hvarje omkastning och byta om mening för hvarje gång folkmeningen behagar skifta? Eller skola vi icke hafva vår mening för oss och snarare leda folkmeningen än låta folkmeningen leda oss? Hvad har då folkmeningen sagt? Ja, den ärade talaren påstod, att folkmeningen sagt, att »något måste göras». Nej, så enfaldig är icke folkmeningen, att den begagnar sig af ett så irrationellt talesätt som att »något måste göras», hvad som helst, blott något blir gjordt. Säger man så, då förpligtar man sig ju på förhand att göra något. Vill det sig så väl, att detta »något» blifver en klok och förnuftig åtgärd, så kan man ju lyckönska sig. Men i annat fall? Man har förpligtat sig att något göra. Det kloka och förnuftiga ändamålet har icke vunnits. Återstår då blott att med vett och vilja göra något oklokt och oförnuftigt — eller ock frisäga

sig från eller svika den ursprungliga förpligtelsen. Nej, folkmeningen säger, med eller utan skäl, *hvad* som bör göras, och icke blott att något måste göras i allmänhet.

Hvad beträffar värnpligten och dess påstådda förmåga att skapa »rätt till rösträtt», så har statsrådet så tydligt uttalat sig härom på förmiddagen, att jag kan inskränka mig till att hänvisa till hans yttrande.

Så kommer jag slutligen till den höga ståndpunkt, hvarpå vår folkbildning nu står och hvarmed skulle följa rätten att deltaga i lagstiftningsarbetet, med hvilken slutsats man naturligtvis förbinder förvisningen, att ett sådant deltagande skall blifva till gagn för vårt riksdagsarbete och för vårt fädernesland. Ja, i en stor del af Förenta staterna finnes allmän rösträtt, och folkbildningen står der också mycket högt. Men icke tror jag, att det parlamentariska lifvet der intager en sådan ståndpunkt, att vi böra hemta några politiska lärdomar från sådant håll, åtminstone icke i den meningen, att vi derifrån böra taga våra mönster.

I förhandlingens nuvarande skede har jag intet yrkande att framställa.

Friherre Gripenstedt: Att strömningen numera går i riktning af en rösträttsreform, torde vara ostridigt. Äfven många, som förut stält sig afvisande, gå nu in på nödvändigheten af att något måste göras. Sjelf har jag ganska länge varit för en sänkning af strecket, enär jag ansett rättvist, att de medborgare, som uppfylde sina skyldigheter i afseende å värnpligt och skattepligt, skulle erhålla denna medborgerliga rätt, och jag har förväntat mig öfver det kompakta motstånd, som denna tanke förut rönt i denna kammare. Då emellertid meningen tyckes hafva något ändrat sig, så framställer sig frågan, icke huruvida något bör göras, utan *hvad* som bör göras. Valet står då mellan nedsatt census med fullgjorda skyldigheter eller s. k. allmän rösträtt med garantier — ty jag förmodar, att den skrifvelse, som här är föreslagen, verkligen afser någonting sådant och icke blott ett uppskof. Nu säger man, att nedsättningen af census till det kommunala strecket icke skulle vara tillräcklig; det skulle icke tillfredsställa den allmänna meningen. Jag undrar ändå, om det icke tilltalar folkmeningen i allmänhet. Ett stort parti i Andra Kammaren har anslutit sig till detta förslag. regeringen har accepterat det, utskottet tillstyrker det, och jag tror, att det af många skulle emottagas med ganska mycken tillfredsställelse. När census är satt så lågt, som här föreslås, eller i hufvudsak till det kommunala strecket, kan man knappast tala om något penningstreck; ty hvarje normal människa, som vill, kan nå tillräcklig inkomst för detta streck. Man kan således säga, att det blir ett slags allmän rösträtt för alla dem, som vilja uppfylla sina pligter mot staten och kommunen. Det blir således icke så mycket ett utskyldstreck, utan det blir mera ett bevis på pligttröhet och uppfyllda skyldigheter.

Det andra alternativet, som nu ställes i utsigt, är allmän rösträtt med garantier. Hvilka skola då dessa garantier vara? Ja, der svärfvar man betydligt på målet. Och *om* dessa garantier också efter herrarnes mening blifva effektiva, tro herrarne då, att radikalerna blifva belåtna

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.
(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.

med en allmän rösträtt med sådana garantier. Jag tror, att deras sträfvanden då komma att uteslutande rigta sig på att få bort dessa garantier. Det är alldeles naturligt.

(Forts.) Den fördel, som man afser att vinna med proportionella val, tror jag vara temligen betydelselös. Att det proportionella valsättet, teoretiskt sedt, kan innebära vissa fördelar, vill jag icke bestrida. Men huru det kommer att gestalta sig i praktiken, det blir en annan fråga. Att det fordrar en helt annan partiorganisation och en helt annan partiledning, än hvad vi här i Sverige äro vana vid, kan man taga för alldeles gifvet. Skall minoriteten lyckas att få in någon eller några af sina kandidater, så måste den blindt underkasta sig den ledning, som utöfvas af en valstyrelse med sjelftagen makt och myndighet. Jag tror icke, att detta sätt är att förorda. För min del föredrager jag obetingadt utskottets förslag. Der finnes visserligen den bristen, att jordtorparne icke omedelbart genom grundlagsändringen skulle komma i åtnjutande af rösträtt. Men utskottet anvisar dock det sätt, på hvilket de skulle komma i åtnjutande af rösträtt samtidigt med att de nya valbestämmelserna blefve gällande. Om regeringen ville vinnlägga sig härom, så är jag förvissad, att regeringen skulle kunna inkomma med ett förslag till sådan ändring i bevillningsförordningen, att jordtorparne samtidigt med öfriga nya valmän skulle kunna få rösträtt.

Jag är öfvertygad, att ett bifall till utskottets förslag icke skulle medföra några faror. En skrifvelse deremot medför alltid vanskligheter. Det hafva vi många gånger sett. Och det blir fallet med den skrifvelse, som nu är föreslagen, oaktadt den är affattad i så sväfvande ordalag och inrymmer så många olika saker — för att få majoritet för skrifvelsen — att man kan säga, att deri står egentligen ingenting — åtminstone ingenting vägledande. Den är diplomatiskt affattad och der finnas kryphål. Men Första Kammaren begagnar inga kryphål, utan när svaret en gång kommer tillbaka i form af en kongl. proposition, får kammaren taga konsekvenserna af skrifvelsen. Då kommer det att gå, såsom det förut gått, att vi under trycket af gifna löften och för att undvika till och med skenet af att bryta ett löfte måste taga hvad som bjudes.

Jag tror, att risken med detta skrifvelseförslag är ganska stor. Man vet icke, hvart det bär. Deremot innebär konstitutionsutskottets förslag en utveckling på det bestående grund, och det tillmötesgår, så vidt jag kan se, de berättigade krafven på en utsträckt rösträtt, men — inga andra.

Jag tillåter mig yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Häri instämde grefve *Taube*, friherre *Falkenberg* samt herrar *Berg*, *Gustaf B.*, *Bildt* och *Falk*.

Herr *Dieden*: Om rättfärdighetskänslan kräfver en utvidgning af den politiska rösträtten, så gäller det att utreda, huru långt man härvid kan gå utan att äfventyra statens väl. För min del finner jag hvarken Kongl. Maj:ts, utskottets eller något af motionärernas förslag till frågans slutliga lösning tillfredsställande. Deremot har jag känt

mig tilltalad af tanken på allmän rösträtt med proportionella val. Jag tror, att hvarje lösning af rösträttsfrågan endast skall vara ett palliativ, om man icke utgår från allmän och lika rösträtt. Men sådan kan icke medgifvas utan skydd för mindretalet. Sådant skydd vinnes genom proportionella val. Visserligen är tillvägagångssättet härvid ännu främmande för oss. Men jag föreställer mig, att detta valsätt innebär räddningen. Det hvilar på en rättvis grund. På sådan kan man med tillförsigt börja uppföra den nya byggnaden utan att på förhand känna, huru hvarje rum deri är beskaffadt.

I en så vigtig fråga som denna har jag velat uttala min mening och ber nu att få yrka på en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till bestämmelser om allmän och lika rösträtt med proportionella val.

Herr vice talmannen: Om det ock är ett obestriddigt faktum, såsom här redan förut i dag framhållits och såsom jemväl angifvits såväl i den kongl. propositionen som äfven i utskottets utlåtande, att utsträckning af rösträtten oupphörligen pågår i följd af flere dertill samverkande omständigheter, och om det äfven är så, att, derest alla de, som nu ega rösträtt, utöfvade denna sin rätt och fullgjorde de därför stagade vilkor, redan nu så många skulle vara röstberättigade, att valrätt till Riksdagens Andra Kammare tillkomme och kunde utövas af alla inom vårt land därför kvalificerade, och om man således kan säga, att under dessa omständigheter icke i närvarande stund någon utsträckning af rösträtten är påkallad, så har det dock på sista tiden tillkommit en på saken i synnerligen hög grad inverkan omständighet, och det är 1901 års beslut i försvarsfrågan.

Genom detta beslut tillförbundets landets myndige män i vida högre grad, än hvad någonsin förut varit ifrågasatt, att under fredens dagar underkasta sig ökade bördor, ökade uppoffringar för att i farans stund vara mera beredda än förut att värna vårt lands frihet och sjelfständighet.

Om också dessa bördor och uppoffringar, såsom rättvist är, blifva lika fördelade på alla dem, som deraf närmast beröras, så må dock sägas, att de medborgerliga rättigheterna icke är lika jemnt fördelade, enär med nu gällande grundlagsbestämmelser en del af dem, som fått sig de nya pligterna pålagda, icke äro i åtnjutande af en utaf de högsta medborgerliga rättigheterna — valrätten till representationen.

Jag håller visserligen före, att flertalet af dessa uteslutne i sjelfva verket icke känna någon synnerlig saknad efter denna rätt, icke känna något så stort behof att få densamma sig tillerkänd, och hvilket bäst framgår deraf, att, såsom här påvisats, de genom uraktlatenhet att fullgöra sina kontributioner sjelfva undandra sig möjligheten att begagna sig af denna rätt, och jag håller sålunda äfven före, att de rop, som nu höjas om utsträckning af rösträtten, i sjelfva verket icke hafva en så bred bas af politiskt intresse hos dem, som frågan närmast gäller, utan att de till stor del hafva sin rot i åtskilliga andra förutsättningar, men härmed må nu vara huru som helst.

För mig står dock klart, att det är rätt och klokt att med ut-

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren. (Forts.)

sträckta medborgerliga skyldigheter äfven utsträcka de politiska rättigheterna.

Om jag nu ock har denna åsigt, följer icke derutaf, att jag i sådant afseende kan vara med om hvad som helst, ty utöfver individens rätt och bästa står dock alltid statens rätt och bästa, och därför måste nog samt tillses, att icke samhällets lugna och sunda utveckling äfventyras derigenom, att i landets mest vägande rådslag deltagande medgifves åt medborgare, hvilka icke hafva vunnit den stadga i karakteren, den omdömesförmåga, som en mera mogen ålder medför, och hvilka icke heller hafva den känsla af ansvar för fäderneslandets välfärd, som får sitt uttryck i fullgörandet af de skyldigheter, som dem till samhället åligga.

Öfvergår jag så till utskottets utlåtande — utan att jag dervid vill eller kan ingå i dess detaljer — så måste jag, med allt erkännande af den svåra uppgift, det svåra arbete, som var utskottet förelagdt, likväl beklaga, att jag icke kan finna de af utskottet föreslagna utvägarne leda till det åsyftade målet.

Utskottets förslag är efter min mening ett halfsteg, som icke kan tillfredsställa vare sig, om jag så får säga, den liberala eller den konservativa åskådningen.

Utskottets förslag gifver för litet åt den liberala synen på tingen, och hvad det har velat bevara åt den konservativa uppfattningen är ej bygdt på sådan grund, att det kan bestå i den kamp om utvidgning af rösträtten, som ovilkorligen kommer att fortgå, om utskottets förslag varder af Riksdagen antaget. För min del kan jag sålunda icke biträda utskottets förslag.

Vida bättre synes det mig vara att taga ett kraftigt steg, som på en gång gifver en tillfredsställande lösning åt rösträttsfrågan och skänker förhoppning om mera frid och ro i landet till nytta och framgång för den öfriga utvecklingen på så många områden, der detta är påkalladt. Ty rösträttsfrågan är visserligen icke den enda viktiga fråga vi hafva på dagordningen.

Ur många synpunkter hade det varit synnerligen lyckligt, om detta steg hade kunnat tagas redan vid denna riksdag. Det kaos, hvari hela denna fråga för närvarande hvilar, och den bristande utredningen visa emellertid omöjligheten af att kunna komma till ett sådant slut. Men *då* framstår också för mig så mycket mera vigten af att Riksdagens Första Kammare kraftigt gifver till känna sin önskan och mening att allvarligen vilja föra fram rösträttsfrågan, äfvensom ock i detta syfte anvisar vägar, på hvilka ett sådant framförande lämpligen kan ske, på samma gång som samhällets lugna utveckling betryggas. Många sådana äro ju ock angifna i de vid utskottets utlåtande fogade reservationerna och i de förslag, som här i dag framställts af åtskilliga ledamöter, såsom herr Billing, herr Tamm och kanske flere, som jag icke varit i tillfälle att fästa mig vid.

Skrifvelser mottages ju ofta nog med misstänksamhet; de tydas ofta som försök att komma undan just den fråga, man genom skrifvelseförslaget synes vilja befrämja. En sådan misstanke kan och får dock icke hysas rörande nu förevarande fråga. Dertill är den för djup, dertill är den för allvarlig. Derför föreligger ock såsom grund för

mitt biträdande till ett skrifvelseförslag i detta fall en ärlig vilja och mening, att rösträttsfrågan måtte föras framåt till en god lösning snarast möjligt.

Af de nu föreliggande skrifvelseförslagen äro ju de af herrar Moberg, Berg och friherre Alströmer framlagda synnerligen beaktansvärda och förtjenta af allt erkännande. Då jag emellertid håller före, att herr Billings yrkande, hvilket går i samma syfte som de anmälda reservationerna, har största utsigten att omkring sig här inom denna kammare samla dem, som vilja vara med om ett skrifvelseförslag, så ber jag för min del, herr grefve och talman, att få sluta mig till herr Billings yrkande.

Häri instämde herr *Sörenson*.

Herr Benedicks: Herr grefve och talman, mina herrar! Eu talare på vermlandsbänken yttrade, att orsaken till den framgång, som rösträttsrörelsen rönt, skulle vara trötthet. Från andra håll, från statsrådsbänken och vice talmansstolen, har det yttrats, att denna fråga endast vore en konsekvens af den nya härordningens antagande. För min del kan jag icke tro, att i verkligheten något af dessa skäl har varit afgörande. Hvad härordningsförslaget angår, så pålade det lika bördor för *alla* samhällsklasser. Derigenom tillkom icke något sådant nytt moment, som att den ena klassen gynnades på den andras bekostnad. Jag vill påminna om, att i en stor stat, der man mer än i någon annan stat experimenterat med rösträtten — jag menar Frankrike: frihetens vagga, som många säga, frihetens förlofvade land, som man nyligen här yttrade, detta land, hvars nuvarande grundlag är tecknad af historien vid hvarje af dess paragrafer — har man från rösträttens utöfvande just undantagit soldaterna. Jag tror därför, att den nya härordningen icke kan vara en orsak till rösträttsrörelsen.

Nej, mina herrar, denna rörelse började tidigare; den är årsbarn med socialismens insteg i vårt land. Det är helt enkelt krafvet på *makten*, som ligger till grund för denna rörelse. Och då det är fråga om en makt, som utöfvas med dessa tillskyndare, hvilka liksom jesuiterna tillintetgöra individualiteten, i det att hvar och en, som inträder, jag skulle kunna säga, i denna orden, afsäger sig all sjelfbestämningssrätt, så bör det vara angeläget att tillse, att sådana icke få vara med om lagstiftarens kall. Denne skall känna *med* sitt land och *med* sin stat och vilja dess framgång. Vi se i dag exempel på, att det är genom aftalsbrott, som man vill visa sin makt. Detta är ett omen, som kan förskräcka.

Då emellertid den hittillsvarande konstitutionen icke längre skall godkännas, oaktadt vi hafva sett, att på åtta år väljarnes antal ökats med mer än hälften, och då man därför skall gå in på något annat, så får jag säga, att jag för min del icke har funnit något af de föreliggande förslagen tillfredsställande, utan därför måste yrka afslag på desamma.

Nu föreligger vidare ett skrifvelseförslag. Sjelf vill jag icke vara med derom, ty det skulle kunna binda alldeles för mycket, när man der, så bestämdt som skett, talar om och pekar på den allmänna röst-

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.
(Forts.)

Om utsträck-
ning af val-
rätten till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)

Jag kan vara med om allmän rösträtt, endast när ett sådant förslag föreligger, som verkligen har garantier. Här talas nu om alla möjliga garantier med eller utan säkerhet för att de skyldigheter, som kunna komma att fastställas, varda fullgjorda. Ser man på de olika länder, som infört allmän rösträtt, så finner man, att i Amerika detta ledt till korruption, att i Frankrike och Spanien det gått på samma sätt och att man i Portugal i dagarne önskar att få en diktatur införd. Man kan således icke hafva stora förhoppningar om, att det nya medlet skall vara välgörande. Vi hafva äfven nära intill oss länder, som äfven hafva försökt sig på detsamma; vårt broderland torde för oss vara ett särskildt exempel att beakta, nemligen med afseende å hvad en själfständig Första Kammarens uppgift är att fylla. Ty en sådan kammare saknas der; den finnes till namnet, men icke till gagnet; den är icke själfständig, den är icke själfständigt vald. Detta sammanhänger således det ena med det andra. Här gäller det icke att enbart bestämma om Andra Kammarens ställning, här gäller det att se hela riksdagsmaktens utöfning i dess fullhet. Det är då framför allt af genomgripande betydelse, att 1 § i riksdagsordningen kan ordentligt uppfyllas; och der heter det, att i alla frågor skola Första och Andra Kammaren ega samma behörighet och myndighet. Att då uti detta skrifvelseförslag, mina herrar, undantaga en så vigtig sak som just denna paragrafs fulla förstående — jag menar dermed särskildt rörande skattelagarne — finner jag vara ett bestämdt misstag. Och det är här icke blott fråga om skatterna, ehuru detta är en vigtig fråga särskildt för de högre klasserna, när det talas om progressiv och degressiv beskattning; det är ännu viktigare funktioner, som en skattelag kan utöfva: den kan blifva ett så dominerande maktmedel för Andra Kammaren, att den gamla ställningen kamrarne emellan derigenom alldeles upphäfves.

Om nu allmän rösträtt skall antagas, kan jag icke finna några garantier, som kunna jemföras med dem, hvilka äro införda i Preussen. Der är landet lugnt, der äro framsteg att iakttaga. Vi se skilnaden bäst, när vi påminna oss, att allmän rösträtt finnes icke blott i Preussen, utan äfven i tyska riket, hvaraf Preussen utgör tre femtedelar. Hvadan kommer sig detta? Helt enkelt deraf, att i tyska riket gäller allmän rösträtt utan några andra garantier än dem, som ligga i dess Första Kammare, *Bundesrath*. Men någon starkare Första Kammare än denna kan man icke tänka sig, ty den utgöres af ombud från regeringarna sjelfva. Der kan man således tänka sig, att det kan gå med allmän rösträtt, ty några öfvergrepp mot medkammaren kunna icke förekomma. Men det har likvisst gått så, att i Tyskland utgöra nu socialisterna det andra partiet i ordningen. Huru ställer det sig i Preussen? Jo, genom sina medelbara val och genom sitt särskiljande af klasserna har man nått det resultatet, att knappast någon socialist sitter i Preussens *Abgeordnetenhaus*.

Man brukar sätta till komitéer och skicka ut stipendiater för alla möjliga saker. Jag tycker, att en så vigtig fråga som denna borde främst af alla så studeras, att man icke nöjde sig med att anskaffa ett bibliotek från alla länder för att der se efter, huru de olika för-

fattningarna *lyda*, utan äfven toge reda på, huru dessa författningar hafva *verkat*. Härvidlag är detta vigtigare än eljest, ty det är hela landets vil det gäller.

Hittills har af dem, som känt vårt land och vår konstitution, denna ansetts såsom en af de främsta på jorden; måtte, i fall nu en så väsentlig del af densamma skall ändras, denna ändring blifva lika lycklig, som vår konstitution hittills har gjort Sverige!

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Nekas kan icke, att inflytandet öfver vårt politiska lif bör hvila på personlighetsprincipen och ingalunda på penningens makt; och hyser man den uppfattningen, så hägrar för framtiden, att hvarje man, som kommit till mogen ålder och uppfyller sina pligter mot stat och kommun, skall vara berättigad att deltaga i valen till Riksdagens Andra Kammare. Helt naturligt kan då det spörsmålet framställas: Hafva de djupa lagren af vårt folk hunnit den ståndpunkten, att de äro mäktiga att bära det dryga ansvar, som medföljer utsträckta medborgerliga rättigheter? Härvidlag kunna vi väl alla bekräfta, att det svenska folket, med fästadt afseende vid den bildning det besitter, och det lugn, som i allmänhet beherskar detsamma, är vida öfverlägset mångt annat folk, som för länge sedan fått denna rättighet. Vi kunna ej heller i längden motstå de städe framkommande, berättigade krafven från de djupa lederna att få deltaga i lagstiftningsarbetet, och vi kunna detta så mycket mindre efter det beslut, som vi förlidet år fattade i härordningsfrågan, och hvarigenom nya personliga bördor lades på folket. Med eller mot vår vilja ledas vi till allmän rösträtt, och hvarje förslag, som dessförinnan i annan riktning framkommer, förblifver allenast ett öfvergångsförslag. Men uti en fråga sådan som denna böra vi akta oss för att drifva idealismens politik och i stället föra den mera praktiska politiken att åstadkomma hvad åstadkommas kan. Af denna anledning yrkade jag år 1896 bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och af samma anledning ansluter jag mig i år till utskottets förslag. Jag vill likväl hafva sagdt, att jag icke är blind för dess svagheter, och en bland dem är naturligen den, att icke stad och land äro likställda med afseende å representationsrätten. Men det förefaller mig likväl, att detta förslag kan vara mycket lämpligt att tjena såsom öfvergångslag. Det ökar valmanskåren med omkring 220,000 nya valmän, och det skulle måhända vara skäl att söka vinna erfarenhet om, hvilket inflytande dessa kunna hafva på vårt politiska lif. Låtom dessa ega och lära känna sina medborgerliga rättigheter, innan vi öfvergå till att öka valmanskåren med ytterligare bortåt en half million!

Jag kan icke biträda det förslag, med hvilket herr Hugo Tamm har framkommit, och som afser en skrifvelse med begäran om allmän rösträtt, grundad på proportionella val. Jag fruktar, att dessa proportionella val icke äro lämpliga eller ens utförbara i vart land med de nödvändiga stora valkretsarne på landsbygden och med den bristande disciplin, som man i allmänhet finner hos landsbygdens valmän.

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Männe de män, som i dag gå att ansluta sig till den visserligen temligen intetsägande skrifvelse, som blifvit föreslagen af herr Billing, äro beredda på att tre år härefter antaga allmän rösträtt, äfven om det skulle visa sig, att proportionella val och andra garantier icke kunna genomföras? Antag, att kammaren nu biträder herr Billings förslag, så har kammaren för alltid kastat öfver bord möjligheten att sluta sig till det kommunala strecket och står då uteslutande inför den allmänna rösträtten. Derefter kommer striden att gälla garantierna, och måhända visar det sig, att garantier icke kunna genomföras. Jag har icke rätt att betvifla ärligheten hos de män, som nu framställa yrkande om bifall till skrifvelseförslaget, eller att de om tre år icke skola komma att genomföra den allmänna rösträtten, och sker detta, skall jag icke sörja deröfver. För min del anser jag det vara lämpligt att antaga utskottets förslag såsom en öfvergångslag. Det är nödvändigt, att något göres, och försigtigheten bjuder mig att biträda utskottets förslag, till hvilket jag därför yrkar bifall.

Herr af Burén: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag vill i denna högvigtiga, politiska fråga icke gömma min röst bakom en tyst voringssedel, utan jag vill till protokollet angifva den ståndpunkt, jag i densamma intager, och det resultat, till hvilket jag kommit efter moget öfvervägande och mycken kämpning. Jag kan icke vara med om något skrifvelseförslag, därför att jag för min del anser, att alla dessa skrifvelseförslag äro ett språng i det obekanta, i mörkret. Min uppfattning är den, att det icke stämmer öfverens att utlofva *allmän* rösträtt och på samma gång säga, att den skall vara *begränsad* af starka garantier, som man aldrig vet, om man får. Det är en lek med ord, som borde vara långt borta ifrån en så allvarlig sak som införandet af en ny representationsreform för Andra Kammaren. Det är att under sken af *allmän* rösträtt införa en *begränsad* rösträtt med garantier, ett mål, som enligt mitt förmenande aldrig kan uppnås, hvarjemte dessa ovissa skrifvelseförslag *kunna* innebära en farlig förändring till det sämre äfven af Första Kammarens nuvarande sammansättning och maktställning.

Att emellertid kvarsta på status quo-ståndpunkten är numera icke möjligt och tjenar till intet, då detta icke kan vinnas, ännu mindre fasthållas.

Jag har således intet annat val att göra, då jag tror, att det är klokt, att ett positivt beslut nu fattas, och då jag icke kan sluta mig till Kongl. Maj:ts eller till herr von Friesens, ej heller till andra motionärers förslag, än att rösta för utskottets förslag, som är konservativt och kan bli hvilande och som ej leder oss in uti ovissa öden.

Jag gör detta, emedan det bibehåller de gamla grunder, på hvilka det Louis De Geer'ska mästerverket af år 1866 är bygd. Trots de brister, som vidlåda detta, har det dock visat sig, att land och folk under detsammans konstitutionella hägn gått framåt i en god och sund riktning.

Jag skall icke uppehålla diskussionen längre, utan på grund af hvad jag sagt yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Kammaren torde icke förtänka mig, att jag till bemötande upptager en del af de anmärkningar, som blifvit gjorda mot utskottets förslag.

Man har sagt, att utskottets förslag är en tillfällighetsprodukt, men icke en verklig lösning; för att lösa frågan behöfdes långt mera tid än den, som stått utskottet till buds. Ja, mina herrar, uppfattningen är så olika; men därför att man tänker snabbt, kan jag icke finna att man tänker origtigt, och därför att man tvekar, tvekar länge, har jag icke sett att man kommit till ett bättre resultat. Sålunda torde väl denna anmärkning, sådan den framstälts, svårligen vara berättigad.

Man har vidare sagt, att utskottets förslag är ett kompromissförslag, men detta är redan vederlagdt af utskottets ordförande. Ty det är icke kompromiss att taga det bästa och det genomförbara i de anspråk, som äro framställda; det är rättvisa, det är klokhet.

Mot en särskild bestämmelse i utskottets förslag, nemligen stadgandet om municipalsamhälleas hänförande till städerna, har det sagts, att densamma icke skulle hafva någon verkan. Ja, mina herrar, har den icke någon verkan, behöfver man väl icke vara orolig, i fall denna bestämmelse skulle genomföras. Men den har en verkan — ehuru de herrar, som gjort ifrågasvarande anmärkning, förbisett den saken — den har en verkan, visserligen icke med de nu gällande valrättsbestämmelserna, men deremot för det fall, att de valrättsbestämmelser antagas, som utskottet har föreslagit.

En ärad talare har sagt, att utskottets förslag tillfredsställer icke någon ledamot eller grupp af Riksdagen. Detta är väl bra mycket sagdt. Vi hafva ju hört åtskilliga ledamöter af denna kammare instämma i utskottets förslag. Och vi få väl afbida debattens slut; jag vill visst icke profetera, men utgången är ju alltid oviss. För öfrigt vill jag säga, att för mig är det bättre att, om än icke helt, så åtminstone partiellt tillfredsställa någon än att vidtaga en åtgärd, så innehållslös, att den vinner sympati af alla.

Vidare har man sagt, att Andra Kammaren genom utskottets förslag skulle demokratiseras och att man i framtiden med den nya sammansättning, som kammaren finge, icke hade någon utsigt att, när den allmänna rösträtten realiserades, få in några garantier. Men, mina herrar, det är väl alldeles uppenbart, att, om vi nu släppa in i Andra Kammaren nya element, hvilka politiskt uppfostras, så behöfva vi icke samma garantier vid allmänna rösträttens införande om 15 à 20 år, som vi behöfva i dag. Och för öfrigt, allt beror på hvilka garantier man fordrar. Vissa garantier, som nu äro framställda, är den nuvarande Andra Kammaren lika ovillig och kanske mera ovillig att taga än någon annan.

Man har äfven gjort gällande, att utskottet sett denna fråga alltför mycket från de små intressenas synpunkt. Det gäller, sade en ärad talare, icke hvar makten ligger, utan det gäller fäderneslandets bästa. Javäl, deri instämma vi; men, mina herrar, fäderneslandets bästa synes oss i detta fall kräfva, att makten icke plötsligt kastas i händerna på dem, som ännu icke torde vara vuxna att använda den.

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.
(Forts.)

Det har vidare sagts, att utskottet har uppsökt en ny censusgrund, och att detta skulle vara oberättigadt, enär den gamla vacklar. Mina herrar, det beror väl på hvarför den gamla vacklar. Kanske den vacklar därför att census är för hög, och då torde det vara fullt berättigadt att, såsom vi gjort, sänka census.

För mig står det temligen klart, att det verkliga skälet för mången att icke antaga utskottets förslag, det är obeslutshet; man vet icke hvad man vill; man vill icke tänka skarpt igenom hela saken; man vill icke binda sig nu vid ett beslut. Jag tror, att samma skäl komma att finnas för dessa personer beträffande hvarje rösträttsförslag. Men man måste orka tänka, man måste hafva kraft att fatta ett beslut.

Reservanterna mot utskottets förslag vilja emellertid åstadkomma något; de vilja bringa till stånd en skrivelse med ett bestämdt innehåll; de stå sålunda i denna punkt principiellt på samma ståndpunkt som utskottet. Jag skall därför be att först få vända mig mot dem.

Det viktigaste skälet för en skrivelse med begäran om allmän rösträtt synes mig vara det, som här i dag framställts af kammarens vice talman. Han gjorde gällande, att värnpligtens genomförande kräfde en utsträckning af rösträtten — han sade så, men jag förmodar, att meningen var allmän rösträtt, ty det var ju allmän rösträtt han förordade. Jag vill då blott fråga: med hvilka garantier? 25 år? Det synes mig, som om, derest det vore värnpligten, som kräfde icke blott utvidgad utan rent af allmän rösträtt, en sådan garanti som 25 år aldrig skulle kunna godtagas. Ty kan den godtagas, kan lika väl utskottets förslag godtagas, som ju medför en väsentlig utsträckning af rösträtten. Jag kan således icke finna, att man genom att åberopa förra årets beslut i härordningsfrågan åstadkommit något verkligt skäl mot utskottets förslag och för en dylik skrivelse.

Bland de skäl, som anförts för en positiv skrivelse om allmän rösträtt, har äfven varit det, att med utskottets förslag det icke blefve lugn i landet; men i fall man skrefve och begärde allmän rösträtt, så blefve det lugn i landet. Ja, mina herrar, man sätter olika värde på lugnet. För mig är det icke något behagligt lugn, när efter en storm hafvet blir alldeles som en spegel och fartygen ligga på hafvets botten. Det lugnet tilltalar icke mig, och jag har ännu icke kunnat öfvervinna den fruktan, att, i fall man nu helt plötsligt skulle låta den allmänna rösträtten fritt göra sig gällande, det skulle blifva ett sådant lugn i landet. Jag instämmer med herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, då han sade, att detta lugn blefve nog icke så långvarigt; ty vi andra, vi, den försvinnande minoriteten, vi komma nog att knorra. Missnöje kommer alltså äfven då att finnas; skilnaden blir blott den, att de, som för närvarande hafva någon erfarenhet att styra landet, just blifva de missnöjda. Huruvida detta verkligen kan vara till någon fördel för det allmänna, lemna jag åt hvar och en att sjelf bedöma.

Om man emellertid skall låta tillfället att nu utvidga rösträtten gå sig ur händerna och vara med om en skrivelse, så förefaller det mig vara långt lämpligare att skriva och begära något, som man vill hafva, än att skriva om något, som man icke vet hvad det är, eller så att det förefaller, som om man icke visste hvad man vill. Biskop

Billing har här föreslagit en generel skrifvelse och han säger: *man skall icke binda sig vid något, man skall icke utsluta något.* Ja, när man läser denna skrifvelse, och sedan man hört de kompletteringar, som gifvits densamma här i kammaren, kan man verkligen säga: man binder sig icke vid något, man utsluter ingenting. Den ene vill hafva proportionella val, den andre vill hafva graderad skala, en tredje vill, att kamrarne i fråga om bevillingarna skola få lika makt, en annan vill hafva rösträtt för qvinnor, ännu en annan vill hafva lika ledamots-tal i båda kamrarne o. s. v., o. s. v. Denna skrifvelse begär icke allmän rösträtt, utan den begär att hos Kongl. Maj:t få upplysning om, »huruvida en reform af landets representation skulle hellre än på ändring i gällande censusbestämmelser kunna, med upphäfvande af den olika representationsrätten för stad och land, grundas på allmän rösträtt i förening med införandet af en proportionel valmetod, anordnad vare sig med medelbara eller omedelbara val, eller med tillämpning af graderad röstskala, eller andra bestämmelser». Med de senare afses väl de bestämmelser, som vi hört här under debatten föreslås. Jag förväntar mig verkligen öfver den tillfredsställelse, hvarmed herr vice talmannen omfattade denna skrifvelse, då han kallade den för ett kammarens kraftiga inlägg i rösträttsfrågan. Ty huru utmärkt denna skrifvelse än må anses vara, men, mina herrar, kraftig är den sannerligen icke.

I fall en dylik skrifvelse skulle komma till stånd, tror jag, att endera af två möjligheter kommer att inträffa. Antingen tages skrifvelsen icke på allvar, utan såsom en undanflykt, och skulle det blifva fallet, beklagar jag djupt resultatet; det är stridande mot Första Kammarens traditioner att genom en dylik sväfvande skrifvelse undanskjuta lösningen af vårt lands allra viktigaste fråga. Eller också tages skrifvelsen verkligen på allvar, och då är det fara värdt, att vi få den allmänna rösträtten, men deremot inga garantier. Det enda, som folket uppfattar i en sådan skrifvelse, är den allmänna rösträtten; och skrifvelsen blir för massorna ett löfte om allmän rösträtt utan vidare. Verkan af denna skrifvelse kunde sålunda blifva skada för den samhällsklass, som man gifver politisk makt, innan den fått politisk uppfostning; den blefve skada för samhället sjelft, hvars dyrbaraste intressen anförtröddes åt dem, som icke förmådde att tillvarataga desamma. Och, mina herrar, jag tror att det är en Första Kammaren af våra grundlagsstiftare ålagd pligt aft söka förekomma, att man i vårt offentliga lif gör språng i det obekanta. Derfor kan jag icke tänka mig, att Första Kammaren skulle kunna vara med om en skrifvelse, som redan genom sin obestämdhet innebär en så stor fara för vår samhällsordning.

Min förvissning, herr grefve och talman, är därför, att kammaren genom antagande af utskottets förslag upptager bland de politiskt röstberättigade de hundra tusenden, hvilkas deltagande i handhafvandet af statens angelägenheter låter förena sig med statens välfärd. Derigenom rycker man försigtigt närmare det af hvarje folk med rätta efterlängtade ögonblick, då icke blott rikets försvar, utan ock ledningen af dess öden kunna till landets båtнад förtroendefullt läggas i händerna på alla dess söner. Detta, mina herrar, är för mig politisk klokhet;

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.
(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.
(Forts.)

den af herr Billing föreslagna skrifvelsen är enligt min mening Första Kam-marens politiska inkompetensförklaring.
Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr von Ehrenheim: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter min tanke ligger det vikt uppå, att kammaren erkänner det berättigade i yrkandet om utvidgad rösträtt och tillika bestämmer sig för i hvilka former denna utvidgning skall ske, i hvilken grad och med hvilka vilkor. Utskottets förslag har den förtjensten, att det går i samma riktning som vår nuvarande riksdagsordning. Enligt denna riksdagsordning är census bestämd till 800 kronor, och utskottet hemställer, för att utvidga rösträttsgruppen, att den skall nedsättas till 500 kronor, hvilket innebär en högst väsentlig utsträckning af rösträtten. Den nuvarande riksdagsordningen stadgar vidare såsom vilkor för rösträttens utöfvande, att den, som får rösta, skall vara i kommunens angelägenheter röstberättigad; han skall således hafva fullgjort sin skattepligt. Utskottet skärper denna skattepligt, och deruti synes mig icke ligga något oberättigadt, om man ju också möjligen kunde åtnöja sig med något mindre skärpning. Men det är berättigadt särskildt därför, att skatten blir så högst betydligt lindrigare efter den nya census än efter den äldre, att den därför också bör vara lättare att fullgöra. En anledning till att de röstberättigades antal skulle växa, måhända öfver hvad man föreställer sig, ligger äfven uti denna nedsättning af census, ty det blir mycket mindre önskvärdt att undandraga sig taxering till det belopp, som fordras för rösträtten, när detta belopp icke är högre än 500 kronor, än om det uppgår till en högre siffra. Äfven i förslaget, att municipalsamhällen och köpingar skola rösta med städerna, ligger något, som har sammanhang med den nuvarande riksdagsordningen, hvilken just sammanför de mindre städerna i kretsar, ehuru otvifvelaktigt flera af dem rätt gerna skulle kunna rösta med den omgifvande landsbygden. Detta förslag är gifvet i syfte att den jordbrukande befolkningen, hvars betydelse för samhället man ju städse har erkänt, särskildt då representationsreformen på sin tid genomfördes, icke må förlora allt för mycket af sin betydelse vid valen. Nu visar visserligen den tabell, som är bilagd betänkandet, att valmännen inom dessa municipalsamhällen och köpingar icke äro så särdeles många; men dels komma de utan tvifvel att oupphörligt ökas, dels har redan blifvit erinradt, att en samlad valmanskår betyder mycket mera än en spridd.

Mot utskottets förslag hafva framställts åtskilliga skrifvelseförslag. Den olikhet i innebörden, som finnes mellan dessa skrifvelseförslag, torde redan ingifva någon tvekan att egna dem sitt bifall. De öfverensstämma dock uti ett: de föreslå, att kammaren skall förordna allmänna val, men med garantier. Hvilka dessa garantier skulle vara, det är derom som meningarna äro delade, och det har nog sina goda skäl att de äro det. Af de garantier, som äro omförmälda, finnes det verkligen ingen, som duger till mycket, mer än möjligen en, de proportionella valen. Men de proportionella valen hafva det felet, att vi med dem äro fullständigt obekanta. Högst få af oss kunna göra sig

ett begrepp om huru de skulle komma att taga sig ut eller i hvilken form de möjligen skulle komma att framställas, under det att vi med visshet veta, att i ett så vidsträckt och så glest befolkadt land som vårt det kommer att medföra de största olägenheter att hafva så stora valkretsar, som de proportionella valen ovilkorligen fordra. Denna landets stora omfattning och den glesa befolkningen komma äfven att i annat afseende motverka syftningen med de proportionella valen, ty derigenom kommer att uppstå en mycket stor svårighet att åstadkomma den sammanhållning, som fordras för att dessa val skola hafva någon betydelse. Under sådana förhållanden är jag, liksom — om jag icke misstager mig — en föregående talare, fullkomligt öfvertygad om att af de skrifvelseförslag, som komma att framställas, vare sig det ena eller det andra vinner framgång, i verkligheten intet annat kommer att till slut kvarstå än förordet för de allmänna valen. Ett sådant förord vill jag icke vara med om och kan således icke rösta för något af skrifvelseförslagen.

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammarerna.
(Forts.)

Jag inskränker mig till att upprepa min anhållan om bifall till utskottets förslag.

Herr Boström, Filip: Då jag, herr talman, för elfva år sedan var en af de 45 bland denna kammars ledamöter, som på grund af ett yrkande af nu afidne landshöfding Bergström föreslogo en sänkning af strecket, är det naturligt, att jag efter denna tioårsperiod icke kunnat komma till en annan ståndpunkt, än jag då till protokollet uttalade. Ingen lär väl kunna förneka, att under de tio år, som sedan dess förgått, den allmänna folkbildningen högst betydligt ökats eller att den arbetande klassen har dels genom föreläsningar, dels genom deltagande i de föreningar, som bland denna klass räknar medlemmar, kommit derhän, att den visat sig kunna upptaga de spörsmål, som föreläggas den till behandling. Jag är således viss derom, att, om ett behof i denna riktning fans redan då, det nu är så mycket större; och när sistlidet års Riksdag fattade sitt beslut i värnpligtsfrågan, har jag för min del ansett sasom en ofvislig konsekvens af detta beslut, att den allmänna rösträtten bör gifvas åt de värnpligtige. Ty effekten af det arbete, som nedlägges på de värnpligtiges utbildning, kommer naturligtvis att högst betydligt variera, derest dessa värnpligtige icke känna någon solidaritet med det samhälle, som de äro satta att i farans stund värna.

Nu säger herr Trygger, att det icke kan vara till någon verklig nytta för dessa värnpligtige att först vid 25 års ålder erhålla denna rösträtt. Jag vågar påstå, att den period, som ligger mellan tiden för värnpligtens utöfvande och de 25 åren, är så pass kort, att de ändock skulle känna sig tillfredsställda med att den tid, då de kunna få afgifva sina röster, kommer några år efteråt.

När jag nu har denna mening, så vill jag på samma gång uttala ett beklagande öfver det sätt, hvarpå arbetareledarne här i hufvudstaden funnit lämpligt att göra ett tryck på allmänheten för att derigenom nå sina syften. Jag är fullständigt öfvertygad om att de strejker, som hufvudstaden i dag får bevittna, icke vinna någon röst för de syften, som man genom dem velat tillgodose. Men de medföra

Om utsträckning af valrätten till Andra Kamraren. absolut säkert, att den fattige blir fattigare, och det bör väl icke uppmontras från den sidan.

Då det nu tillkommer mig att fatta beslut, huru jag skall i denna fråga rösta, hade jag ju från första stund byst en lifvig öfvertygelse om lämpligheten af att ett definitivt beslut skulle kunna vid denna riksdag fattas och förklaras hvilande. Ett förslag till ett sådant definitivt beslut föreligger ju äfven i konstitutionsutskottets föredragna utlåtande. Men huruvida detta beslut, om det nu skulle vinna båda kamrarnes majoritet, skall kunna leda till något resultat, är beroende på utsigten att kunna nästa år få denna ändring genomförd. För min del är jag öfvertygad om att, i det skede hvari rösträttsfrågan för närvarande befinner sig öfver hela landet, kommer, derest detta förslag blir båda kamrarnes beslut, en sådan agitation att uppstå, att sammansättningen af Riksdagens Andra Kammare vid den nästa år börjande valperioden skall blifva ganska betydligt förändrad och att, såsom en gifven följd af denna ändring, förslaget kommer att då förkastas. Hvad har man då vunnit? Man har ingenting vunnit, men man har förlorat ännu ett år för den utredning, som, i hvilken händelse som helst, inom den närmaste tiden måste ske. Men detta har äfven haft den följd, att agitationen blifvit svårare och att, ju längre man dröjer, desto svårare får man att vinna de garantier, som man här med allt fog är så angelägen om.

Bland de skrifvelseförslag, som sålunda föreligga, står jag för min del närmast det af herr Berg framställda. Med afseende å herr Billings förslag ber jag att i allo få instämna i de anmärkningar, som herr Trygger nyss uttalade mot detsamma. Jag befarar nemligen, att om detta skrifvelseförslag skulle blifva kammarens beslut, kommer det inom landet att uppfattas så, att bland anhängarne till förslaget kunna till äfventyrs inrymmas äfven de, som icke hafva någon allvarlig och fast mening, att något bör göras för rösträtts utvidgning. Jag skulle djupt beklaga, om en sådan uppfattning skulle komma att spridas, ty jag anser, att situationen är den, att det nu är Första Kamraren, som skall gå i tēten för att angifva de grunder, på hvilka ett förslag bör fotas, och att derför intet rum bör lemnas för den uppfattningen, att man ingenting vill göra.

När jag sålunda uttalar mig för det af herr Berg framlagda förslaget, kan jag icke underlåta att till kammarens protokoll få antecknadt, att jag i frågans nuvarande läge icke är alldeles viss på huru detta proportionella valsätt kan komma att verka. Man vill genom det proportionella valsättet få minoritetens rätt bevarad, och ju bättre denna minoritetens rätt skall bevaras, desto mera måste valkretsarne på landet utsträckas, men ju större denna utsträckning blir, desto mera är jag rädd för att det svenska folket icke kommer att med alltför blida ögon se denna förändring. När nu emellertid en utredning skall göras, när denna tanke omfattats med så stora sympatier, och då för öfrigt en rättvisa ligger bakom detta förslag, så har jag låtit mina betänkligheter fara, betänkligheter, som för öfrigt icke endast äro de, som jag nyss antydde, utan äfven och icke minst hafva afseende på landets utsträckta läge, då ju t. ex. inom Norrland förhållandena äro sådana, att, enligt hvad jag föreställer mig, de skulle göra ett sådant

valsätt nästan omöjligt. Jag vill därför, som sagdt, icke underlåta att deltaga i ett beslut, hvarigenom denna fråga kan vinna utredning. Det är möjligt, att man genom denna utredning skall få klart för sig, att valtekniken, för hvilken jag är rädd, skall blifva så enkel, att kommunalordförändarna, som skulle hafva detta om hand, kunna verkställa sitt ifrågavarande uppdrag, utan att man behöfver befara oegentligheter vid gången af valen. Ty det finnes en viss farhåga för att det skall blifva svårt att få kommunalordförände, som äro fullt kompetenta att sätta sig in i detta val. Men dessa svårigheter kunna ju öfvervinnas, och jag är öfvertygad om att, derest de öfvervinnas, skall genom detta valsätts tillämpning vid val af ledamöter i Andra Kammaren den del af vår nation, som hittills så trögt tagit del i detta val, komma att väckas upp, och att härigenom hela denna klass af befolkningen skall komma att ryckas upp, hvilket jag för min del tror kunna hafva en ganska afsevärd nytta för framtiden.

Då jag sålunda hyser den förhoppningen, att det förslag, till hvilket jag nu tillåter mig att yrka bifall, till äfventyrs kan komma att omfattas äfven af en majoritet i Andra Kammaren, och att sålunda ett Riksdagens beslut i frågan detta år skall kunna vinnas, anser jag, att frågan derigenom skall komma i ett vida bättre läge. Jag har sålunda intet annat yrkande att göra än om bifall till herr Bergs reservation, men jag ber att tillika få tillkännagifva, att, i händelse man icke skulle få tillfälle att rösta för densamma, jag kommer att ansluta mig till det af herr Tamm, Hugo, väckta förslaget.

Friherre Åkerhielm: Herr grefve och talman, mina herrar! Här har för en kort stund sedan sagts, att de, som önskade ett förslag på kommunalstreckets grund, intoge en antiqverad ståndpunkt. I så fall måste jag bekänna, att jag står på en ännu mera antiqverad ståndpunkt; jag finner mig nemligen böra sluta mig till dem, som nu ämna rösta för afslag. Det skulle väl egentligen icke behöfvas att angifva mina skäl härför, då dessa i hufvudsak framförts af flere föregående talare, men jag vill dock i korthet säga några ord.

Med de nuvarande rösträttsbestämmelserna har, såsom redan framhållits, valmanskåren varit stadd i en jemn och stadig ökning, hvilken för visso skulle hafva varit än större, om våra beskattningsförhållanden vore sådana, att alla, som hafva 800 kronors inkomst, verkligen blefve dertill taxerade. Om jag jemför den utsträckning af rösträtten, som sålunda långsamt eger rum inom ramen af den bestående lagstiftningen, med en rösträttsutsträckning, grundad på en förändring af valrättsbestämmelserna, kan jag icke annat än gifva den förra företrädet. Den går sakta och varligt, och den innebär icke sådana äfventyr för en lugn samhällsutveckling, som en ökning af valmanskåren på en gång med hundratusentals nya valmän medför.

Jag menar vidare att, när man har något bepröfvadt och godt, bör man icke låta det fara för ett nytt, som man ej haft tillfälle att tillräckligt noga pröfva. Jag tror icke, att det med skäl kan om vår nuvarande representation sägas annat, än att densamma, ehuru visserligen icke byggd på sådana grunder, som åtminstone för mig kunna bilda idealet för en representation, dock fyllt sin uppgift på ett i det

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Om utsträck-
ning af val-
rätten till
Andra Kam-
maren.
(Forts.)

hela tillfredsställande sätt; och jag kan icke tro, att åtminstone något af de positiva förslag, som här föreligga, skulle gifva oss något bättre. Det kan ej heller, efter min uppfattning, innebära någon fördel för det allmänna, om den jordbrukande klassens inflytande och betydelse skulle väsentligt reduceras, denna klass, om hvilken man borde kunna erkänna, att den, åtminstone numera, med sin förvärfvade vana vid offentliga värf, sin arbetsambet, sin lugna besinning och sina allt mera vidgade vyer utgör ett synnerligen värdefullt element i representationen — ett element, som det skulle vara oss till stor afsknad och skada att nödgas undvara eller se i mera betydande grad minskadt.

Ej heller torde emot vår nuvarande representation kunna med skäl rigtas den anmärkningen, att den försummat deras intressen, som stå under strecket. Jag tror, att man måste erkänna, att representationen i dess nuvarande sammansättning med omsorg och allvar vårdar sig äfven om de smås intressen.

Jag skulle kunna inskränka mig till dessa ord för att motivera, hvarför jag icke vill sluta mig till något annat yrkande än det om afslag, och detta så mycket hellre, då man ju, såsom äfven här framhållits, kan säga, att tillräcklig ntredning ej föreligger för att kunna bedöma något annat förslag än det af Kongl. Maj:ts framlagda. Men det är några synpunkter, som under diskussionen framkommit och hvilka jag vill tillåta mig att något beröra.

Det yttrades af herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet, att när Kongl. Maj:ts förslag framlagts, var det, bland annat, därför, att det syntes angeläget att så snart som möjligt vinna ett resultat, för att det ej skulle kunna sägas, att gifna löften ej blifvit infriade. För min del får jag säga, att jag icke vet af att i rösträttsfrågan något löfte gifvits — åtminstone icke af Riksdagen eller af denna kammare eller af någon, som haft befogenhet att på kammarens eller Riksdagens vägnar afgifva en sådan förbindelse.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet yttrade äfven, att rösträttsfrågan genom fjorårets beslut i härordningsfrågan kommit i ett annat läge. Ja, det erkänner äfven jag, men jag kan icke finna — hvad som sagts från många håll — att en gifven konsekvens af detta beslut skulle vara en utsträckning af rösträtten. Man har ju till och med sagt, att en sådan åtgärd vore nödvändig för att skapa samhörighetskänsla mellan våra värnpligtige; och i sin allra krassaste form har detta uttalats af den siste ärade talaren, som förklarade sig anse, att för att de värnpligtige skulle känna solidaritet med samhället, kräfdes en utsträckning af rösträtten. För min del har jag trott, att det är nationalitetskänslan, kärleken till det gemensamma fäderneslandet, som skall skapa samhörighetskänslan mellan männen i ledet.

Det beslut, som år 1901 fattades i härordningsfrågan, införde icke någon ny skyldighet, ty den allmänna värnpligten fans ju förut. Den är urgammal hos oss, kan man säga, och den är definitivt stadgad redan år 1812. Vill man således säga, att värnpligten som en naturlig konsekvens kräver utsträckning af rösträtten — ja, då är detta ett kraf, som funnits under hela förra århundradet och tidigare, men som icke har sin grund i 1901 års beslut.

För min del har jag fattat detta beslut på ett helt annat sätt. Det innebar, att man, i den värnpligtiges eget såväl som i landets intresse, satte honom i tillfälle att få en utbildning, som kunde göra det möjligt för honom att med någon utsigt till framgång gå emot fienden, när det en gång kommer att gälla; och det gaf honom på samma gång tillfälle till en uppfostran, som utan tvifvel skall blifva till stort gagn för hans framtid och för de fredliga värf, åt hvilka han då kommer att egna sig. Också är jag öfvertygad, att det ej skall dröja så länge, innan värnpligtsöfningarna komma att af de värnpligtige betraktas, icke såsom en besvärande börda, hvilken man mer eller mindre motvilligt underkastar sig, utan såsom ett ej mindre för de värnpligtiges egen del än för fäderneslandet godt och nyttigt arbete, till hvilket man går med glädje.

Jag kan egna herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet mitt fulla erkännande för de ord, han till statsrådsprotokollet å sid. 11 anfört med afseende å sambandet mellan värnpligtsfrågan och rösträttsfrågan; han har icke sagt något sådant, som att en utsträckning af värnpligtsöfningarna skulle i och för sig böra föranleda en utsträckning af rösträtten. Men trots att jag tror herr statsrådets ord i allt hufvudsakligt kunna underskrifvas af en hvar, kommer jag dock till en något annan slutsats och drager en något olika konsekvens af 1901 års beslut, mot hvad han gjort. Jag menar nemligen, att detta beslut kan hafva betydelse för rösträttsfrågan, men icke så, att jag deruti ser något skäl för en omedelbar utsträckning af rösträtten, utan så att, när reformen fått verka någon följd af år och ett antal årsklasser fått vara under den väckande och fostrande inflytelse, man hoppas af värnpligtsöfningarna, man då bör med något mindre risk och med mindre tvekan kunna gifva sig in på sådana åtgärder, som de här ifrågasatta.

I alla händelser torde det väl kunna medgifvas — och jag tyckte nästan, att något sådant äfven sades från statsrådsbänken — att utsträckningen af värnpligtsöfningarna icke påkallar en ögonblicklig utsträckning af rösträtten, utan att det då vore riktigare, om man låte rösträttsutsträckningen följa, sedan de nya värnpligtsöfningarna nått sin fulla omfattning.

Som sagdt, jag kommer för min del att biträda yrkandet om afslag. Men jag känner allt för väl stämningen i kammaren och vet, att den går åt annat håll, så att jag torde blifva bragt i den situationen att nödgas vid den slutliga voteringen välja mellan andra yrkanden. Jag skulle då möjligen kunnat ansluta mig till den af friherre Alströmer afgifna reservationen, men sluter mig dock hellre till det af herr Billing framställda yrkandet.

När jag sammanställer de två olika hufvudriktningar, hvilka här tagit sig uttryck å ena sidan i yrkandet på streckets sänkning i samband med sådana garantier, som af Kongl. Maj:t eller utskottet ifrågasatts, och å andra sidan i yrkandet på en omedelbar öfvergång till den allmänna rösträtten med starkare garantier, synes det mig åtminstone vara antagligt, att den senare utvägen skulle i framtiden medföra en bättre och för landet lyckligare lösning af frågan. Jag skall icke besvära kammaren med att närmare angifva skälen för denna

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kamraren
(Forts..)

min uppfattning, då den i allt väsentligt sammanfaller med hvad förut af herrar Billing och Hugo Tamm med flere uttalats. Att jag i valet mellan de olika yrkanden, som företräda den senare af mig omförmälda riktningen, anser herr Billings förslag vara att föredraga framför de andra och särskildt framför de vid konstitutionsutskottets utlåtande fogade reservationerna af herrar Moberg och Gustaf Berg, beror helt enkelt derpå, att jag icke är beredd att, i likhet med reservanterna, *positivt* förklara, att en rösträttsreform bör byggas på den allmänna rösträttens grund. För de af mig nyss nämnda reservationerna gäller det ej quæstio an utan blott quæstio quomodo; jag åter kan icke finna lämpligt, att man skulle nu ovilkorligen binda sig vid ett förslag på den allmänna rösträttens grund, innan man efter erhållen utredning ser hvart det för och innan man särskildt fått någon utredning om de ifrågasatta garantierna. Man blir först der-efter i tillfälle att bedöma, om dessa garantier, omsatta i praktiska förslag, kunna hindra det majoritetsförtryck, hvilket ju eljest kan befaras blifva följden af de allmänna valen. Med ett ord, jag vill icke bränna mina skepp, innan jag nått eller åtminstone sett stranden.

I herr Billings förslag synes i allt fall den allmänna rösträtten såsom eventuel grundval för ett nytt förslag vara så pass tydligt pointerad, att det förefaller mig, som skulle detta förslag kunna tillfredsställa äfven dem, som redan äro i frågan deciderade; och å andra sidan har förslaget den förtjensten att genom sin affattning öppna möjlighet äfven för de mindre deciderade att ansluta sig till detsamma. Det bör icke med fog kunna sägas, att, om förslaget vinner anslutning från sådant håll, detta visar, att man vill, att ingenting skall göras; ty det är naturligt, att, om yrkandet om afslag icke vinner majoritet, utan man sluter sig till något annat förslag, detta sker i den uppfattningen, att något måste göras. Det är väl sedan icke möjligt att komma tillbaka till ett afslag. Men man förbehåller sig rätten att, om ett förslag, baserad på allmän rösträtt med garantier, framlägges och befinnes vara sådant, att man ej kan ge detsamma sin tillslutning, falla tillbaka på något förslag med mindre utsträckt rösträtt.

Herr Trygger varnade mot att aflåta en obestämd skrifvelse, som, sade han, om jag fattade rätt, på samma gång säger ingenting och kan säga huru mycket som helst. För min del anser jag, att man intager en berättigad position, då man begär en utredning för att kunna derpå grunda sitt beslut; och jag tror, att vi hafva en sämre erfarenhet af skrifvelser, der man bestämdt sagt sig vilja något utan att frågan förut tillräckligt utredts, än af sådana som den af herr Billing föreslagna.

Herr von Ehrenheim yttrade, att om man aflåter en sådan skrifvelse, komme i sjelfva verket deri ej att finnas annat positivt innehåll än ett förord för den allmänna rösträtten. Jag tror, att man icke skall så läsa skrifvelsen. Ätminstone uppfattar jag den så, att den framhåller, att Riksdagen behöfver ytterligare utredning, innan detsamma kan definitivt bestämma sig, och att den anser särskildt önskvärdt att, om en utsträckning af rösträtten skall ega rum, detsamma måtte kunna ske på den allmänna rösträttens grund med dertill

fogade lämpliga garantier, men att Riksdagen förbehåller sig att be- *Om utsträck-*
sluta, efter det utredningen framlagts. *ning af val-*
rätten till

Jag skall slutligen be att få instämma i ett af herr Hugo Tamm under diskussionen gjordt uttalande, i det jag nemligen, lika med honom, anser en nödvändig förutsättning för en utsträckning af rösträtten och i synnerhet för allmän rösträtt vara vidtagandet af ändring i 71 § regeringsformen och dermed sammanhängande grundlagsstadganden i syfte att åtminstone icke progression eller degression i beskattningen å inkomst och förmögenhet kommer att ega rum annat än på grund af kamrarnes sammanstående beslut. Om jag icke yrkar på något särskildt uttalande i sådant afseende, är det därför att jag anser detta vara en synpunkt, som, när rösträttsfrågan kommer till vidare behandling, icke bör kunna af någon regering förbises.

Andra Kam-
maren.
(Forts.)

Med friherre Åkerhielm instämde herrar *Lithander, von Mentzer* och *de Laval*.

Herr Nyström, Johan Fredrik: Herr greve och talman! Jag intager principiellt alldeles samma ståndpunkt i frågan som den föregående ärade talaren; jag är nemligen lifligt öfvertygad om att vår nuvarande representationsform är icke blott bra, som den är, utan den allra bästa, och att hvarje förändring deraf skulle vara en försämring. Och då jag stöder denna min åsigt på precis samma skäl, som anförts af honom och några föregående talare, kan jag alldeles förbigå dessa skäl.

Det är en vanlig sak att, då man tadlar vår representations organisation, man jemför procenttalet af röstberättigade i vårt land och i andra länder. En reservant har här gjort detsamma. Men man frågar sig icke, om vår representation är sämre än i dessa andra länder, om vår Riksdag mindre än representationerna i de länder, der antalet väljare är större, iakttager landets sannskyldiga nytta, om vår Riksdag mindre tänker på de små i sambället och mindre söker att rättvist fördela rättigheter och skyldigheter. Gör man det, kommer man kanske till det resultat, att vår Riksdag dock är den bästa; och märkvärdigt är, att man aldrig kommit att fundera öfver huruvida icke orsaken härtill just är den, att vi ha så få väljare.

Emellertid skall jag icke vidare uppehålla mig vid denna sida af saken, ty jag likasom den föregående talaren vet, att denna åsigt, att det är bäst som det är, icke väcker synnerlig genklang i kammaren för närvarande, utan att det allmänna sträfvet går åt ett annat håll, och att således man här måste, äfven om man är status quo-man, tänka sig såsom sannolikt ett slutligt val mellan utskottets förslag och något af skrifvelseförslagen. Jag vill, med anledning af den ställning jag sålunda kan komma att intaga, framställa några anmärkningar mot utskottets förslag, hvilka anmärkningar åtminstone icke här förut framstälts och hvilka för mig göra detta förslag fullkomligt oantagligt.

Jag skall då be att få något kritisera 14 § i utskottets förslag, som ju är kardinalpunkten. Denna paragraf ger oss, sådan som den af utskottet formulerats, 210,000 nya väljare, hvilka så godt som alla äro lösa arbetare eller fabriksarbetare, men ger oss icke en enda af landets 50,000 jordtorpare; och det kan den icke, därför att andra

Om utsträck- lagar stå i vägen. Jag anser det nu vara en svaghet och ett fel hos
ning af val- en representationsform att behöfva kompletteras af lagar, som skola
rätten till antagas i bästa fall först nästa år och i fråga om hvilka vi således nu
Andra Kam- ej kunna afgöra, huruvida de komma till stånd eller ej.
maren.

(Forts.)

Denna paragraf inför vidare genom 500-kronorsstrecket faktiskt allmän rösträtt för fabriksarbetare och lösa arbetare. Denna census är så låg, att ingen kan säga något emot, om en arbetare i hvilken ställning som helst förklarar: så mycket förtjenar jag. Och min öfvertygelse är, att, med den organisation arbetarne nu ha, skall det ock utfärdas order till hvarje arbetare att låta taxera sig till 500 kronor. Då ha vi på denna bakväg allmän rösträtt införd. 50 öre om året kan man väl alltid offra för den saken; och vill man det icke, tvingas man dertill af socialistledarne. Men man kan, å andra sidan, också möjligen slippa denna höga skatt, ty som bekant kan en skatteändring beslutas genom gemensam votering, och bevillningen för 500 kronor kan då sättas ned till blott några öre. Då har man åter igen den allmänna rösträtten införd, icke på det sätt vår författning tänker sig dylika reformer, utan tack vare en gemensam votering.

Att bygga fundamenten för vår statsförfattning på en så lös bas anser jag vara alldeles förnuftsvidrigt.

Alltså, konstitutionsutskottets rösträttsförslag seglar under falsk flagga, om detsamma påstår sig innebära någon garanti mot den allmänna rösträtten; det är tvärtom allmän rösträtt för dem, som mest kunna befäras missbruka densamma, men icke för den del af de nu rösträttslösa, som vi hafva bättre tanke om — icke för jordtorparne, icke för bondesöner, som vistas i faderns hus, och icke för bonddrängar, men väl för fabriksarbetarne öfver en bank. Att kalla detta för ett förslag, som är blott en utveckling af den nuvarande ordningen, är fullständigt felaktigt; det är i själfva verket detsamma som allmän rösträtt just på den punkt, som är farligast.

Skall jag således välja mellan detta alternativ och det andra, som ligger i skrifvelseförslagen, måste jag ovillkorligt ansluta mig till det senare; ty då får jag åtminstone granska och pröfva hvad som kan göras för att bryta de värsta uddarne af den allmänna rösträtten. Tager jag deremot utskottets förslag, har jag ingen sådan granskningsrätt — jag får något annat, än jag trodde mig få.

Af dessa skäl, herr talman, kommer jag att rösta för ett skrifvelseförslag. Och jag kommer då att sluta mig till det af herr Billing framställda, enär detta säger minst — med andra ord, därför att detta förslag förutsätter en allsidig, opartisk och objektiv pröfning, medan de andra ge anvisning om i hvilken riktning saken skall gå, och derigenom äro, låt oss säga, ensidiga. Herr Billings förslag afser deremot, som sagdt, en allsidig, opartisk och objektiv utredning; och sedan får då Riksdagen sitta i efterhand och undersöka, hvad utredningen visar i fråga om det ena eller andra förslaget och kan så välja det bästa.

Jag kommer således att rösta för bifall till herr Billings förslag.

Herr af Ekenstam: Herr greve och talman! Mina herrar! Må det tillåtas äfven mig att säga några ord i denna viktiga fråga.

Jag ber då att först få kasta en pröfvande blick på orsakerna till de anlopp, som göras mot de nuvarande bestämmelserna angående valrätt till Andra Kammaren. Så vidt jag förstår dem, och så vidt de kunna anses berättigade, torde de i hufvudsak vara två. Den ena är den, att efter införandet af 1866 års riksdagsordning tillkommit samhällsklasser, hvilka genom den allt jemt ökade och spridda folkupplysningen förvärfvat allmänanda och allmänintresse samt i allt högre grad känna hos sig ett behof af att få taga del i landets allmänna angelägenheter. Den andra är den ökade värnpligten. Men då jag talar härom, får man icke fatta saken så som om denna valrätt skulle utgöra en kompensation för värnpligten, utan så att vår förhoppning är, det genom värnpligten skall hos de unga af alla klasser ingjutas den högre grad af allmänanda, den fastare rotade fosterlandskärlek, som utgöra de bästa garantier för en god representation.

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

Gå vi då vidare, komma vi gifvetvis till frågan: hvad är nu att göra? Valet står emellan att antingen fatta ett positivt beslut eller biträda något af de skrifvelseförslag, som här framstälts. Det enda positiva förslag, som inom denna kammare rönt någon anslutning, är konstitutionsutskottets. Se vi då till, hvad detta förslag äsyftar och hvarför det tillkommit, så torde det icke vara att träda sanningen för nära, om man säger, att det tillkommit i syfte att om möjligt få bort ur sinnena den oro, som trängt in i vårt statslif och der väcker missälligheter och, om den får fortfara, kanske kan förrycka det. Huru behjertansvärd än en åtgärd i sådant syfte kan vara, är den dock till sin natur endast en tillfällighetsåtgärd. Derfor drager man ej heller i det föreliggande förslaget konsekvenserna af de premisser, som finnas och som man sjelf erkänner; man stannar vid en halfhetsåtgärd, och i stället för att se rakt fram och, om det behöfdes, taga steget fullt ut, ställer man upp för sig ett godtyckligt mål, öfver hvilket hvarken blicken eller tanken nu får tränga. Man släpper in 210,000 eller i bästa fall 260,000 nya valmän och tror oron i landet dermed vara dämpad, fastän man lemnar utanför valmännens krets mer än 600,000 män, i det hela lika kvalificerade som dem, som nu skulle få valrätt. Är det verkligen tänkbart, att ett sådant steg skall leda till det mål, man föresatt sig? För visso icke; och det så mycket mindre, som just detta steg kommer att ha den påföljd, hvilken konstitutionsutskottet med sitt förslag velat motarbete, nemligen att ropen på utsträckt rösträtt blifva än mera bögljudda, och dessa rop skola des-utom möta vida större resonans här i representationen och der inom den utvidgade valmanskåren. Är det icke då bättre att, med öppen blick för hvad som förr eller senare måste komma, se till, huru man må kunna taga steget fullt ut och med detsamma nå fast botten?

Det är därför som jag, efter pröfning af här föreliggande förslag, ansett mig böra stanna på den ståndpunkt, der en af reservanterna, herr Berg, ställt sig. Han har klart uttalat sitt mål och det är den s. k. allmänna rösträtten, men han har ock hänvisat till fullgoda garantier mot sådana vådor deraf, som skulle helt och hållet omhvälfva vårt nuvarande statsskick. Se der en väg, väl värd att följa, och det enda ledsamma med det förslaget är, att det icke för tillfället kan leda till annat än en skrifvelse. — Men äfven om jag är än så ifrig

Om utsträckning af valrätten till Andra Kammaren.
(Forts.)

att få ett positivt förslag igenom, vill jag dock icke vara med om något, innan saken är mogen. Och icke kan väl saken anses mogen för ett omedelbart beslut, då här från alla håll framkomma de mest skiftande förslag — då snart sagdt hvarje ledamot af Riksdagen har sin särskilda mening om huru frågan bör lösas. Och ännu tydligare framstår det huru omogen den är, då den ännu ej kunnat så besjåla lagstiftaren, att han med entusiasm kunnat skapa ett förslag, mäktigt att samla ett verkligt parti, som vill arbeta för dess framgång.

Jag kan därför icke annat än ansluta mig till det af herr Berg framställda skrifvelseförslaget.

Friherre Palmstierna: Herr greve och talman, mina herrar! Denna fråga sönderfaller naturligen i tvenne: den ena, om någon utvidgning af rösträtten anses nödig, och den andra, huru den i sådant fall bör ske för att blifva lämplig och gaguelig för landet. I forna tider, då det enda skatteobjektet egentligen var fastighet, hufvudsakligen jordbruksfastighet, och då denna ofta fick betala skatten in natura samt underhålla krigsmakten, var det naturligt att de, som egde fastighet, nemligen adel, borgare och bönder, hade det hufvudsakliga inflytandet inom representationen och bestämde såväl den inre politiken — skatterna — som den yttre eller krigsmaktens användande, i den mån bestämmandet deraf tillhörde representationen.

Vid 1865 års representationsförändring var man särskildt angelägen, att äfven de mindre fastighetsegarne skulle så vidt möjligt behållas vid sin valrätt; och därför gick man i fråga om dem så långt ned, att för valrätt fordrades blott fastighet af 1,000 kronors taxeringsvärde, medan i fråga om inkomst man stannade vid 800 kronor, motsvarande 16,000 kronors kapital. Följden blef ock, att hemmansegarne voro de, som fingo öfvervigten; och då man vet, att de egentligen endast välja inom sin egen klass, var landtmannapartiet gifvet absolut herre i Andra Kammaren. Om man dertill lägger jordbruksintresset inom Första Kammaren, kan man säga, att under hela denna gångna period jordbruksintresset varit det, som egentligen ledt vår politik. Och deröfver är ej att klaga med hänsyn till resultatet; ty hela utvecklingen har varit jemn och lugn; friheten har utvidgats, välståndet har betydligt ökat och försvarskraften afsevärdt höjts. Allt detta har, enligt min uppfattning, berott icke blott på hemmansegarnes naturliga sparsambet och konservatism, utan ock derpå, att de under ett fjerdedels årtusende fått en politisk uppfostran; de kommo med så tidigt och deras utbildning har på senare tider så ökat genom deltagande i landstings och kommunala myndigheters förhandlingar, att man med stolthet kan säga, att vårt bondestånd står ojemförligt högre än alla andra länders i afseende på insigt i statsangelägenheter och parlamentarisk förmåga.

Med fullt erkännande häraf får man dock medgifva, att under tidens lopp har den grund, hvarpå denna något ensidiga representation är baserad, undergräfts, ty de skatter, som jorden bar, hafva aflyftats; tio millioner kronor i grundskatt och rotering hafva helt och hållet borttagits, andra pålagor minskats, och i stället har man infört indirekta skatter, som gifva 80 procent af statsinkomsten i dess helhet och hvilka mycket

litet tynga landtbefolkningen. Denna befolkning har ock sjunkit i antal; och taxeringsvärdet af jordbruksfastighet har icke vuxit med en tiondedel af den tillväxt, som samtidigt egt rum i fråga om annan fastighet och inkomst. Det vill säga, Sverige har från att vara ett hufvudsakligen jordbrukande land allt mera, liksom öfriga civiliserade länder, blifvit ett industriland.

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.
(Forts.)

Dertill kommer, att beslutet om den utsträckta värnpligten, hvad man än må säga, här väger tungt, bland annat därför, att derigenom jorden helt och hållet frigjorts från de pålagor för hären, som tyngde densamma.

Men på samma sätt som, enligt min uppfattning, den lugna utveckling, Sverige under århundraden haft, berott derpå att de små, bönderna,ingo vara med inom representationen, på samma sätt tror jag det nu vara nödvändigt, att de nuvarande små i samhället, d. v. s. arbetarne, få komma med i representationen och der sjelfva framhålla sina behof, sina önskingar; det är dock ingen, som bättre känner, hvar skon klämmer, än den, som bär den. Nu säger man, att härför icke behöfves utvidgning af rösträtten, utan att sådant kunde ske redan nu. Ja, i viss mån kunde det hafva skett; och jag tror, att det varit nyttigare, om dessa arbetare, i stället för att kalla sig rösträttslöse, begagnade den rösträtt, de ha. Och om de dervid, röstande likasom hemmansegarne på sin egen klass, här insatt kroppsarbetare, tror jag, att detta skulle hafva varit till stor nytta för alla partier.

Men i allt fall, oakadt den ökning i valmanskåren som stadigt egt rum, ha vi dock, såsom här redan nämnts, ej hunnit längre, än att vi i detta afseende bland de konstitutionella staterna stå sist, utom Ungern. Deri ligger ju en ganska stark maning att utvidga rösträtten; och den första frågan vill jag därför besvara dermed, att jag för min del nu, liksom jag länge gjort, finner en rösträttsutvidgning högst nödig. Derutinnan torde ock flertalet i denna kammare vara med mig ense.

Sedan kommer den ytterst viktiga frågan, huru detta bör ske. Här finnas egentligen två olika förslag, om jag så får säga: det ena att gå till den kommunala rösträtten och det andra att gå till den allmänna rösträtten. Vi hafva nu, såsom förut nämnts, omkring 400,000 eller närmare en half million valmän. Om vi gå till kommunalstrecket, tillkommer en kvarts million nya valmän; taga vi åter allmän rösträtt, blir det tre kvarts million nya valmän. För min del tycker jag, att det kan vara nog med en kvarts million, hvarigenom ju valmännens antal i ett tag ökas med 50 procent; det kommer att taga lång tid, innan dessa nya valmän blifva assimilerade, så att hela väljarekåren verkar som ett organiskt helt. Vi komma då upp till ett valmansantal, som utgör 13 eller 14 procent af befolkningen, således ungefär lika mycket som i Danmark, England och Nederländerna; och jag tror, att detta kan vara tillräckligt. Dertill kommer, att vid den allmänna rösträtten tror jag det icke vara möjligt att behålla detta utskyldsstreck, som enligt min tanke är en mycket viktig förut-sättning för valrätten.

Nu är det emellertid icke fråga blott om en utvidgning af rösträtten, utan med hvarje dylik böra förknippas åtskilliga garantier —

Om utsträckning af valrätten till Andra Kamraren.
(Forts.)

jag menar icke garantier för att de, som nu ha säte i Andra Kamraren, skola vara säkra på att fortfarande komma dit, utan garantier för att fäderneslandet ej sättas i fara af de massor, som komma till. Herr departementschefen har i sitt anförande flera gånger framhållit, att det icke bör vara något ensidigt intresse, som får göra sig gällande, icke något öfvervägande inflytande för de minst bemedlade, och huru man utomlands fullt medvetet och klart utestängt den lösa befolkningen, eller åtminstone tillsett, att denna icke får något ödesdigert inflytande. Jag vill nu icke uppehålla herrarne med att genomgå, huru de olika länderna förfarit för att konsekvent utestänga eller oskadliggöra de lösa elementen; jag vill blott erinra om Italien, der tre fjerdedelar äro utestängda genom fordringen på kunskap i att läsa och skriva, samt om Preussen, der det finnes s. k. allmän rösträtt, men der befolkningen är delad i tre klasser efter summan af bevillningen, af hvilka klasser en hvar tillsätter en tredjedel af riksdagsmännen, utan konkurrens sins emellan. Hvarje klass väljer inom sig. Den första klassen räknar 84 procent af valmännen, den andra 12 procent och den tredje 4 procent; men hvardera klassen tillsätter lika många riksdagsmän, och dessa hafva inga arfvoden. Ja, under sådana garantier kan hvilken konservativ som helst vara med om den allmänna rösträtten. Skulle man tillämpa detta system på Sverige, så skulle den första klassen utgöra 85 procent af valmännen, den andra 14 procent och den tredje 1 procent. I den första skulle inrangeras de, som hafva lägre inkomst än 1,200 kronor; i den andra de, som ha från 1,200 kronor till 10,000 kronor, och i tredje klassen de, som ha mera än 10,000 kronors inkomst och hvilka, som sagdt, utgöra blott en procent af befolkningen. Det vore då ingen fara med den allmänna rösträtten.

I Belgien har man graderad röstskala; och herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har nyss redogjort för att, om man der är missbelåten med verkningarna, så är dock att märka, att dessa ej ligga i skalans natur, utan bero af missbruket af densamma. Der hafva 62 procent hvardera en röst, 22 procent hvardera två röster och 16 procent hvardera tre röster, hvilket gör, att de två öfre klasserna kunna så att säga icke blott balansera mot utan, om de hålla i hop, äfven öfverrösta den lägsta klassen.

I allt fall och oaktadt de försök, som utomlands gjorts att utestänga den lösa befolkningen och hindra nya opålitliga element att få för stor öfvervigt, finner man, om man kastar en blick på de konstitutionella länderna, från Amerika till Frankrike, från Italien och Portugal till Norge, att resultatet ej äro vidare uppmuntrande. Man ser öfverallt slöseri med statens medel för att gynna valmännen, man ser, huru yrkespolitici uppstå och huru tonen inom parlamenten oupphörligt sjunker. Med ett ord, det synes, att det väl behöfves ganska starka garantier, om jag får begagna det uttrycket, för att utvecklingen skall gå jemnt och lugnt.

Hvad de föreliggande förslagen till garantier beträffar, så är ju fullgjord värnpligt icke något att tala om; ty dertill tvingas man af lagen, antingen man vill rösta eller icke. 25-årsstreckt är ju bra. Hvad sedermera den dubbla rösträtten för gifta och 40-åringar be-

träffar, så har ju redan här förklarats, att detta icke kan från konservativ synpunkt betraktas som någon garanti, synnerligast som de lägre klasserna gifta sig tidigare. Men, jag kommer tillbaka dertill, på samma gång jag anser nödvändigt, att arbetarne få något att säga i representationen, är jag mycket rädd för att låta dem få allt att säga. Om man nu håller sig blott till den af konstitutionsutskottet föreslagna utvidgningen, så är det dock 80 procent af valmännen, som ha mindre inkomst än 1,000 kronor; och dessa 80 procent skulle då fullständigt beherska hela valen. Och hvilken klass tillhöra dessa? Jo den, som — huru hederliga dess medlemmar än må vara — ännu icke har någon kommunal eller politisk uppfostran. I det fallet står den långt efter landtmännen, som få denna kommunala uppfostran på landet; och den har icke kommit så långt i *allmän* uppfostran, om jag så får säga, att den ännu förstår nödvändigheten af, att aftal hållas i helgd.

Hvad angår de proportionella valen som garanti, vill jag ej uppehålla mig vid dem, då de redan här kritiserats. Jag tillåter mig blott uttrycka min åsigt, att de icke kunna tillämpas i Sverige med dess stora vidd och glesa befolkning. Om man inskränker antalet till tre i hvarje grupp, hvilket nästan måste ske, så har minoriteten intet att säga, så länge den ej öfverstiger 24 procent. Då, som redan nämnts, arbetarne utgöra 80 procent, kunna de proportionella valen icke tjena till något — icke åtminstone för den, som i likhet med mig vill, att massan skall ha något att säga, men icke i proportion till antalet.

Då återstår ingen annan garanti, som jag tror vara att lita på, än en graderad skala. Man kan säga, att det ej låter bra och att pengarna icke böra vara afgörande. Pengar kan dock litet hvar komma åt; är det ärfda pengar, betyda de ofta bildning och intresse för det allmänna; är det förvärfda pengar, betyda de ofta sparsamhet, arbetsamhet och energi. Jag tror därför, att det icke är så dåligt att ha en graderad skala. Låt oss säga, att de, som ha mindre inkomst än 1,000 kronor, få en röst, de, som ha mellan 1,000 och 2,000 kronor, två röster, och de, som ha öfver 2,000 kronor, tre röster. Det skulle då bli 80 procent med en röst, 12 procent med två röster och 8 procent med tre röster. De båda öfre klasserna skulle då tillsammans utgöra 48 procent mot dessa 80 procent. Dessa 80 procent kan man dock tänka sig minskade genom uraktlåtenhet att betala utskylder. Man skulle med en sådan graderad skala kunna ha ganska godt hopp om, att det konservativa elementet skulle besätta en tredjedel af kam-maren.

För min del skulle jag således helst se, att man ginge till kommunalstrecktet med en dylik graderad skala.

Nu kan man säga, att alla dessa teoretiska funderingar äro bra, men huru tänker ni rösta i valet mellan afslag, konstitutionsutskottets förslag och herr Billings förslag? Ja, upprigtigt sagdt, skulle jag ej gerna vilja rösta för något af dessa — icke för afslag, ty jag har länge varit öfvertygad om nödvändigheten af en rösträttsutsträckning; icke heller gerna för utskottets förslag, ty jag finner det ej erbjuda tillräckliga garantier, och jag får derjemte bekänna, att jag ej heller tycker rätt om denna kuriösa valkretsindelning. Den är något, som utländska regeringar ofta öfvat sig på, men alltid till väljarnes stora

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.
(Forts.)

Om utsträckning af valrätten till Andra Kam-maren.
(Forts.)

förfargelse, ty man har alltid deri sett en bestämd afsigt att få valen som man vill ha dem. Dessutom skulle denna valkretsindelning underhålla splitet mellan land och stad, mellan landtmanna- och stadsnärningar, som icke är till fördel för landet. Men ännu mindre kan jag vara med om en skrifvelse med begäran om allmän rösträtt. Att begära 800,000 nya valmän — det är för mig för mycket, helst då det blir utan garantier. Ty skrifer man nu, får man nog allmän rösträtt men, enligt min öfvertygelse, inga garantier, ty de proportionella valen betraktar jag icke som någon garanti, äfven om de vore möjliga. Sedan talar man i skrifvelsen uti en parentes om graderad skala, men tänker nog på samma gång, att en sådan ej gerna kan komma i fråga.

Skall jag således välja mellan en fjerdedels million nya valmän utan garantier eller tre fjerdedels million utan garantier, så tager jag hellre en fjerdedels million. Då säger man: ja, men vi komma dock till den allmänna rösträtten, det kan icke hjelpas; vi äro alltid der om 15—20 år eller så. Ja, skall den olyckan hända, så händer den; men om man frågar, huruvida jag hellre vill ha den om 4 år eller om 24 år, så säger jag: hellre om 24 år. I förra fallet vet jag, att jag får den; i senare fallet är möjligt, att så icke blir. Det är mycket, som kan hända på 24 år. Den parlamentariska regimen har redan i Europa förlorat mycket af den nimbus den fått från Englands underhus. Och hvad den förebådade agitationen beträffar, så — agitation kommer det att bli i alla fall. Frågan är att här noga reflektera öfver hvad man tror bli till fosterlandets nytta. Här har en talare sagt, att en vågkam kom för 8—10 år sedan, och att vi då voro uppe, men nu nere. Ja, vågrörelser pläga fortsätta; vi kunna komma upp en gång till.

På dessa skäl ber jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen yttrade, att, som ytterligare sexton talare vore antecknade till erhållande af ordet i förevarande fråga, han finge hemställa, att densammas vidare behandling måtte uppskjutas till morgondagens plenum, som vore utsatt att börjas kl. 11 f. m.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

Upplästes och godkändes

statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 110, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. hof- och slottsstaterna;

n:o 111, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

n:o 112, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

n:o 113, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret;

n:o 114, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförvarsdepartementet;

n:o 115, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

n:o 116, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

n:o 117, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

n:o 118, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet; samt

n:o 119, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Upplästes och godkändes

andra särskilda utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 108, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1, 2, 3 och 6 §§ strafflagen, till lag angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran samt till lag, innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderårige; och

n:o 109, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fosterbarns vård.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

Anmäldes och bordlades

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande osh memorial:

n:o 10, i anledning af dels väckta förslag om inskränkning i inmutningsrätten, dels ock Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva; och

n:o 11, angående anvisande af ersättning till sammansatta stats- och lagutskottets kansli samt gratifikation åt dess vaktbetjening, äfvensom

bevillningsutskottets betänkande n:o 39, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummas utgörande.

På framställning af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till morgondagens sammanträde skulle sättas främst de under dagen första gången bordlagda ärendena och sist de ärenden, som denna dag bordlagts andra gången.

Kammaren åtskildes kl. 4,59 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
